

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кваліфікаційна наукова праця
На правах рукопису

ДМИТРАШ ОЛЬГА ЮРІЇВНА

УДК 711.16:72.05

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ ТИПОЛОГІЇ І
ПРОЄКТУВАННЯ МІЖУНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ЦЕНТРІВ**

18.00.02 – архітектура будівель і споруд

Подається на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури (доктора філософії)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ О. Ю. Дмитраш

Науковий керівник:
Проскуряков Віктор Іванович
доктор архітектури, професор

Львів – 2021

АНОТАЦІЯ

Дмитраш О. Ю. Принципи формування архітектурної типології і проєктування міжуніверситетських культурних центрів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.02 – Архітектура будівель та споруд. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України. Львів, 2021.

Дисертацію присвячено дослідженню тенденцій, стану розвитку архітектури та аналізу існуючого нормативного забезпечення, що регламентує проєктування об'єктів культури при університетах, визначенню основних чинників і принципів формування архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів, розробці рекомендацій щодо проєктування і розміщення цих об'єктів у структурі сучасних університетів і міст. Міжуніверситетський центр культури (далі МКЦ) є новим терміном українського архітектурного словника. Будівлі такого типу широко популяризуються у всьому світі. Ці заклади втілюють потреби та пріоритети розвитку сучасної вищої освіти.

У **вступі** подано загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність теми, мету та завдання, вказано об'єкт і предмет дослідження, наведено методикку аналізу об'єктів дерев'яної рекреаційної архітектури, висвітлено наукову новизну й практичну цінність, подано відомості про апробацію дисертаційної роботи та її структуру.

Розділ 1. Узагальнення результатів попередніх досліджень формування і розвитку архітектури університетських об'єктів культури. Висвітлено історичний аспект формування архітектури об'єктів культури в університетах та визначенню хронологічних меж дослідження. У різні часи існувало своєрідне розуміння потреби культурного розвитку студентів, що відображалося в архітектурі. Історія сучасного розуміння терміну «університет» сягає Середньовіччя, а культурними об'єктами того часу були

каплиці та бібліотеки. В часи Ренесансу в структурі університетів з'явилися зали для зібрань та аудиторії у формі амфітеатрів. Епоху Бароко можна охарактеризувати створенням при університетах музичних залів та театральних будівель. Наступний етап розвитку – колоніальні університети Америки. Втіленням колоніального коледжу стали автономні багатоцільові будівлі, розташовані на відкритому ландшафті. В кінці XVIII ст. був реалізований проєкт забудови «академічного селища» Університету Вірджинії – втілення нової парадигми проєктування навчального, публічного та культурного простору. Ідея «міста науки» зародилася у XIX ст., її можна відзначити комплексним підходом до планування території університетів, в архітектурній стилістиці переважала неоготика. На зламі XIX і XX ст. в англійських, а згодом – в американських коледжах з'явилися перші будівлі студентських союзів. В середині минулого століття на теренах США популяризувалося будівництво студентських клубів з різноманітним набором функцій та приміщень відповідно до спеціалізації та потреб коледжу, а в 1990-х роках виникла ідея створення МУКЦ. Визначено хронологічні межі дослідження, виявлено типологічні прототипи.

Автором здійснено аналіз фахової термінології та уточнення узагальнених понять стосовно культурно-видовищних, культурно-просвітницьких і культурно-розважальних закладів, зокрема при університетах. Систематизацію джерел здійснено за такими напрямками: історичний аспект формування архітектури університетів; архітектура, будівництво та урбаністика університетських комплексів; типологічні засади проєктування закладів культури; основи дизайну сучасних навчальних просторів; питання психології простору, образності та ідентичності в архітектурі. Проведений аналіз теоретичної бази проєктування об'єктів культури при університетах свідчить про те, що сьогодні у вітчизняній фаховій літературі недостатньо висвітлена ця тематика, що призводить до неможливості впровадження позитивного світового досвіду в умовах України.

Висвітлено основні напрямки формування функційного наповнення університетських та міжвузівських культурних центрів: культура та освіта у вільний від навчання час. За кожним із цих напрямків стоїть певний вид діяльності, група приміщень. Автором розроблено тлумачення поняття **Міжуніверситетський культурний центр** – це багато функційний заклад, призначений для проведення культурно-просвітницьких, спортивно-видовищних, науково-освітніх і дозвіллєвих заходів, діяльність якого спрямована на втілення співпраці закладів вищої освіти. Більшість сучасних вітчизняних кампусів позбавлені загальнодоступних громадських просторів, де б студенти могли спілкуватися, самостійно навчатися, відпочивати. Причиною цього є відсутність у більшості студмістечок так званих навчальних зон із гнучким плануванням. Це простір, який провокує соціальну взаємодію: несподівані зустрічі, імпровізовані розмови, створює відчуття приналежності до певної соціальної групи. Автором розроблено тлумачення поняття **Навчальний простір з гнучким плануванням** – приміщення та зони, призначені для здійснення навчання у вільний час поза межами формальних навчальних приміщень (аудиторій, лекційних залів), що мають здатність трансформуватися та пристосовуватися до різних потреб. Архітектурно-планувальна організація сучасних МУКЦ повинна втілювати ідеї навчального простору з гнучким плануванням.

Розділ 2. Методика проведення дослідження генези і формування міжуніверситетських культурних центрів. Визначено та обґрунтовано загальнонаукові теоретичні методи і загальнонаукові емпіричні, використані у цьому дисертаційному дослідженні. Для встановлення закономірностей та особливостей архітектурно-планувальних вирішень у дослідженні обраних об'єктів використано: аналогію, аналіз і синтез, порівняння й узагальнення. Для дослідження об'ємно-просторової організації, ознак класифікації та опису результатів, впровадження їх у практичну діяльність застосовувалися збір і групування чинників, розробка й перевірка гіпотез, а також оцінка процесів. Зокрема, застосовано синтез комплексного та системного підходів, що формує

методологічний фундамент цієї роботи. Розроблено організаційну структуру роботи, яка формується послідовним використанням методів дослідження, що проводились у три стадії: організаційна, дослідна, стадія реалізації результатів. Визначено основу емпіричної бази дослідження – 55 об'єктів культури в складі університетів світу, 7 об'єктів культури в складі університетів України. Проведено анкетування у трьох групах, що дало змогу підтвердити актуальність теми дослідження, визначити невідповідність існуючих установ потребам їхніх користувачів.

Розділ 3. Аналіз досвіду проєктування і будівництва університетських об'єктів культури та класифікація існуючих типів. Проведений порівняльний аналіз вітчизняного та закордонного досвіду будівництва й експлуатації об'єктів культури при університетах дав змогу визначити основні відмінності у підходах до проєктування цих будівель. Варто зазначити, що основним критерієм успішності МКЦ є висока інтенсивність їх використання, що зумовлюється в закордонному досвіді залученням до групи основних приміщень закладів харчування і торгівлі, також важливим аргументом є повсякденний доступ до будівлі та режим роботи без вихідних, велика кількість вхідних груп, застосування у планувальній структурі навчальних зон із гнучким плануванням. Тоді, як вітчизняні заклади культури при університетах працюють епізодично, у разі проведення культурно-видовищних закладів, перші поверхи обладнані однією вхідною групою, що зменшує кількість пішохідних зв'язків із будівлею, а для проєктування навіть сучасних центрів і палаців культури для студентів застосовуються застарілі підходи.

Проведено дослідження існуючої нормативної бази, що дозволило визначити недоліки нормативного забезпечення для проєктування МКЦ та засвідчило потребу в доповненні ДБН В. 2.2-3-2018 «Заклади освіти». Сьогодні в Україні відсутні норми проєктування міжвузівських центрів культури, що своєю чергою обумовлює потребу в дослідженні таких громадських будівель, розробці типологічної класифікації та схеми розташування таких комплексів у структурі міста. Визначено, що до основних функцій належать: культурна,

освітня, рекреаційна, побутова. Виявлено такі ознаки класифікації існуючих типів будівель об'єктів культури для студентів: за статусом, за формою власності, за призначенням, за циклічністю використання, за характером або часом експлуатації, за розташуванням у структурі забудови, за відкритістю і місткістю глядацьких залів, за об'ємно-просторовим вирішенням, за типом архітектурно-планувальної схеми.

Розділ 4. **Чинники та принципи формування нових архітектурних типів об'єктів культури в університетах.** Визначено чинники: соціально-економічний, містобудівний, чинник функційного призначення, архітектурно-просторовий чинник. Соціально-економічний чинник зумовлений демографічними особливостями основної групи відвідувачів МКЦ, а саме – вікової приналежності і спільного кола інтересів та потреб. Містобудівний чинник розглянуто у двох аспектах: МКЦ як об'єкт взаємодії різних університетів на спільній загальнодоступній території, та як функційна одиниця міського середовища. Чинник функційного призначення уособлює необхідність поєднання певних функцій в одній будівлі чи у системі будівель і споруд залежно від поставлених завдань. Архітектурно-просторовий чинник полягає у специфіці побудови сучасних інтер'єрних рішень і формуванні ефективних зв'язків між внутрішнім простором проєктованого об'єкту МКЦ і навколишнього міського середовища. Сформовано принципи архітектурної типології МКЦ. Принцип індивідуалізації та узагальнення формується під впливом соціально-культурного чинника і реалізується засобами створення гнучкості та трансформації індивідуального та групового навчального середовища МУКЦ. Містобудівний чинник формує принцип адаптивності архітектурних рішень МКЦ, що реалізуються за допомогою комплексного передпроектного аналізу потреб і вимог до будівель і комплексів МКЦ та визначення ділянки для його розташування. Чинник функційного призначення формує принцип багатофункційності, який реалізується прийомами кооперування установ та компенсування функцій. Архітектурно-просторовий чинник формує принцип естетизації проєктних рішень МКЦ, що реалізується за допомогою переосмислення простору існуючих закладів

культури при університетах та введення прийомів інклюзивності простору університетського містечка.

Розділ 5. Науково-практичні положення реалізації принципів архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів на теренах України. Рекомендовано доповнити нормативну базу, а саме – ДБН В. 2.2-3-2018 «Будівлі і споруди. Заклади освіти», внести поняття **Міжуніверситетський культурний центр**, також внести до цього нормативного документа поняття **навчальний простір з гнучким плануванням**. Вперше розроблена класифікація МКЦ за видами: культурно-дозвіллевий, спортивно-видовищний, релігійно-просвітницький, науково-дослідний. Розроблене рекомендоване функційне зонування ділянки на проєктування МКЦ: репрезентативна, культурно-видовищна, навчальна, відпочинково-спортивна, побутова. Вперше подано основні принципи розташування будівлі МКЦ у планувальній структурі кампуса університету. Сформовано основні складові елементи функційного зонування будівель МКЦ: вхідна група приміщень, група основних приміщень, група приміщень побутового обслуговування, рекреаційна зона. Розроблена схема загальної функційно-планувальної організації приміщень МКЦ та класифікація навчальних просторів з гнучким плануванням.

Вперше подана теоретична модель розташування МКЦ на теренах України. Визначено 4 основних міста, які потенційно є найсприятливішими для створення у них МКЦ, а саме: Київ, Львів, Харків та Дніпро. На прикладі м. Львів продемонстровано алгоритм підбору ділянки для проєктування МКЦ. Розроблено стратегії розташування таких закладів у структурі забудови університетських містечок України: централізована, сфокусована, розподілена. Висвітлена апробація результатів дослідження у навчально-пошуковому та експериментальному проєктуванні 12 дипломних робіт студентів кафедри ДАС НУ «Львівська політехніка».

Загальні висновки відображають наукові завдання, які були поставлені автором у науковій роботі.

Ключові слова: архітектурна типологія, чинники, принципи та засоби в архітектурі, культурно-видовищні заклади, вищий навчальний заклад, міжуніверситетський культурний центр, навчальний простір з гнучким плануванням.

ABSTRACT

Dmytrash O. Yu. Principles of formation of architectural typology and design of interuniversity cultural centres. – Ph.D. Thesis Manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of architecture in the specialty 18.00.02 – Architecture of buildings and structures. – Lviv Polytechnic National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Lviv, 2021.

The thesis is devoted to the research of tendencies, the state of development of architecture and the analysis of the existing standard regulations on designing of objects of culture at universities, the definition of the basic factors and principles of formation of building typology of interuniversity cultural centres, development of recommendations on designing and placement of these objects in structure of modern universities and cities. The Interuniversity Centre of Culture (IUCC) is a new term in the national architectural dictionary. Buildings of this type are widely popular around the world. These institutions represent the needs and priorities for the development of modern higher education.

The introduction presents a general description of the study, substantiates the relevance of the topic, aim, and objectives, indicates the object and subject of the study, provides a method of analysis of wooden recreational architecture, highlights the scientific novelty and practical value, provides information about the approbation of the thesis and its structure.

Section 1. **Generalization of results of earlier studies of formation and development of the architecture of university objects of culture.** Highlights the historical aspect of the formation of the architecture of cultural objects in universities and defining the chronological boundaries of the study. According to a review of

literature, at different times there was a distinct understanding of the needs of cultural development of students, which was reflected in architecture. The history of the modern understanding of the term "university" dates back to the Middle Ages, and the cultural objects of that time were chapels and libraries. During the Renaissance, meeting rooms and auditoriums in the form of amphitheatres appeared in the structure of universities. The Baroque era can be characterized by the creation of music halls and theatre buildings at universities. The next stage of development – the colonial universities of America. The embodiment of the colonial college were autonomous multi-purpose buildings located in the open landscape. At the end of the eighteenth century, the University of Virginia's "academic campus" project was implemented to represent a new paradigm for designing educational, public, and cultural spaces. The idea of the "city of science" originated in the XIX century; it can be characterised by a comprehensive approach to planning the territory of universities, Gothic dominated in the architectural style. At the turn of the nineteenth and twentieth centuries, the first student union buildings appeared in English colleges and later in American ones. In the middle of the last century, the construction of student clubs with a diverse set of functions and facilities according to the specialization and needs of the college was popularized in the United States, and in the 1990s, the idea of creating the IUCC arose. The chronological limits of the study have been determined and typological prototypes have been revealed.

The author has analysed the professional terminology and clarified the generalized concepts regarding social, cultural and educational, and cultural and entertainment institutions, in particular at universities. Systematization of literature sources have been carried out in the following areas: the historical aspect of the formation of university architecture; architecture, construction, and urban planning of university complexes; typological principles of designing cultural institutions; basics of design of modern educational spaces; issues of psychology of space, visualization, and identity in architecture. The analysis of the theoretical basis of designing cultural objects at universities shows that today in the domestic professional literature this

topic has been insufficiently covered, which leads to the impossibility of implementing a positive world experience in Ukraine.

It is highlighted the main directions in the formation of the functional content of university and interuniversity cultural centres: culture and education in free time. Behind each of these areas, there is a certain type of activity, a group of premises. The author has developed an interpretation of the concept of the **Interuniversity Cultural Centre** – a multifunctional institution designed for cultural and educational, sports, entertainment, scientific and educational, and leisure activities, activities of which are aimed at implementing cooperation between higher education institutions. Most modern domestic campuses are deprived of public spaces where students can communicate, study independently, relax. The reason for this is the lack of so-called study areas with flexible planning in most campuses. It is a space that provokes social interaction: unexpected meetings, improvised conversations, creates a sense of belonging to a certain social group. It promotes personal and professional growth. The author has developed an interpretation of the concept of **Learning Space with flexible planning** – rooms and areas designed for studies in free time outside of formal study rooms (classrooms, lecture halls), which can transform and adapt to different needs. The architectural and planning organization of modern IUCC should embody the ideas of the educational space with flexible planning.

Section 2. Methods of studying the genesis and formation of interuniversity cultural centres. The general scientific theoretical methods and the general scientific empirical ones used in the thesis have been determined and substantiated. Analogy, analysis and synthesis, comparison and generalization have been used to establish the patterns and features of architectural and planning solutions in the study of selected objects. Collection and grouping of factors, development and testing of hypotheses, as well as evaluation of processes, have been used to study the building mass, features of classification and description of results, their implementation into practice. In particular, the synthesis of complex and systemic approaches is used, which forms the methodological foundation of this study. The organizational structure of work has been developed, which is formed by consistent use of research

methods, which were carried out in three stages: organizational, research, stage of realization of results. The basis of the empirical base of the study has been determined – 55 cultural objects as part of the universities of the world, 7 cultural objects as part of the universities of Ukraine. Questionnaires were conducted in three groups, which allowed to confirm the relevance of the research topic, to determine the inconsistency of existing institutions with the needs of their users.

Section 3. Experience in the design and construction of university cultural facilities and classification of existing types. A comparative analysis of domestic and foreign experience in the construction and operation of cultural facilities at universities allowed us to identify the main differences in approaches to the design of these buildings. It should be noted that the main criterion for the success of IUCC is the high intensity of their use, which is due to the foreign experience of inclusion of food and drink venues and sales areas in the group of main facilities. Besides, an important argument is daily access to the facilities seven days a week, a large number of entrance spaces, the use of training areas with flexible planning in the planning structure. While domestic cultural institutions at universities operate sporadically, in the case of cultural and entertainment events, the first floors have the only entrance space, which reduces the number of pedestrian connections with the building, and outdated approaches are used to design even modern community centres for students.

A study of the existing regulatory framework, which enabled to identify the shortcomings of the regulatory framework for the design of the IUCC and revealed to the need to supplement SCS B. 2.2-3-2018 “Educational Institutions”. Today in Ukraine, there are no norms for designing interuniversity cultural centres, which in turn determines the need for the study of such public facilities, development of typological classification and layout of such complexes in the city structure.

The main functions have been determined to include: cultural, educational, recreational, household. The following classification features of existing types of buildings of cultural objects for students have been revealed: by status, by the form of ownership, by purpose, by the cycle of use, by nature or time of operation, by

location in building structure, by openness and capacity of auditoriums, by building mass, by the type of architectural and space-planning scheme.

Section 4. The main factors and principles of formation of new architectural types of cultural objects in universities. The main factors have been determined. The socio-economic factor is due to the demographic characteristics of the main group of visitors to the IUCC, namely – age and common interests and needs. Two aspects of the urban development factor have been addressed: IUCC as an object of the interaction of different universities in a common public area and as a functional unit of the urban environment. The functional factor represents the need to combine certain functions in one building or a system of buildings and structures, depending on the tasks. The architectural and spatial factor is the specificity of the construction of modern interior solutions and the formation of effective links between the interior of the projected IUCC object and the urban environment.

The basic principles of the building typology of IUCC have been formed. The principle of individualization and generalization is formed under the influence of socio-cultural factors and is implemented through creating flexibility and transformation of individual and IUCC group learning environment. The urban development factor forms the principle of adaptability of IUCC architectural decisions, which are realized through complex front-end analysis of needs and requirements to IUCC buildings and complexes and allocation. The functional factor forms the principle of multifunctionality, which is realized by the methods of cooperation of institutions and compensation of functions. The architectural and spatial factor forms the principle of the aestheticization of IUCC design solutions, which is realized by rethinking the space of existing cultural institutions at universities and introducing methods of inclusiveness of the campus space.

Section 5. Scientific and practical provisions for the implementation of the principles of building typology of interuniversity cultural centres in Ukraine. It is recommended to supplement the regulatory framework, namely - SCS B. 2.2-3-2018 “Buildings and structures. Educational Institutions”, to introduce the concept of

Interuniversity Cultural Centre, also to include the concept of educational space with flexible planning in this normative document. For the first time, the classification of IUCC by types was developed: cultural and leisure, sports and entertainment, religious and educational, research. The recommended functional zoning of the site for the IUCC design has been developed: representative, cultural and entertainment, educational, sports and recreation, amenity. For the first time, the basic principles of the location of the IUCC building in the planning structure of the university campus have been presented. The main elements of the functional zoning of IUCC buildings have been formed: the entrance space of premises, the group of main premises, the group of amenity facilities, the recreational area. The scheme of the general functional-planning organization of the IUCC premises and the classification of educational spaces with flexible planning have been developed.

For the first time, a theoretical model of the location of the IUCC on the territory of Ukraine has been presented. Four major cities have been identified that are potentially the most favourable for the IUCC, namely: Kyiv, Lviv, Kharkiv, and Dnipro. Using Lviv city as an example, an algorithm for selecting a site for the IUCC design has been demonstrated. Strategies for the location of such institutions in the structure of university campuses in Ukraine have been developed: centralized, focused, distributed.

The approbation of the results of the study in the educational and research and experimental design of 12 diploma works of the students of the department of Architectural Environment Design of Lviv Polytechnic National University has been covered.

The general conclusions reflect the scientific tasks that were set by the author in the study.

Keywords: building typology, factors, principles, and means in architecture, cultural and entertainment establishments, higher educational establishment, interuniversity cultural centre, educational space with flexible planning.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Проскуряков В. І., Дмитраш О. Ю. Сучасні тенденції формування архітектури міжвузівських об'єктів культури» / Вісник НУ «Львівська політехніка», Архітектура № 757, Львів, 2013. С. 105–108.

2. Проскуряков В. І., Дмитраш О. Ю. Розвиток модерних архітектурних ідей в вищих навчальних закладах і міжвузівських об'єктах культури / Вісник НУ «Львівська політехніка», Архітектура № 793, Львів, 2014. С. 29–35.

3. Проскуряков В. І., Дмитраш О. Ю. Висвітлення результатів проектування міжвузівських об'єктів культури на кафедрі дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка» / Вісник НУ «Львівська політехніка», Архітектура № 793, Львів, 2014. С. 101–107.

4. Дмитраш О. Ю., Проскуряков В. І. Неформальний навчальний простір, як чинник формування архітектури університетських культурних центрів / Архітектурний вісник КНУБА, № 6, Київ, 2015. С. 123–128.

Стаття у науковому періодичному виданні іншої держави::

5. Dmytrash Olga, Kopylyak Ihor. Cultural centers as a forming factor of contemporary architecture of universities / Housing Environment, № 14, Cracow, 2015. P. 122–127.

Стаття у фаховому виданні за іншою спеціальністю:

6. Дмитраш О. Ю. Історичний аспект формування архітектури об'єктів культури в об'ємно-планувальній структурі університетів / Збірник наукових праць НАУ «Теорія та практика дизайну», випуск № 10, Київ, 2016. С. 59–69.

Тези та матеріали конференцій:

7. Дмитраш О. Ю. Формування архітектурного образу міжвузівських об'єктів культури в навчальному, пошуковому і конкурсному проектуванні на кафедрі дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка» // Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції: Сучасна архітектурна освіта. К.: КНУБА, 2014. С. 60–62.
8. Дмитраш О. Ю. Об'єкти культури як вагомий чинник формування громадського простору університетів // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: Актуальні питання сучасної науки. Київ, 2014. С. 114–116
9. Дмитраш О. Ю. Університетський культурний центр, як новий об'єкт у формуванні архітектури вузів // Матеріали семінару міжнародної науково-практичної конференції: САПР Allplan. Інноваційне проектування в архітектурі та будівництві. Київ КНУБА, 2014. С. 30–33
10. Дмитраш О. Ю. Об'єкти культури як вагомий чинник формування громадського простору університетів // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції : Архітектура та Екологія. Київ, 2014. С. 141–143
11. Дмитраш О. Ю. Розвиток об'ємно-просторової структури об'єктів культури в складі вищих навчальних закладів // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Історичний досвід і сучасні тенденції розвитку архітектури, дизайну, містобудування та образотворчого мистецтва». Полтава, 2014. С. 59–63
12. Дмитраш О. Ю. Етапи розвитку архітектури об'єктів культури в університетах // Матеріали II міжнародного науково-практичного конгресу «Міське середовище – XXI ст. Архітектура. Будівництво. Дизайн». Київ, 2016. С. 227–228
13. Gumennyk I., Dmytrash O., Lesyuk A. and Shlemko I., 2017. Development of the historical areas public spaces in Lviv (by the example Pidzamche district). In:

M. G. Folli, *Urbanity: theories and project designs new strategies for sustainable developments of Ukrainian cities: International workshop. Italy, Rome, 3–7 June 2015. Italy: Aracne editrice, pp.186–191.*

14. Дмитраш О. Ю. Архітектурне проектування міжуніверситетських культурних центрів в дипломній роботі студентів архітекторів // *Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції Еволюція уявлень в архітектурній і художній освіті: погляд в майбутнє. Харків, 2020. С. 78–79.*

Термінологічний словник

Громадський центр – територія концентрованого розміщення закладів та підприємств обслуговування населення, адміністративних будівель у планувальній структурі населеного пункту. Громадські центри поділяються на загальноміські багато функційні, центри міських адміністративних та планувальних районів, спеціалізовані центри, центри виробничих зон. ДБН Б.2.2-12:2019

Зона обслуговування – територія яка охоплена певними видами обслуговування населення, що мешкає на цій території. ДБН Б.2.2-12:2019

Радіус обслуговування – умовна нормативна відстань від закладів та установ повсякденного, періодичного, епізодичного обслуговування до житлових будинків або територій житлової забудови населеного пункту, яка встановлюється містобудівною документацією з урахуванням пішохідної чи транспортної доступності. ДБН Б.2.2-12:2019

Реновація об'єктів історичної забудови – відновлення зовнішнього виду морально і фізично застарілих будівель та споруд (за виключенням пам'яток та щойно виявлених об'єктів культурної спадщини) з модернізацією внутрішнього планування відповідно до сучасних вимог та з сучасними матеріалами. ДБН Б.2.2-12:2019

Соціально-планувальна структура – просторова локалізація центрів громадського обслуговування населення різних рівнів і зон їхнього впливу що поділяється за рівнем обслуговування: повсякденного, періодичного та епізодичного. ДБН Б.2.2-12:2019

Комплексна оцінка території – системний аналіз зовнішніх та внутрішніх конкурентних переваг та обмежень у розвитку населеного пункту або території, що включає оцінку ресурсного, інженерно-транспортного, економічного, науково-технічного, туристичного потенціалів з урахуванням демографічного прогнозу та екологічного стану території. ДБН Б.2.2-12:2019

Багато функційні будинки і комплекси – будинки і комплекси, які формуються з приміщень, їх груп, будинків та споруд різного громадського і житлового призначення, поєднання яких обумовлене експлуатаційними потребами, економічною доцільністю і містобудівними вимогами. ДБН В. 2.2-9-2018

Приміщення з масовим перебуванням людей – приміщення з постійним або тимчасовим перебуванням людей (окрім аварійних ситуацій) з розрахунковою кількістю більше ніж одна людина на 1 м кв. підлоги, яке має площу 50 м кв. і більше (наприклад, зали для глядачів і фойє, зали засідань, нарад лекційні аудиторії, ресторани, вестибюлі, касові зали, зали очікувань, виробничі та інші приміщення). ДБН В. 2.2-9-2018

Розрахункова категорія відвідувачів – кількісний та якісний показники відвідувачів закладу (підприємства), на які розраховують всі споживчі та експлуатаційні характеристики громадського будинку. ДБН В. 2.2-9-2018

Освітній комплекс (центр) – включає кілька закладів одного або різних рівнів освіти. ДБН В.2.2-3:2018

Приміщення з постійним перебуванням людей – приміщення у якому люди перебувають за родом своєї діяльності не менше 2 годин, або більше 50 % робочого часу. ДБН В. 2.2-9-2018

Вестибюль вхідний – приміщення, що розташоване при вході, перед розподільним вестибюлем, призначене для приймання потоків відвідувачів. ДБН В.2.2-16-2019

Вестибюль розподільний – приміщення, розташоване за вхідним вестибюлем, призначене для поділу зустрічних потоків вхідної публіки, що перетинаються, в тому числі потоків глядачів в верхньому одязі і без нього. ДБН В.2.2-16-2019

Демографічний прогноз – прогноз динаміки чисельності населення населеного пункту, територіальної громади і їхніх основних демографічних

параметрів (чисельність постійного та наявного населення, статеві-віковий склад, родинний стан, джерела росту, професійний склад, освіта, міграція, соціальний стан). ДБН Б.2.2-12:2019

Місто-центр – міський населений пункт з найбільшою чисельністю населення і найвищим адміністративним статусом, соціально-економічним та культурним потенціалом, який домінує у відповідній системі розселення. ДБН Б.2.2-12:2019

Клубний заклад – багато функційний заклад культури, призначений для проведення дозвілля та аматорської творчості у житловій групі, кварталі (мікрорайоні) міста, селища, сільського поселення, діяльність якого спрямована на створення, розповсюдження та популяризацію культурних надбань. ДБН В.2.2-16-2019

Центр культури та дозвілля – багато функційна будівля клубного закладу, призначена для проведення дозвілля всіх соціальних груп населення з наданням їм різноманітних можливостей активної творчої аматорської участі без спеціальної підготовки та відбору, а також театральної-концертної діяльності в спеціально обладнаних залах із комплексом приміщень обслуговування. ДБН В.2.2-16-2019

Амфітеатр – зона зали для глядачів, у якій місця для глядачів розташовуються на сходах, що піднімаються по периферії залу, що розміщується за партером чи збоку від нього, чи в залах без партеру, може починатися одразу від сцени чи оркестрової ями а також на балконах. ДБН В.2.2-16-2019

Підприємство харчування (заклад ресторанного господарства) – організаційно-структурна одиниця у сфері РГ, яка здійснює виробничо-торговельну діяльність: виробляє і (або) довиготовляє, продає і організує споживання продукції власного виробництва і закупних товарів, може організувати дозвілля споживачів. ДБН В. 2.2-25-2009

Заклад швидкого обслуговування – різновид закладу ресторанного господарства, де застосовують метод самообслуговування і пропонують обмежений асортимент продукції, що прискорює процес обслуговування (ДСТУ 4281)

Адаптація – пристосування середовища життєдіяльності, будинків і споруд до потреб маломобільних груп населення. ДБН В. 2.2-17:2006 Будівлі і споруди. Доступність будівель і споруд для маломобільних груп населення.

Доступні для МГН будинки і споруди – будинки і споруди, у яких реалізований комплекс архітектурно-планувальних, інженерно-технічних, ергономічних, конструкційних і організаційних заходів, що відповідають нормативним вимогам щодо забезпечення доступності і безпеки МГН. ДБН В. 2.2-17:2006

Функційно-планувальна структура – просторова модель пов'язаних між собою територій призначених для розташування різних видів соціальної, виробничої, комунікаційної діяльності рекреаційного та ландшафтного комплексу. ДБН Б.2.2-12:2019

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ВСТУП	23
РОЗДІЛ 1. Узагальнення результатів попередніх досліджень формування і розвитку архітектури університетських об'єктів культури	31
1.1. Історичні передумови виникнення міжуніверситетських культурних центрів як окремого об'єкту в архітектурній типології університетів.....	31
1.2. Огляд та аналіз вітчизняних та закордонних праць та досліджень на тему об'єктів культури в складі вищих навчальних закладів	39
1.3. Сучасні тенденції формування і розвитку архітектури міжуніверситетських культурних центрів	54
Висновки до першого розділу	59
РОЗДІЛ 2. Методика проведення дослідження генези і формування міжуніверситетських культурних центрів	61
2.1. Методи проведення досліджень	61
2.2. Структура побудови методики дослідження принципів формування типології міжуніверситетських культурних центрів.....	65
2.3. Емпірична база дослідження.....	68
Висновки до другого розділу	74
РОЗДІЛ 3. Аналіз досвіду проєктування і будівництва університетських об'єктів культури та класифікація існуючих типів	75
3.1. Узагальнення досвіду проєктування і будівництва студентських культурних центрів в Україні та за кордоном.....	75
3.1.1. Досвід проєктування та будівництва університетських об'єктів культури на теренах України.....	76
3.1.2. Досвід проєктування та будівництва об'єктів культури університетів у світі	83
3.2. Аналіз і оцінка стану нормативного забезпечення проєктування міжуніверситетських культурних центрів	95
3.3. Функції і класифікація існуючих типів об'єктів культури при університетах.....	109
Висновки до третього розділу	113
РОЗДІЛ 4. Чинники та принципи формування нових архітектурних типів об'єктів культури в університетах	114
4.1. Систематизація чинників, що впливають на формування нових архітектурних типів об'єктів культури в університетах.....	114

4.2. Принципи і засоби формування архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів.....	120
Висновки до четвертого розділу.....	131
РОЗДІЛ 5. Науково-практичні положення реалізації принципів архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів на теренах України.....	132
5.1. Система типології та формування функційно-планувальної організації різних видів міжуніверситетських культурних центрів.....	132
5.2. Теоретична модель розташування міжуніверситетських культурних центрів на теренах України.....	141
5.3. Навчально-пошукове проєктування міжуніверситетських культурних центрів, як засіб виявлення особливостей їх типології.....	146
Висновки до п'ятого розділу.....	156
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	157
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	157
ДОДАТКИ.....	180
Додаток А.....	180
Додаток Б.....	201
Додаток В	205
Додаток Г	206
Додаток Д.....	207
Додаток Е	214

ВСТУП

Проблеми реформування української університетської освіти потребують формування нових ідей та впровадження інноваційних підходів до виконання пріоритетних завдань вищої школи – виховання духовної еліти нації, примноження культурного потенціалу, високоефективної діяльності майбутніх спеціалістів. Кожен ЗВО має своє історичне минуле, свої культурні надбання, наукове спрямування, здобутки та досвід. Важливим аспектом є інтегрованість університетів у загальноосвітню освітню систему. Саме тому створення культурно-освітніх центрів на базі університетів є актуальним вектором розвитку кожного з вищих навчальних закладів мережі, що функціонуватиме з метою наукового і освітнього прогресу та ідентифікації культури країни.

Міжуніверситетський центр культури (далі МКЦ) є новим терміном вітчизняного архітектурного словника. Об'єкти даного типу вперше реалізовані в 1990-х роках минулого століття в університетах США, та сьогодні широко популяризуються у всьому світі. Ці заклади втілюють потреби та пріоритети розвитку сучасної вищої освіти. МКЦ виконують безліч функцій, що позитивно впливають не лише на імідж університету, а й на імідж держави загалом.

Отже, **актуальність теми** дослідження визначається такими положеннями:

1. Існуюча мережа культурно-просвітницьких і культурно-видовищних закладів при університетах України не відповідає реальним суспільним потребам студентської молоді. Світовий досвід проектування та будівництва студентських культурних центрів свідчить про необхідність розробки нових типів культурно-просвітницьких, дозвіллевих, видовищних будівель і споруд при університетах України.
2. Галузь проектування культурно-просвітницьких та культурно-видовищних будівель і комплексів у вищих навчальних закладах недостатньо відображена у спеціалізованій вітчизняній літературі, що зумовило відсутність методичних підходів до проектування цих об'єктів.

3. У державних будівельних нормативних документах недостатньо висвітлена інформація щодо типології та проектування об'єктів культури та дозвілля при університетах, а відсутність систематизованих досліджень впливає на якість проектування нових об'єктів.
4. Сьогодні на території України немає окремих студентських культурних центрів, як комплексів із набором різних пізнавальних, навчальних, видовищних, дозвільних, дослідницьких, відпочинкових, розважальних, побутових об'єктів, які дозволяли б студентам та викладачам проводити активний відпочинок у одному місці.

Методичні основи дисертаційного дослідження базуються на працях Б. Г. Бархіна, В. О. Тімохіна, Т. В. Маліка, І. В. Булах, А. Ю. Дмитренка, О. В. Проскурякова, М. Р. Савченко, І. А. Диди, С. П. Мигалья, Б. С. Черкеса, С. М. Лінди, У. І. Іваночко, В. А. Абізова, В. В. Куцевича, В. Г. Чернявського, С. В. Волкова, А. П. Мардера, Л. П. Панової, С. Г. Чечельницького.

Над висвітленням історичного аспекту формування архітектури університетів працювали: О. С. Стасюк, І. С. Воронкова, Р. З. Стоцько, О. В. Ольховська, Дж. Коулсон, П. Робертс, І. Тейлор, П. Тернер, С. Ферруоло, М. Пірс, Річард П. Добер, Х. де Ріддер-Сімонс, В. Рюегг, Т. Бендер.

Тематика архітектури, будівництва та урбаністики університетських комплексів проаналізована у роботах Р. П. Добера, Б. Едвардса, М. Герз, Д. Дж. Неймана, К. Лі, А. З. Рутштайн, В. П. Бондаренка, А. М. Рудницького, В. Л. Кравцова, Т. М. Максимюк, Л. І. Черненко, Г. Н. Цитовича, С. Л. Бадаєва, П. П. Марєва, М. Б. Консулової, І. М. Петришина, І. В. Русанової, К. І. Мурашова, А. А. Потокіна, Ю. П. Платонова, К. І. Сергєєва, Г. І. Зосимова, П. А. Солобая, Р. В. Колозали, Г. Л. Ковальської, Ю. В. Соколової, В. І. Проскурякова та Р. З. Стоцька, О. В. Ольховської, Т. Р. Сулика.

Типологічні засади проектування закладів культури спираються на праці С. М. Лінди, В. І. Єжова, В. М. Дудурець, М. С. Усманова, Г. А. Потаєва, В. В. Вашкевича, В. А. Сисоєва, О. Н. Лукаш, І. Т. Привалова, А. В. Хмельницької, О. А. Дерябіна, В. Є. Хазанової, А. А. Поліщука, В. І. Проскурякова, Ю. В.

Король, М. Р. Савченка, Н. В. Бородченко, Б. Едвардса, К. Ю. Трегубова, В. В. Панова.

Основи дизайну сучасних навчальних просторів досліджували такі науковці: І. Тейлор, Дж. Коулсон, П. Робертс, С. Крамер, М. М. Джонс, М. Вергсон, М. Хоуч, Ш. Дагдейл, Д. Облінгер, Г. В. Казаков, Е. А. Діденко, В. Г. Чернявський, М. Б. Браун, Д. Редкліф, Г. Н. Цитович, М. М. Глибовець, С. С. Гороховський.

Вищезгадані наукові роботи сформували джерельну базу дослідження, а їх аналіз засвідчив, що галузь проектування студентських культурних центрів у сучасних умовах і згідно з сучасними вимогами поки залишається недостатньо дослідженою.

Зв'язок роботи з науковими програмами.

Робота пов'язана з такими правовими документами: Закон України №1556-18 від 01.07.2014 «Про вищу освіту» – Вищі навчальні заклади; Лісабонська конвенція від 11 квітня 1997 року під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО; Рекомендації про виховання в дусі міжнародного взаєморозуміння, співпраці й миру, виховання в дусі пошани прав людини й основних свобод (Париж, 1974 р.); Декларація про вищу освіту для ХХІ століття (Париж, 1998 р.); Рекомендація 1437 (2000 р.) «Про неформальну освіту» (Парламентська асамблея Ради Європи). Отже, методологічними та соціально-політичними інтегрованими документами, покладеними в основу розвитку освіти в Україні, вибору пріоритетів, інтеграції національної освіти у світовий та європейський освітній простір, стали конвенції, резолюції та рекомендації ООН, ЮНЕСКО та Парламентської асамблеї Ради Європи.

Робота відповідає основному напрямку кафедри дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка» – «Генеза та розвиток дизайну архітектурного середовища громадських, житлових та виробничих споруд» № 0108U010404 – керівник Проскураков В. І.

Мета дослідження – висвітлити принципи проектування та розробити архітектурну типологію міжуніверситетських культурних центрів.

Завдання дослідження:

1. Висвітлити передумови формування і стан дослідження архітектури культурних об'єктів в університетах.
2. Виявити методи і підходи сучасного проектування і будівництва будівель та споруд культурно-освітнього і дозвіллевого характеру в університетах.
3. Визначити функції, типології і особливості розташування об'єктів культури при університетах.
4. Виявити основні чинники, що впливають на формування нових архітектурних типів університетських об'єктів культури. Сформулювати принципи формування архітектурної типології міжвузівських об'єктів культури з урахуванням українського та закордонного досвіду.
5. Розробити систему типології і організації функційних елементів міжуніверситетського культурного центру.
6. Сформулювати методичні рекомендації щодо формування планувальної структури і архітектури міжуніверситетських культурних центрів у структурі навколишньої забудови.
7. Розробити теоретичну модель проектування і розміщення міжуніверситетських культурних центрів на території України.

Об'єкт дослідження – функційна структура архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів.

Предмет дослідження – тенденції, стан і сучасні підходи, чинники та принципи формування структури і типології, рекомендації реалізації проектування міжуніверситетських культурних центрів в Україні.

Методи дослідження. Методи дослідження ґрунтуються на комплексному дослідженні літературних джерел, пов'язаних із тематикою дисертаційної роботи, порівняльному аналізі вітчизняного та закордонного досвіду проектування та будівництва студентських культурних центрів, класифікації існуючих типів, аналізі та систематизації та узагальненні методичних, нормативних та проєктних матеріалів, методі натурного

обстеження об'єктів культури університетів, зокрема у Львові, Києві, Харкові, Чернівцях, Вроцлаві та Кракові, методі опитування користувачів та експертної оцінки, методі моделювання та експериментального проектування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексній постановці та системному аналізі стану й досвіду проектування міжуніверситетських культурних центрів:

Вперше:

- висвітлено історію і передумови формування міжуніверситетських культурних центрів як окремого об'єкту в архітектурній типології;
- подано визначення змісту понять «навчальний простір з гнучким плануванням» і «міжуніверситетський культурний центр»;
- розроблена система моделей розташування міжуніверситетських культурних центрів на теренах України.

Розроблено:

- типологію та організацію функційних елементів міжуніверситетського культурного центру;
- класифікацію існуючих типів культурно-просвітницьких та дозвіллевих закладів у складі ЗВО;
- нормативні положення формування функційно-планувальних структур для різних видів міжуніверситетських культурних центрів державних будівельних норм щодо проектування закладів освіти.

Набули подальшого розвитку:

- перелік чинників, що впливають на формування нових архітектурних типів об'єктів культури в університетах;
- визначення принципів і засобів формування архітектурної типології структур міжуніверситетських культурних центрів.
- науково-практичні положення реалізації архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів у навчально-пошуковому проектуванні й педагогічній практиці.

Практичне значення отриманих результатів полягає у:

- можливості використання висновків і рекомендацій для архітектурної розробки студентських центрів;
- застосуванні архітектурних принципів і засобів проєктування на практиці, що дозволить підвищити якість архітектурних рішень у новому будівництві та реконструкції існуючих об'єктів культури в університетах України;
- впровадженні у навчальний процес (під час підготовки дипломних проєктів, лекційних матеріалів, методичних розробок та посібників);
- можливості використання розроблених рекомендацій архітектурно-планувальної та функційно-просторової організації будівель і комплексів студентських центрів під час розробки нормативів та для їх проєктування.

Особистий внесок здобувача. Внесок здобувача у статтях, опублікованих у співавторстві з доктором архітектури, професором В. І. Проскураковим: у роботі [123] здобувачем було проведено попереднє комплексне висвітлення світового досвіду проєктування університетських культурно-просвітницьких закладів, що дало змогу встановити тенденції формування їхньої архітектури; у роботі [88] здобувачем розглянуто загальну концепцію архітектурно-просторової та функційно-дієвої організації деяких університетських центрів світу; у роботі [33] здобувачем проведено аналіз навчальних, пошукових і конкурсних проєктів, у яких будівлі міжвузівських об'єктів культури є засобом формування архітектурного середовища і громадського простору університетів; у роботі [56] здобувачем подано загальну характеристику, класифікацію та основні принципи проєктування неформальних навчальних просторів в університетських культурних центрах; у роботі [102] висвітлено процес історичного формування архітектури об'єктів культури в об'ємно-планувальній структурі університетів. Внесок здобувача в опублікованій у співавторстві з асистентом І. М. Копиляком праці [11] проведено аналіз просторової та функційної організації університетських культурних центрів, як засобу формування громадського простору університетів.

В опублікованій у співавторстві з І. Гуменник, А. Лесюком, І. Шлемком праці [16] автором розроблено пропозиції влаштування навчально-відпочинкових просторів на території ЗВО, що розташовані у районі Підзамче у м. Львів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження були висвітлені на: VI Всеукраїнській науковій конференції «Архітектура: образ, естетика, емоційний контекст» (Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ, 2013 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції Актуальні питання сучасної науки (Київ, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «САПР Allplan. Інноваційне проектування в архітектурі і будівництві» (Київський національний університет будівництва та архітектури, Київ, 2014 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Архітектура та екологія», (Київ, Національний авіаційний університет, Інститут аеропортів, 2014 р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Історичний досвід і сучасні тенденції розвитку архітектури, дизайну, містобудування та образотворчого мистецтва» (Полтава, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка, 2014 р.); II Міжнародному науково-практичному конгресі «Міське середовище – XXI ст. Архітектура. Будівництво. Дизайн», Київ, 2016; Міжнародній виставці в рамках програми TEMPUS SEHUD-SEHSI на EXPO-2015 (Технічний університет «Міланський Політехніка», Мілан, Італія, 2015 р.); II міжнародному науково-практичному конгресі Міське середовище – XXI ст. (Київ, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Еволюція уявлень в архітектурній і художній освіті: Погляд в майбутнє» (ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, Харків, 2020 р.).

Упровадження результатів роботи відбулося у пошукових, експериментальних, конкурсних та навчальних проектах та у 12 магістерських та бакалаврських кваліфікаційних дипломних роботах присвячених навчальному, громадському і культурному простору університетів, що виконувалися на кафедрі дизайну архітектурного середовища Інституту

архітектури і дизайну, Національного університету «Львівська політехніка»; ескізному проєкті-пропозиції облаштування неформальних навчальних зон в холі будівлі Львівського медичного інституту на вул. Поліщука, 76 у м. Львів; реалізованому проєкті облаштування неформальних навчальних зон в холі будівлі Стоматологічного медичного центру національного медичного університету ім. Данила Галицького на вул. Пекарській, 69а у м. Львів;

Публікації. За темою дисертації опубліковано 6 статей, з них 4 - фахових виданнях, затверджених МОН України, 1 - у закордонному фаховому виданні, 1 – у фаховому виданні за іншою спеціальністю та 8 тезах та матеріалах конференцій.

РОЗДІЛ 1

УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРИ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРИ

1.1. Історичні передумови виникнення міжуніверситетських культурних центрів як окремого об'єкту в архітектурній типології університетів

Університети Раннього Середньовіччя стали прототипом сучасного розуміння цих навчальних установ. Перші університети не мали своєї матеріальної бази, часто лекції проводились у приватних будинках чи під відкритим небом, а екзамени – в церквах чи монастирях. Об'єднання майстрів, дослідників і студентів, що не прив'язували себе до певного міста, утворили так звані мігруючі університети – феномен, що сприяв розповсюдженню науки і освіти. Як, наприклад, міграція з Болоньї до Вінчензи у 1205 році чи з Оксфорда до Кембриджа у 1209.

В результаті масового від'їзду болонських професорів до Університету Сієни у 1322 році, муніципалітет міста вирішив побудувати для науковців каплицю. Це була перша університетська будівля. Впродовж Середніх віків кількість студентів збільшувалась, вони перестали мігрувати, а університети почали створювати власні будівлі [20, р. 22–43].

В XIV–XV століттях на території Німеччини починають формуватися університети, першим серед них став заснований у 1386 році Університет Хейделберга.

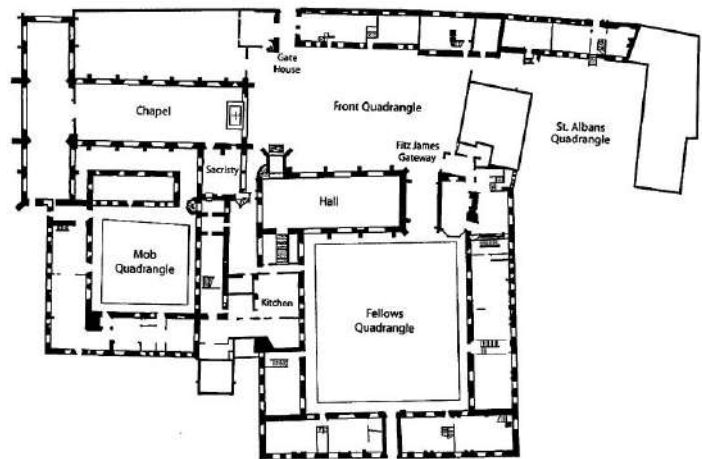
У XV столітті в Парижі на лівому березі Сени було збудовано лекторії, колегії, житло і церкви, що належали університету. Ця забудова отримала назву «Латинський квартал». Так почали утворюватися так звані академічні селища.

Планувальна структура типового англійського університету, проілюстрована на рис. 1.1, і вперше була застосована в Мертон-коледжі Оксфордського Університету [13, р. 5]. Ця схема базувалася на традиції просторової побудови та планування монастирів. В міському середовищі

створювався замкнений простір університету, потрапити до якого могли лише студенти і персонал. Ця схема є втіленням колегіальної архітектури Оксфорда і Кембриджа [26], що зберегла свою ідентичність до сьогодні. Найбільш розповсюдженими будівлями культурно-просвітницького характеру в той час були готичні каплиці і бібліотеки. Готика в архітектурній стилістиці англійських університетів проіснувала набагато довше, ніж у всій Європі.

а

б

Рис. 1.1. Каплиця Мертон-коледжу (а); схема генплану Мертон-коледжу в Оксфорді (б) [146]

Італійські університети пропагували навчання «просто неба», кожен бажаючий міг долучитися до заняття. Це явище отримало назву «публічні університети».

Будівля Palazzo del Vo, що була зведена в 1539 році в університеті Падуї, стала прототипом навчальних просторів Італії та Іспанії періоду Ренесансу (рис. 1.2, а). В дусі суперництва і за цим зразком у Болонському університеті в 1563 році було зведено Palazzo dell'Archinnasio – будівля галерейного типу з внутрішнім двориком, де розташовані входи до семи лекційних аудиторій права, шести – мистецтва та медицини, та двох великих холів (рис. 1.2, б). Ця модель була використана в Південній Америці, коли колонізатори створили свій перший Університет Сан Карло в Гватемалі 1763 року.

а

б

*Рис. 1.2. Palazzo del Bo, Падуя, Італія (а);
Palazzo dell'Archinnasio, Болонья, Італія (б) [147]*

З розвитком Ренесансу університети набували відповідних академічних приміщень: лекційні аудиторії у формі амфітеатрів, зали для зібрань, каплиці, бібліотеки та житло. Під патронатом монархів і впливових багатих людей в університетах Європи будувалися дивовижні будівлі.

В другій половині XVII століття в академічних селищах Оксфорда і Кембриджа відбулася архітектурна трансформація. Її ініціатором був Крістофер Рен [26]. Першим втіленням стилю бароко, який він запровадив, є каплиця Коледжу Пемброк (рис. 1.3, а). Наступною культурно-просвітницькою будівлею Оксбріджа став Шелдоніан Театр (рис. 1.3, б), тут проводяться музичні концерти, лекції і університетські церемонії.

Hollywell Music Room, Oxford (рис. 1.4) – перший в Європі спеціально збудований музичний зал. Це прямокутна у плані будівля (21 м в ширину і 10 м у довжину, висота 9 м) з апсидою, тут розташований глядацький зал на 200 чоловік і глибинна сцена. Автором проєкту був Томас Кемплін, будівництво завершилося в 1748 році. Досі використовується як концертний зал для колективів університету.

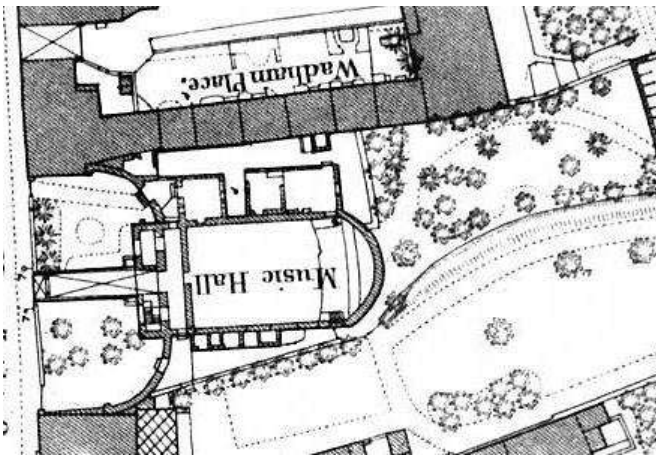

а

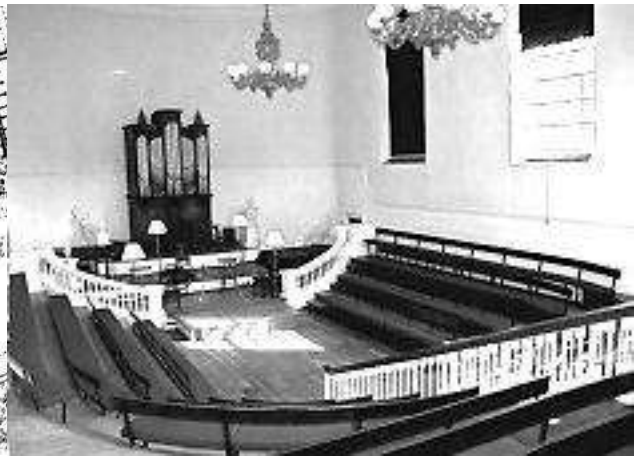

б

*Рис. 1.3. Каплиця Коледжу Пемброк, Кембридж, 1663 р. (а) [148];
Шелдоніан Театр Оксфорда, 1668 р. (б) [149]*

а

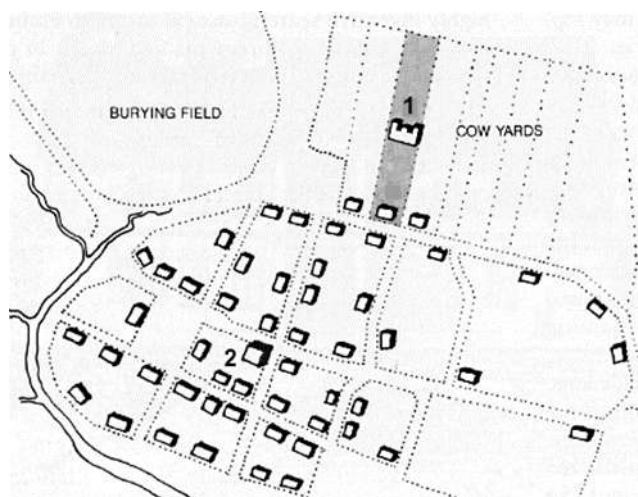
б

*Рис. 1.4. Схема генплану (а) і фото інтер'єру Holywell Music Room
Оксфордського університету (б) [150]*

Крістофер Рен ознаменував нову філософію колегіальної архітектури вузів, що замінила середньовічну схему закритого корт-ярд і пропагувала відкритість, візуальні доміанти та ієрархічність розташування, що характеризувало стиль Бароко [26]. Основний акцент ставився на координати, розташовані на головних осях. Спрямованість і центральний акцент увійшли до академічного архітектурного словника як інноваційна форма не лише в архітектурі англійських коледжів, але й перших американських вузів.

Колонізатори відкинули традиційну для континентальної Європи структуру, яка передбачала відповідальність лише за навчання і приділяла мало уваги студентському побуту. Американські коледжі віддали перевагу англійським ідеалам – чітко регульованій системі, що охоплювала житлову, соціальну і академічну сфери. Хоч організація американських колоніальних університетів базувалась на англійській колегіальній системі, американці відмовилися від монастирського типу планування. Втіленням колоніального коледжу стали автономні будівлі, розташовані на відкритому ландшафті.

На рис. 1.5 окреслена територія, що була власністю Гарвардського коледжу в 1640-х роках. Тут в 1642 році було збудовано велику багатофункційну будівлю, що у плані мала Е-подібну форму. Під дахом Old College (таку назву отримав цей об'єкт) розташувалися просторий хол, актовий та лекційний зали, їдальня, комунальний житловий простір з кухнею, бібліотека і студентські кімнати. Цей будинок став прототипом архітектури американських коледжів.

а

б

*Рис. 1.5. Схема генплану території Гарварда 1640-х років:
1 – будівля Old College; 2 – дім молитви (а); вигляд будівлі Old
College 1642 р. (б) [151]*

Houston Hall, зведений у 1896 році в кампусі університету Пенсильванії, став першим студентським центром, який був побудований для потреб студентів і при цьому не був частиною жодної з будівель університету. На той час будівля виконувала рекреаційну функцію, основним завданням якої була соціалізація студентів. У кінці XVIII ст. був реалізований проєкт забудови «академічного селища» університету Вірджинії – втілення не лише неокласичного стилю в архітектурі, але й нової парадигми проектування навчального, публічного і культурного простору вузів. Автор – третій президент США Томас Джеферсон. На центральній осі головного проспекту розташована бібліотека у формі ротонди, з боків проспекту запроектовані 10 павільйонів, об'єднаних галереями, тут розміщені навчальні аудиторії і житло професорсько-викладацького складу. За кожним із павільйонів є подвір'я, що слугує рекреаційною зоною і веде до студентських хостелів. Концепція цього просторового вирішення сприяла створенню демократичної спільноти викладачів і студентів, втілила в життя нові культурні і освітні ідеали (рис. 1.6).

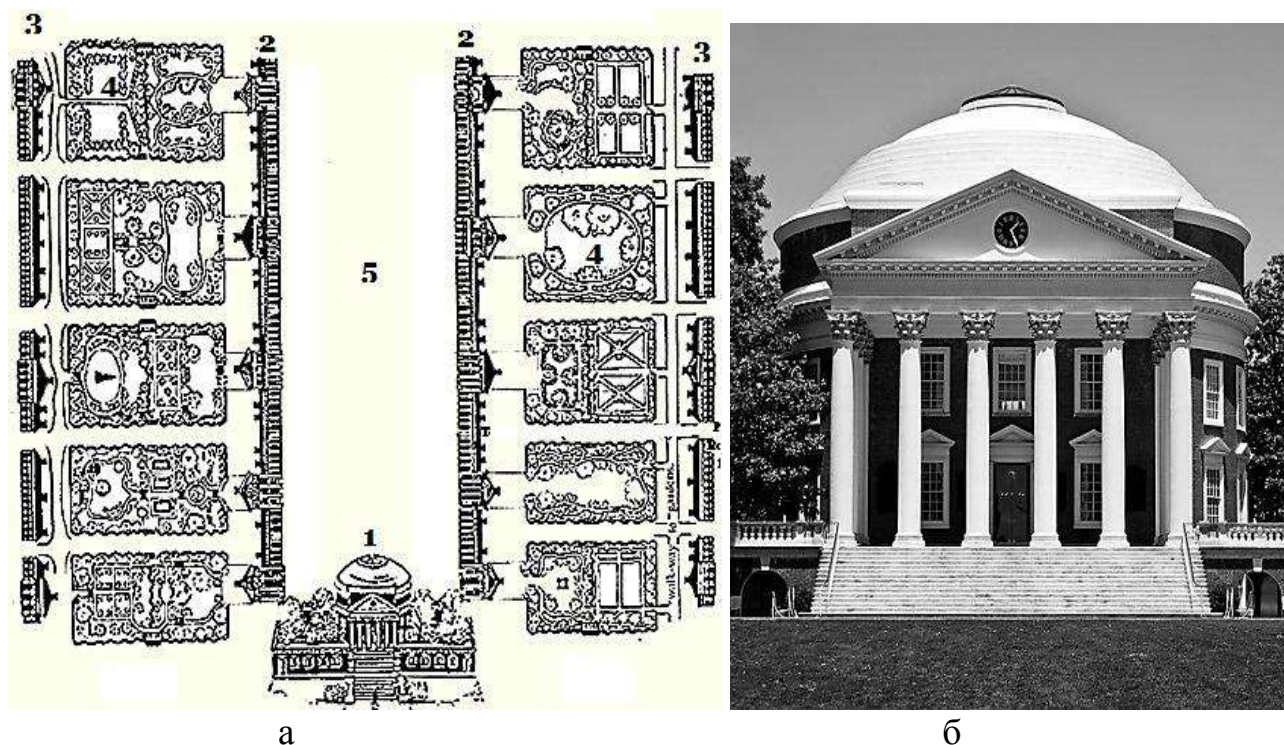

Рис. 1.6. Схема генплану академічного селища університету Вірджинії
(а) [152]; головний фасад бібліотеки (б) [153]

Ідея «міста науки» зародилася у XIX ст., її можна відзначити комплексним підходом до планування території університетів, в архітектурній стилістиці переважала неоготика. На зламі XIX і XX ст. в англійських, а згодом і в американських коледжах з'явилися перші будівлі студентських союзів. У 1926 році в університеті Пітсбурга (США) завершилося будівництво Cathedral of Learning (рис. 1.7, а) – 42-поверхової будівлі студентського культурного центру. Тут розташовано 27 тематичних класних кімнат різних національностей світу, серед яких є й українська (рис. 1.7, б).

а

б

Рис. 1.7. Загальний вигляд на будівлю Cathedral of Learning (а); інтер'єр тематичної української класної кімнати в Cathedral of Learning (б) [154]

У 1925 році будівля Баухауз стала флагманом у новому підході до проектування університетів, що знаменував еру функціоналізму. Автор проекту Вальтер Гропіус вважав, що в нову епоху архітектура повинна бути строго функційною, економічною і орієнтованою на технології масового виробництва [32].

В 1951 році на території кампуса університету Огайо, де в 1896 році вперше в Америці було втілено будівлю студентського союзу [129], ввели в експлуатацію студентський центр з різноманітним набором функцій, серед яких боулінг, спортивний зал, кінозал, простори для спілкування та відпочинку,

кімнати для колективного навчання, бібліотека відкритого типу та буфет (рис. 1.8). В 1996 році в університеті Огайо було прийняте рішення зруйнувати стару будівлю Студентського Центру (1951 року заснування), оскільки вона вже не відповідала потребам громади університету, і збудувати на тому ж місці нову будівлю, яку ввели в експлуатацію в 2007 році.

В 2005 році в кампусі Університету Лейк Каунті (США) було завершено будівництво міжуніверситетського культурного центру. Ця будівля створена для проведення наукових та освітніх програм співробітництва 17 університетів штату Іллінойс, США (рис. 1.9). Загалом будівлі такого типу втілюють ідею співробітництва та обміну досвідом між університетами, чи навіть країнами.

Підсумовуючи, можна відзначити, що в різні часи існувало своєрідне розуміння потреби культурного розвитку студентів, що знаходило відображення в архітектурі університетів. Міжуніверситетський культурний центр, з огляду на аспекти формування архітектурної типології, зародився у XXI столітті, проте цей термін став результатом тривалого розвитку та трансформації загальної системи характеристик, ознак та особливостей типів будинків і будівель університетів світу.

а

б

Рис. 1.8. Будівля Студентського центру в Університеті Огайо [155]

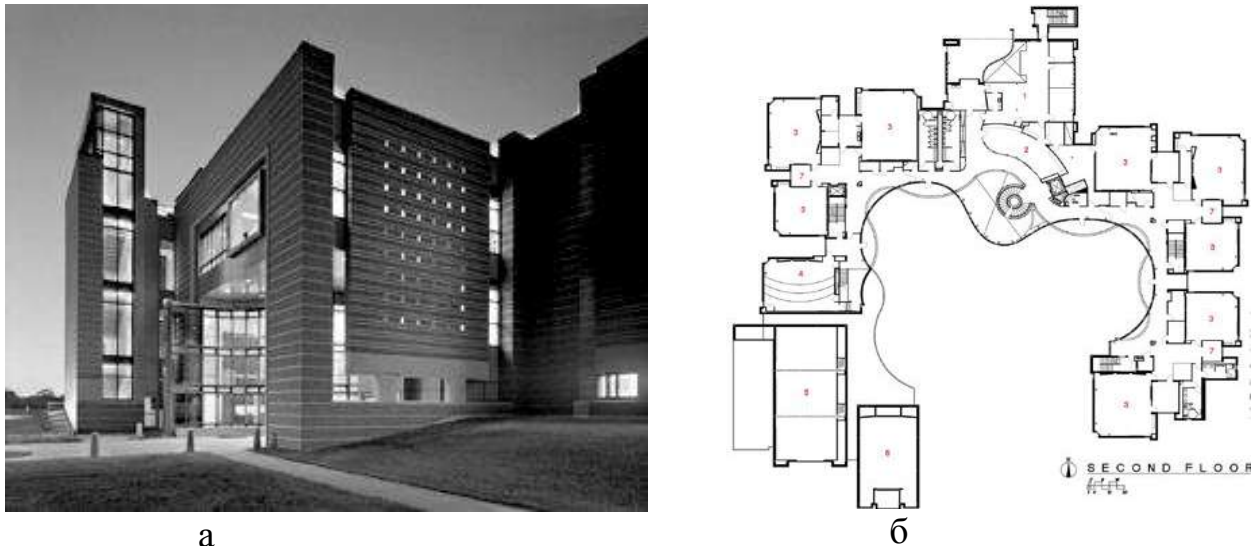

Рис. 1.9. Вид на головний вхід у будівлю міжуніверситетського культурного центру Лейк Каунті (а); схема плану поверху (б) [156]

1.2. Огляд та аналіз вітчизняних та закордонних праць та досліджень на тему об'єктів культури в складі вищих навчальних закладів

Дисертаційна робота ґрунтується на опрацюванні літературних джерел, які умовно діляться на підпункти.

1.2.1. До першого підрозділу джерел належать основоположні роботи з теоретико-методичних досліджень архітектури, методів та методик архітектурного проектування, дослідження в галузі термінології архітектури та дизайну, питання естетики в архітектурі, культурологічного впливу на формування архітектури, в них розглянуто основи архітектури громадських будівель і містобудівні концепції розвитку громадських просторів.

Основоположною працею в галузі методики архітектурного проектування стала публікація Б. Г. Бархіна [36]. Методика архітектурного проектування в системі архітектурної освіти, у якій він окреслив поняття методології архітектури, містить сукупність засобів, прийомів, принципів і підходів, які використовуються в різних видах архітектурної діяльності. У своїй роботі автор виокремив сучасні методи архітектурних досліджень – комплексний, проблемний, експериментально-лабораторний, оптимальний і низка окремих методів.

Зокрема у роботі В. О. Тімохін, Н. М. Шебек, Т. В. Малік [87] «Основи дизайну архітектурного середовища» розглянуто теоретичні основи проєктування архітектурного середовища. Висвітлено соціальне, функційне й художнє значення штучного довкілля, можливі підходи й загальні принципи формування різних типів архітектурного середовища.

У статті І. В. Булах «Систематизація принципів і методів символічного підходу у містобудівному проєктуванні» розширено і поглиблено поняття символізації архітектурно-планувального образу, визначено місце, роль і тенденції символізації на всіх рівнях організації міського середовища – планувальному, об’ємно-просторовому та благоустрої міської території [45, с. 84–90].

Цікавим аспектом в публікації А. Ю. Дмитренко «Основи та методи архітектурного проєктування» стало висвітлення питання нормативного регулювання архітектурної діяльності. У роботі наведено практичні рекомендації до методики проєктування на різних етапах виконання проєкту, основні прийоми, що використовуються в сучасній архітектурі [38]. Публікація О. В. Проскураєва висвітлює результати анкетування архітекторів України та стверджує, що типологічна складова є важливим елементом творчого методу сучасного архітектора [83, с. 141–145].

Дослідження М. Р. Савченко спрямовані на висвітлення фундаментальних характеристик архітектури – її онтологію. До цих характеристик належать парадигми, універсалії, категорії, основи типології [77], [85].

Аспекти галузі термінології архітектури та дизайну висвітлені в публікації І. Диди, С. Мигалія «Методологічні проблеми української дизайнознавчої термінології». Робота торкається питань теорії й практики дизайну, насамперед, уніфікації термінологічної лексики, усунення з неї синонімів, формування загальної мови як для спілкування між самими фахівцями, так і для досягнення максимальної однозначності в розумінні багатогалузевої сфери дизайну [52, с. 95]. У публікації Б. С. Черкес, С. М. Лінди «Архітектура сучасності: остання третина ХХ – початок ХХІ століть»

архітектуру розглянуто у взаємодії з культурою часу і залежно від соціальних процесів та історичних катаклізмів. Подано словник архітектурних термінів [95].

Важливими для дослідження були праці, що торкаються питань архітектури та типології громадських будівель, зокрема, публікації Абизова В. А., Куцевича В. В. «Архітектура громадських будівель з гнучким плануванням», у якій висвітлено роль громадських будівель у формуванні міського середовища. Входячи до ансамблів площ, вулиць, великих транспортних вузлів в якості домінуючих акцентів та композиційних зосередження уваги, вони є основними структурними елементами міської забудови. Крім загальновідомих законів формоутворення та художніх критеріїв, архітектурно-просторова організація та образна виразність громадських будівель залежать від їхнього соціального та функційного призначення [29], [114].

Гнучкість планувальних вирішень будівель і споруд як однієї з необхідних якостей архітектури виникла в 60–70-х роках минулого століття у зв'язку зі зростаючими темпами зміни соціальних, економічних і містобудівних чинників, що викликають швидке моральне і функційне старіння масових типів будівель і споруд за значних масштабів їх будівництва [106, с. 387–394]. Ідеї архітектурної гнучкості лежать в основі багатьох доктрин, концепцій і експериментальних опрацювань. За визначенням С. Волкова, гнучкість в архітектурі – це можливість розвитку системи в часі та просторі. Це дієвий засіб погашення конфліктів і протиріч, джерелом яких служить невідповідність між архітектурою, що раніше склалася, і новими вимогами, які висуваються у міру історичного та соціального розвитку [46, с. 48–52].

А. П. Мардер вважає, що, стверджуючи архітектуру як естетичну діяльність, котра володіє величезною силою впливу на людей, необхідно орієнтувати розвиток будівництва не назад – до архітектури як мистецтва, а вперед – до архітектури як архітектури. Звільнення її від міфічного художнього

ореолу, відділення архітектурних форм від творів мистецтва об'єктивно веде до розквіту архітектури [66], [32].

Поняття просторового синтаксису є теорією простору і набору аналітичних, чисельних та описових засобів для аналізу просторових утворень у різних формах: будівлі, міста, простору інтер'єру чи ландшафту. Головний інтерес просторового синтаксису полягає у взаємозв'язку між людьми та середовищем їхнього перебування. Самобутні риси різних соціумів проявляються у їхніх просторових системах, і набуті знання передаються безпосередньо через простір та його організацію. Інакше кажучи, просторовий синтаксис – це спроба визначити, як просторові конфігурації виражають соціально-культурне значення, і як вони генерують соціальну взаємодію в збудованих середовищах [17].

1.2.2. Наступним напрямом у роботі з літературною базою є вивчення історичного аспекту формування архітектури об'єктів культури в структурі університетів. Зважаючи на те, що розвиток типів та видів у архітектурі є процесом тривалим, потрібно зрозуміти витоки, прослідкувати тенденції та окреслити межі дослідження. Ця тематика знайшла відображення в роботах лише кількох вітчизняних дослідників, зокрема Стасюк О. С. [121], дисертаційні дослідження на тему формування архітектурного середовища ВНЗ Львова другої половини ХІХ – початку ХХ століття. Також робота Воронкової І. С. «Еволюція просторів бібліотек вищих навчальних закладів України», що розглядає основні етапи становлення й розвитку приміщень, будівель і просторів бібліотек ВНЗ, починаючи з ІІ пол. ХVІ ст. [47, с. 208–217].

Р. З. Стоцько проводить дослідження у сфері архітектурної типології ВНЗ духовно-гуманітарного типу. Зокрема у публікації «Особливості архітектури будівель Острозької академії ХVІ століття як прообразу закладів духовно-гуманітарної освіти в Україні» висвітлено і проаналізовано особливості архітектури комплексу будівель Острозької академії вказаного періоду в контексті становлення й розвитку духовно-гуманітарної освіти в Україні, та виокремлено основні фактори, які найбільше вплинули на формування

архітектури духовних, навчальних, житлових, спортивних і господарських будівель академії [92, с. 435–443].

О. В. Ольховська розглядає питання морфологічних етапів розвитку архітектури університетських центрів у містах України та робить висновки, що розвиток архітектурного простору університетських центрів України відбувався за необхідності, залежно від збільшення кафедр і розвитку наукових досліджень, а будівництво нових корпусів супроводжувалося використанням і реконструкцією репрезентативних будівель, стильові характеристики яких відповідали сформованим нормам сприйняття в міському середовищі [70, с. 204–216].

Проте, основними для цього дисертаційного дослідження джерелами тематики розвитку архітектури об'єктів культури при університетах є роботи іноземних науковців.

Книга авторства Дж. Коулсона, П. Робертса, І. Тейлор «Університет. Планування та архітектура: У пошуках досконалості» документує еволюцію університетського дизайну від Середньовіччя до наших днів в усьому світі, розкриваючи основні події, які змінювали принципи проектування кампусів. Розглянуто низку докладних тематичних досліджень архітектурних рішень організації університетських просторів, що своїм плануванням, архітектурою та озелененням позитивно вплинули на цю область [13].

П. Тернер у книзі «Кампус. Планувальна традиція Америки» проводить перше комплексне дослідження кампуса з колоніальних часів і до сьогодні, що висвітлює історичний процес формування американської типології будівель університетів та традиції їхнього архітектурного планування. Подано концептуальні витoki та порівняльний аналіз з європейською та світовою практикою проектування ВНЗ. Серед архітекторів і проектувальників, робота яких розглядається, є Томас Джефферсон, Бенджамін Генрі Латроб, Олександр Джексон Девіс, Фредерік Лоу Олмстед, Ральф Адамс Крам, Коуп і Стюардсон, Чарльз З. Клаудер, Джеймс Гембл Роджерс, Френк Ллойд Райт, Ееро Саарінен, Свідмор Оуінгс і Мерріл, Вільям Тернбулл і Чарльз Мур [26].

Публікація С. Ферруоло висвітлює феномен виникнення перших університетських будівель, та процес розвитку їхньої архітектури [20].

М. Пірс у книзі «Будівничі університетів» зображує діапазон стилів і філософій експертів-архітекторів та їхні роботи в проектуванні видатних навчальних закладів [129].

Книга авторства Річарда П. Добера «Архітектура кампусу: Будівля в гаях академії» розглядає інфраструктуру і планування історично сформованих кампусів коледжів та університетів. Ця робота аналізує всю матеріальну базу кампуса – будівлі, ландшафтний дизайн і їхнє компонування – з погляду екологічних, консерваційних та естетичних чинників, які необхідно враховувати. Досліджено вплив новітніх технологій і освітніх тенденцій на дизайн університетського містечка [125].

«Історія університетів в Європі» Хільде де Ріддер-Сімонс, В. Рюегг – серія книг, що складається з чотирьох томів історії та розвитку Європейського університету, з середньовічних витоків до сьогодні. Ця серія була направлена Асоціацією європейських університетів і опублікована Cambridge University Press в період з 1992 по 2011 роки. Обсяги складаються з окремих внесків міжнародних експертів в цій області і вважаються найповнішою і найавторитетнішою роботою з цього питання до сьогодні. Основний підхід є цілісним – книга націлена не на охоплення історії окремих університетів, а на характер та історичні траєкторії установи в цілому [127].

Вивчаючи взаємодію університетського навчання і громадянської культури протягом століть, Т. Бендер у книзі «Університет та місто: Від середньовіччя до сьогодні» висвітлює новий погляд на історію університетів та міст Болоньї, Парижу, Флоренції, Лейдена, Женеви, Единбурга, Лондона, Берліна, Франкфурта, Чикаго і Нью-Йорку на прикладі робіт учених Джин Брукер, Едварда Шилза, Мартіна Джея, і Натана Глейзера [11, р. 23].

Внаслідок аналізу літературних джерел на історичну тематику було визначено хронологічні межі дисертаційного дослідження, характерні типологічні особливості розвитку об'єктів культури при університетах в різні

епохи, зокрема визначено першу будівлю студентського товариства, студентського культурного центру та міжуніверситетського центру.

1.2.3. Дослідження у галузі архітектури і будівництва університетських комплексів спирається на роботи Річарда П. Допера. Книга Річарда П. Добера «Ландшафт кампуса: функції, форми, риси» – всеосяжне видання, що містить інформацію, інструкції та ідеї з планування та проєктування ландшафту кампуса, від парковок до ігрових полів. У публікації проведено детальні дослідження у таких важливих областях, як безпека, технічне обслуговування та навколишнє середовище [126]. Ще одна публікація Річарда П. Добера, присвячена дослідженням архітектури університетів, «Планування кампуса» – ілюструє ідеї щодо того, як дизайн кампуса може просувати і підтримувати важливі інституціональні цілі. Ілюстровані приклади з усього світу показують, як установи вищої освіти мають сильне почуття місця, своєрідний образ і здатність до перебудови кампуса, і як професійний дизайн може допомогти в досягненні цих цілей. Широкий спектр тематичних досліджень, що охоплюють всі види кампусів, ілюструє, як створити університетське містечко, конструкція якого є функційною, привабливою і доступною [124].

У цій галузі опубліковано роботу вченого Б. Едвардса «Архітектура університету». Книга була написана, щоб підкреслити важливість університетської архітектури, а також в якості керівництва для архітекторів і дизайнерів, і для тих, хто керує майном кампуса [18].

Дослідження М. Герца «Ландшафтне планування та дизайн кампуса» присвячене опису й аналізу характеристик і конструктивних підходів до ландшафтного планування та проєктування кампуса, включаючи всі аспекти [21].

Автор-архітектор Девід Дж. Нейман у книзі «Особливості типології будівель і споруд коледжів та університетів» висвітлив всі аспекти планування ВНЗ, зокрема навчальних центрів, навчальних корпусів та професійних шкіл, науково-дослідних установ, житла, спорту, культури, відпочинку і допоміжних приміщень. Видання містить основну необхідну інформацію, щоб впевнено

розпочати процес планування та успішно завершити розробку вузівських будівель [24].

Публікація Кеті Лі «Архітектура університету» має на меті проілюструвати сучасну архітектуру вищої освіти за проєктами, які були реалізовані в останні роки, включаючи різні типи будівель в університетах і коледжах усього світу [23].

Ця тематика висвітлена також у роботах А. З. Рутшайн «Принципи розташування вузів різного профілю в містах різної величини», В. П. Бондаренко «Архітектурно-планувальна організація комплексів ВНЗ», А. М. Рудницького «Комплекси ВНЗ в системі міста», В. Л. Кравцова «Принципи формування перспективної системи вузів великого міста», В. Л. Кравцова, Т. М. Максимюк «Екологічне середовище для вищої школи», Т. М. Максимюк «Питання ролі садово-паркового простору в програмі вузу як середовища», Л. І. Черненка «Принципи диференційованого зонування при перспективному розвитку і реконструкції вузу», Г. Н. Цитович «Сучасні принципи архітектурно-планувального вирішення навчальних корпусів вузів» (у публікації розглянуто поняття гнучкого навчального простору) та «Мистецька творчість студентів і її вплив на архітектуру ВНЗ» (у публікації введено поняття «багатофункціональні центри мистецтв для університетів») [101], С. Л. Бадаєва «Технологічний розрахунок площ і функціональний зв'язок підрозділів вузу», П. П. Марєва «Шляхи розвитку функціональної структури ВНЗ», К. І. Мурашова «Організація обслуговування студентів ВНЗ». Результати досліджень перелічених учених були опубліковані у збірнику матеріалів конференції «Проектування об'єктів вищої школи в Львівській політехніці» у 1974 році [84].

Під редакцією А. А. Потокіна публікувався збірник наукових праць під назвою «Проектування та будівництво ВУЗів», що висвітлював фундаментальні дослідження проблем та перспектив проектування ВНЗ на теренах Радянського Союзу [78]. Ця тематика також висвітлена у дослідженнях Ю. П. Платонова, К. І. Сергєєва, Г. І. Зосімова [74].

До сучасних дослідників цієї галузі архітектурної типології можна зарахувати П. А. Солобая [118], [90, с. 11–14], Р. В. Колозали [113], Г. Л. Ковальську [112], [59, с. 192–196].

Проблематику функційно-планувальної організації території ВНЗ висвітлено у роботі Г. Л. Ковальської, Ю. В. Соколової. Зокрема, у публікації зазначено, що підрозділи культурно-виховного та побутового призначення (актовий та конференц-зали, клубні приміщення) не залежать від профілю навчальних закладів, тому їх доцільно об'єднувати в єдиний комплекс будівель, та «блокувати» із подібними структурами інших навчальних закладів, що входять до навчального об'єднання [61].

У публікаціях В. І. Проскурякова та Р. З. Стоцька проаналізовано вплив традицій та сучасності на архітектуру комплексу будівель Львівської Духовної Семінарії УГКЦ у м. Львові й виокремлено головні фактори формування архітектурно-просторової організації та стилістично-художнього образу новітнього духовного навчального закладу [81, с. 157–160], [96, с. 100–114].

Містобудівні аспекти архітектури університетських центрів України у своїх дослідженнях вивчала Ольховська О. В., розглядаючи особливу естетичну якість архітектурної форми – репрезентативність, та виявляючи характерні особливості репрезентативної архітектури у міському середовищі [72, с. 201–208].

Оскільки міжуніверситетський культурний центр можна розглядати як багато функційний культурний центр, варто звернути увагу на публікацію Т. Р. Сулика, у якій подано визначення цього поняття, характеристику та основні структурні відмінності, висвітлено ключові підходи до їхнього формування. Багато функційні культурні центри – будівлі та комплекси будівель, котрі поєднують в собі культурні, зокрема, мистецькі функції, та формують нові можливості й способи їх взаємодії. За функційним наповненням культурні центри поділяють на: мистецькі музеї; музичні центри; центри виконавських мистецтв; мистецькі центри; культурні центри (в найширшому розумінні, якщо функційне наповнення об'єднує перелічені вище). Під час створення

культурних центрів міського значення потрібно враховувати такі фактори: урбаністичний контекст; мережу транспортних та пішохідних комунікацій; перспективи розвитку прилеглих територій; економічну складову. Існує кілька підходів до вибору ділянки для розміщення культурного центру: планова інтеграція; реструктуризація; перспективний розвиток. Можна класифікувати багатофункційні центри за програмою урбо-інтеграції, як: функційну одиницю; комплекс; містобудівельну структуру [142, с. 297–303].

Підсумовуючи цей підрозділ, можна зробити висновок, що напрям культурно-видовищних будівель та закладів культури у складі університетських комплексів є недостатньо висвітленим у літературних джерелах та потребує подальшого дослідження.

1.2.4. Типологічні засади проектування закладів культури. Зважаючи на недостатнє висвітлення проблематики проектування об'єктів культури при університетах, виникла необхідність опрацювати літературні джерела, що торкаються питань типології та проектування закладів культури.

ДК 018-2000 «Державний класифікатор будівель та споруд», пункт 126 регламентує класифікацію будівель для публічних виступів, закладів освітнього, медичного та оздоровчого призначення, а саме 1261 «Будівлі для публічних виступів», 1262 «Музеї та бібліотеки», 1263 «Будівлі навчальних та дослідних закладів», 1265 «Зали спортивні»; пункт 127 «Будівлі нежитлові» та інші, а саме 1272 «Будівлі для культової та релігійної діяльності», 1274 «Будівлі інші, не класифіковані раніше», серед них будинки навчальних закладів, будинки та споруди фізкультурно-оздоровчі та спортивні, будинки культурно-видовищних, закладів дозвілля та культурних закладів, будинки для підприємств торгівлі та громадського харчування, будинки для науково-дослідних установ, проектних і громадських організацій та управління [8].

Дослідження С. М. Лінди базується на чинній нормативній базі, яка є основою для проведення проектної діяльності в Україні, зокрема, подано класифікацію, типологію та загальні вимоги до проектування громадських будівель [53]. Архітектор та науковець В. І. Єжов працював у галузі

проектування громадських будівель, та на основі власного досвіду (близько 260, 80 збудованих об'єктів) опублікував книгу «Архітектура громадських будівель та комплексів» [55].

Питання відродження і особливості організації культурно-видовищних установ, принципи їх формування в дизайні у сучасній Україні висвітлені у роботі В. М. Дударець [54].

Усманов М. С. зазначає, що архітектура закладів культури для молоді, порівняно з іншими типами будівель, потрапляє під більший вплив соціальних та культурних запитів окремої групи населення. В той же час архітектура цих закладів має вплив на потреби споживача і бере участь в перебігу соціальних процесів. Тому для вирішення питань організації культурної діяльності молоді важливої ролі набуває прогнозування і вивчення соціальної функції проєктованих об'єктів [120, с. 154].

У публікації Г. А. Потаєва, В. В. Вашкевича, В. А. Сисоєвої «Громадський центр міста» подано класифікацію цієї категорії, а саме: загальноміський центр, центр планувальних утворень (зон, районів, мікрорайонів), спеціалізовані центри (ділові, торгово-розважальні, громадсько-транспортні, культурні і культурно-розважальні, наукові та науково-освітні, виставкові, спортивні та спортивно-розважальні, медичні та лікувально-оздоровчі, туристичні центри) [65]. Оскільки торговельно-розважальна складова міжуніверситетського культурного центру є важливим елементом інтенсивності використання його простору, до огляду літературних джерел внесено цю тематику. Зокрема, архітектурно-дизайнерські принципи формування середовища торгово-розважальних центрів висвітлені в дисертаційній роботі О. Н. Лукаш [115].

Привалов І. Т розкрив закономірності формування функційно-просторової структури комплексів громадських центрів і їх території, розробив рекомендації проєктування, що забезпечують покращення інтенсивності їхнього використання [117].

Автор Хмельницька А. В. проаналізувала близько 30 сучасних закордонних культурно-видовищних центрів і виявила основні функційні елементи та найбільш характерні особливості їхнього композиційно-просторового формування. Зокрема, у публікації висвітлено вимоги до функційної організації культурно-видовищних закладів, а саме – поділ приміщень на комплекси і групи, згідно з існуючою в Україні нормативною базою (ДБН В.2.2-16-2005 Будівлі і споруди. Культурно-видовищні і дозвіллієві заклади) [99, с. 25–27].

Наказ Міністерства культури і туризму України № 35 від 23.05.2007 р. окреслює поняття «клубний заклад» та перелічує типи, різновиди і функції цих установ [10].

Принципи розташування будівель клубів в урбанізованому середовищі та фактори, що впливають на їхню роль у структурі сучасного міста розглядає О. А. Дерябіна [51, с. 601–604]. Питання розвитку типології будівель клубів на теренах України в часи Радянського Союзу вивчала В. Є. Хазанова [98].

У публікаціях А. А. Поліщук розглядається метод просторового моделювання як провідний засіб у засвоєнні досвіду клубного будівництва. Проводиться пошук оптимального проектного рішення закладів культури і дозвілля клубного типу [75, с. 156–162], [76, с. 123–129].

У роботі В. І. Проскуракова «Архітектура українського театру. Простір і дія» (2001) досліджені принципи формування архітектури українського театру, напрямки розвитку його просторової і функційної організації, стильових елементів, запропоновані сучасні методи проектування, формування композиції з обґрунтуванням складу компонуєчих функційних елементів і зон [29].

В публікації Ю. В. Король розглядаються питання формування архітектурної типології кінотеатрів та висвітлюються сучасні тенденції їхнього розвитку [62, с. 210–217].

В книжці Савченко М. Р. «Зали і видовище. Умови видимості» виявлено типологічні характеристики глядацьких залів, розроблено опис функційного

співвідношення глядацького і видовищного простору, сформульований принцип проєктного нормування форм на основі функційних критеріїв [86].

Серед сучасних дослідників внутрішнього середовища глядацьких залів різних типів можна також відзначити Н. В. Бородченко [139, с. 249–253], [42, с. 48–51], [43, с. 143–147].

У публікаціях Проскуракова В. І., Черпінської І. С. висвітлюються проблеми невідповідності архітектурного простору сучасних університетських бібліотек в Україні вимогам часу і потребам користувачів [82, с. 231–235], [110].

У книзі «Бібліотеки та навчальні ресурсні центри» автор Б. Едвардс досліджує зміни ролі і дизайну будівель бібліотек, використовуючи критичний аналіз останніх прикладів з усього світу. Автор окреслює історію розвитку і зміни в типології бібліотек, що все частіше розглядаються як ресурсні центри навчання з електронними та інтернет-ресурсами та доступом до традиційної книги і журнальних матеріалів [19].

К. Ю. Трегубов подає класифікацію та типологію будівель музеїв та музейних комплексів та зазначає, що культурно-просвітня діяльність музеїв зазнала суттєвих змін: освітня та виховна функції реалізуються в освітніх програмах, культурно-мистецьких акціях, співпраці з навчальними закладами [96, с. 485–491], [119]. Зважаючи на те, що люди підходять до сприйняття музею зі споживацької сторони, шукаючи нові відчуття та розваги з потребою прогулянки чи огляду вітрин – музей зобов'язаний поєднувати якості пізнання, якості розваг та споживчі якості [27].

У роботі В. В. Панова висвітлено історичний процес розвитку музеїв у структурі університетів, розроблено функційно-типологічну та об'ємно-планувальну структуру музеїв у ВНЗ і міжуніверситетській музейній мережі [116, с. 224].

Підсумовуючи цей пункт, варто зазначити, що галузь проєктування об'єктів культури при університетах досліджувалась доволі мляво та вибірково. Зважаючи на це, виявлення принципів типології та проєктування

міжуніверситетських культурних центрів є актуальною сьогодні темою та потребує подальшого дослідження.

1.2.5. Основи дизайну сучасних громадських просторів для молоді.

Протягом сотень років у будівництві кампусів дотримувалися стабільної формули: університетам потрібно було забезпечити місця для викладання, обіду, сну та розваг. Однак сьогодні ця формула набагато складніша. Цей контекст має дуже реальний вплив на фізичний дизайн студентських містечок. Ми бачимо нові типи будівель та нові підходи до планування. Книга І. Тейлор, Дж. Коулсона і П. Робертса «Університетські тренди» висвітлює цей мінливий клімат та те, як різні установи реагували фізично на фінансові, педагогічні та технологічні умови сучасної вищої освіти, дивлячись на реальні проекти з усього світу. Також проведено аналіз типів сучасних будівельних та планувальних проектів, на основі якого складено перелік основних тенденцій, які сьогодні формують планування та архітектуру університетів: адаптивне повторне використання; гнучка архітектура; будинки-хаби; міждисциплінарні науково-дослідні споруди; транснаціональна освіта; комерційна урбанізація; масштабні розширення кампуса; ревіталізація (пожвавлення) генеральних планів; інтернет-навчання [14].

У дослідженні під назвою «Простір для навчання» на основі опитування студентів, висунуто нові умови для ефективного навчання, а саме створення: простору для групового навчання; модельованого середовища; імерсійного середовища; простору рівних та соціальних навчальних програм; навчальних кластерів; індивідуальних навчальних просторів; зовнішніх (екстер'єрні) просторів. Також у дослідженні подано рекомендації в галузі дизайну перелічених просторів [25].

Книга «Навчальне середовище» на основі аналізу реальних прикладів висвітлює особливості створення та реорганізації навчальних просторів в університетах США та Канади, та резюмує, що сучасні кампуси виглядають набагато більш дружелюбними до студентів, ніж будь-коли раніше [28].

Джерела, що висвітлюють аналіз існуючого навчального середовища, переважно говорять про те, що багато навчальних будівель володіють невідповідними для навчання просторовими характеристиками, такими як освітлення та акустика [137], [123].

Питання пристосування наявних навчальних просторів до потреб сучасних студентів активно вивчають на заході. Зокрема, у дослідженні С. Крамер «Коледжі та університети – освітній простір» автор торкається питань потреби доступу до постійно зростаючих знань людства і забезпечення роботи засобів зв'язку, що стають важливими аспектами у проектуванні кампуса, разом з мультимедійними вимогами, що пред'являються сучасними університетами для організації навчального процесу [128].

Дослідження під назвою «Проектування простору для ефективного навчання» подає планувальні схеми організації навчальних просторів різних типів та окреслює рекомендації щодо їх ефективного використання в майбутньому [134].

У публікації М. М. Джонс, М. Вергсона, М. Хоуча «Створюючи сучасний кампус» висвітлено вісімнадцятирічний досвід роботи архітекторів над створенням комфортного ландшафтного середовища кампуса університету Цинцинаті у США, та яскраво заперечується переконання про те, що професійне проектування ландшафту є занадто дорогим, щоб бути практичним.

Ш. Дагдейл у публікації «Просторові стратегії для нового навчального ландшафту» розглядає територію кампуса не як простір між навчальними корпусами, а як один з ефективних інструментів навчання і об'єктів навчального простору [16].

Д. Облінгер у книзі «Навчальні простори» говорить про те, що під час проектування ми повинні думати про того, хто навчається. Навчальні простори – це не просто контейнери для кількох затверджених заходів, все ж вони забезпечують середовище для людей. Такі фактори, як наявність їжі та напоїв, зручні стільці та меблі, які пристосовані до різноманітної навчальної діяльності, стають важливими критеріями під час розробки навчальних просторів, що

враховують людські фактори як невід’ємні для дизайну навчальних просторів. Швидко зростаюча доступність цифрових технологій також змінює дизайн простору. Цифрові технології продовжують розвиватися швидким темпом, пропонуючи студенту більшу доступність інформації, одночасно стаючи більш мобільним [133].

Британське дослідження «Огляд просторових норм» подає класифікацію та порівняльний аналіз норм і стандартів проектування навчальних просторів [136].

У публікації Г. В. Казакова, Е. А. Діденка проаналізовано видимий простір навчальних приміщень та розроблено рекомендації з архітектурно-просторової оптимізації систем освітлення та вибору зорової стратегії для кращого передавання візуальної інформації [58, с. 197–201].

В статті В. Г. Чернявського пропонується класифікація елементів предметно-просторового середовища інтер’єрів громадських будівель соціальної сфери. Наведена класифікація є важливою передумовою створення номенклатури даних елементів для різних видів життєдіяльності людей в підприємствах: головної (основної) функції – виховання, навчання, лікування, торгівля і харчування; додаткової функції – очікування, відновлення, відпочинок, спілкування; допоміжної функції – інформація, зв’язок, комунікації, санітарні вузли [105, с. 319–325].

Отже, актуальність дослідження зумовлена, з одного боку, великим досвідом проектування закладів культури і масштабами їхньої діяльності в системі вищої освіти, а з іншого – відсутністю комплексного дослідження нового типу цих будівель, а саме – міжуніверситетського культурного центру і принципів його архітектурної типології.

1.3. Сучасні тенденції формування і розвитку архітектури міжуніверситетських культурних центрів

Перспективи розвитку нашого суспільства в майбутньому, перш за все, будуть визначатися якістю культури і освіти. Формування функційного наповнення університетських та міжвузівських культурних центрів

базується саме на цих на двох основних напрямках: культура і освіта у вільний від навчання час. За кожним із цих напрямків стоїть певний вид діяльності, група приміщень і просторів. У кожному окремому випадку потрібно визначити оптимальний склад приміщень та функцій будівлі чи комплексу, що утворять необхідні зв'язки з існуючою системою університету.

Напрямок «Культура» передбачає проведення масових заходів, виставок, концертів, фестивалів, творчих зустрічей тощо. Група приміщень, що відповідає за цей вид діяльності – це багато функційні глядацькі зали, виставкові простори, холи, бібліотеки, музеї. Невід'ємною складовою цієї категорії є фізична активність, тому за необхідності, у разі нестачі такої функції в університетському містечку, в університетських культурних центрах розташовують спортивні зали для проведення різноманітних змагань, організації активного дозвілля студентів та дотримання здорового способу життя. Також в проектне рішення включають репетиційні зали в гуманітарних вишах чи інших за наявності творчих колективів. Невід'ємною частиною функціонування МКЦ є навколишнє середовище та експлуатовані дахи в теплому пору року. Відкриті ландшафтні амфітеатри можуть перетворити похилий рельєф території на активно діючу культурно-освітню зону. Багато подій можуть відбуватися просто неба, також тут організовують зони відпочинку.

Напрямок «Освіта» передбачає проведення семінарів, конференцій, круглих столів, співробітництва з іншими університетами, навчання у вільний від занять час та багато інших заходів. У цьому випадку в нагоді стануть конференц-зали, лекторії, зони колективного та тихого навчання. Окрім класичних лекційних залів тут проєктують відкриті амфітеатри в холах, що слугують також як неформальні навчальні зони і часто межують із закладами харчування. Такі зони слугують простором для проведення відкритих лекцій, презентацій та виступів. Отже, університетські та міжвузівські центри беруть на себе функцію залучення якомога більшої

кількості студентів до загальноуніверситетського життя, створення тісної спільноти студентів і викладачів, покращення іміджу та налагодження міжвузівських і міжнародних зв'язків.

Університетські будівлі є цікавим викликом для сучасної архітектури. До семи вільних мистецтв, вже давно приєдналися безліч інших факультетів і кафедр. Це розгалуження знань вимагає спеціалізації структури простору, який відіграє важливу роль у передачі і створенні нових знань [128].

Більшість сучасних вітчизняних кампусів позбавлені загальнодоступних громадських просторів. Студенти проводять більшу частину свого часу за межами лекційної зали чи навчальної аудиторії (групи приміщень, які ми можемо віднести до офіційного або формального простору для навчання). В цей час вони спілкуються, самостійно навчаються, відпочивають. А відбувається це, на жаль, за межами університету. Причиною цього є відсутність у більшості студмістечок так званих навчальних зон із гнучким плануванням. Це простір, який провокує соціальну взаємодію: несподівані зустрічі, імпровізовані розмови, створює відчуття приналежності до певної соціальної групи. Він сприяє особистісному і професійному зростанню. Згідно з дослідженнями М. Б. Брауна, заклади харчування, коридори, холи, площі, двори, гуртожитки стають важливими елементами для формування навчальних зон із відкритим плануванням для самостійного та колективного навчання. Проте характер перерахованих груп приміщень здебільшого є хаотичним та непристосованим, або просто не передбаченим для такої функції. Тому інтеграція таких навчальних просторів у склад функційного наповнення університетського чи міжвузівського центру культури значно покращує відвідуваність подібних закладів і заповнює прогалини в організації навчального процесу на території університету [130].

Автором розроблено поняття **Міжуніверситетський культурний центр** (далі МКЦ) – багато функційний заклад, призначений для проведення культурно-просвітницьких, спортивно-видовищних, науково-освітніх і

дозвіллевих заходів, діяльність якого спрямована на втілення співпраці закладів вищої освіти.

Д. Редкліф розробив структуру для проєктування та оцінки навчальних зон із гнучким плануванням під назвою «Педагогіка–Простір–Технології» (рис. 1.10), що дає змогу зрозуміти механізм взаємодії основних складових сучасного навчального процесу [135].

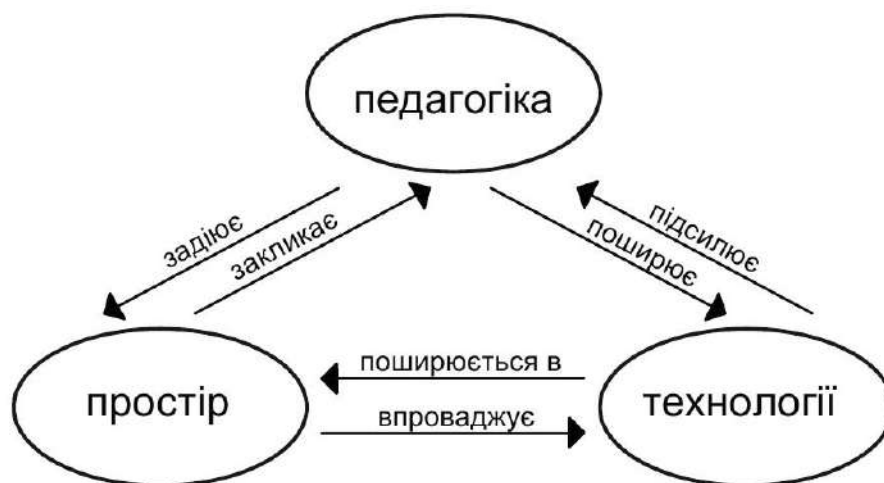

Рис. 1.10. Структура для проєктування та оцінки навчальних зон із гнучким плануванням Педагогіка–Простір–Технології [157]

Правильний просторовий дизайн навчальних зон із гнучким плануванням має бути візуально цікавим, і при тому не повинен відволікати від здатності зосереджуватися [12]. Добре продумані місця для навчання справляють на студента мотиваційний ефект. Саме тому навчальні зони з гнучким плануванням забезпечують індивідуальне та колективне середовище. Зміни у дизайні інтер'єру та ландшафту можуть допомогти навігації студентів у просторі і скорегувати їхню поведінку відповідно до мети простору. **Навчальний простір з гнучким плануванням** – приміщення та зони, призначені для здійснення навчання у вільний час поза межами формальних навчальних приміщень (аудиторій, лекційних залів), що мають здатність трансформуватися та пристосовуватися до різних потреб.

Гнучкість і трансформація у проєктних рішеннях навчальних зон із гнучким плануванням стала необхідністю у зв'язку зі швидкими технологічними змінами й зростанням кількості студентів. Можливість швидко та безперешкодно змінювати параметри простору дає змогу розширити цільовий діапазон його використання. Кожне рішення, прийняте архітектором, впливає на дії людей, що навчаються і викладають у цьому просторі [100, с. 25–27].

Сучасні навчальні приміщення мають тенденцію до студентоцентричності, забезпечуються необхідними технологіями для задоволення суб'єктивних потреб студента. Навчання стає ефективнішим, коли навколишнє середовище працює як його потужний інструмент. Особлива увага приділяється тому, що кожен сучасний студент має особисті технічні пристрої, за допомогою яких він здійснює навчання. З погляду архітектури комп'ютерна система підтримки електронної освіти мусить представляти навколишнє середовище, базоване на використанні сучасних можливостей мережних технологій, забезпечення віддалених занять онлайн і офлайн, з розвиненими засобами автоматизованого тестування знань і навичок, і, мабуть, найголовніше – забезпеченням симетричного діалогового співробітництва між основними компонентами архітектури [49]. Тому під час проєктування враховуються всі вимоги, які пов'язані із доступом до інтернет-ресурсів та електромережі.

Проте ця категорія приміщень стикається із низкою проблем.

1. Загальнодоступний громадський простір майже ніколи не входить до проєкту капітального будівництва ЗВО.

2. Якщо навіть такі зони передбачаються в проєкті, то в процесі експлуатації перепрофільовуються під формальні навчальні приміщення. Це відбувається внаслідок зростання кількості студентів, що призводить до нестачі аудиторного фонду.

3. Навчальні зони з гнучким плануванням, як правило, не належать до конкретного департаменту або установчої групи, що зумовлює нестачу технічного забезпечення.

4. Такі простори здебільшого організуються по факту, в уже існуючому середовищі, і часто через пристосувальний характер не виконують свою функцію.

5. Доволі мало реалізованих прикладів для визначення універсальної моделі чи норм для проектування, що базувалися б на практичному досвіді.

До функційного наповнення університетських центрів входять також офіси адміністрації і департаментів університету, що відповідають за організацію студентського побуту, технічні та побутові приміщення.

Формування архітектури університетських центрів відбувається залежно від розвитку суспільно-культурного значення міста, статус міста залишається домінуючим чинником упродовж усіх етапів їхнього розвитку. Вигляд цих будівель свідчить, що архітектурна форма набуває репрезентативності, коли функція має високий соціальний статус [72, с. 201–208].

Важливим фактором у напрямку формування і розвитку архітектури міжуніверситетських центрів є використання існуючого середовища як університетського бренду. Університетська спадщина – це елемент, який неабияк підвищує атрактивність закладу вищої освіти, тим більше, що останній може бути не тільки об'єктом організації навчання та досліджень, але й цікавою туристичною пам'яткою, і працювати центром комунікації та співробітництва різних університетів регіону, міста чи країни за допомогою створення в цьому середовищі окремих, інтегрованих або пристосованих об'єктів культури, наприклад, міжуніверситетських культурних центрів [68, с. 33].

Спадщина університету, особливо якщо він був створений у сімнадцятому столітті чи раніше, пов'язана з музеями, старими будівлями, традиціями та обрядами. Ці асоціації можуть бути використані для формування частини університетського іміджу, відрізняючи цю Alma Mater та її студентів від інших. Якщо поглянути на університети, створені десять–двадцять років тому, можна помітити, що такі знаки спадщини використовуються навіть інтенсивніше, ніж у античних університетах, для створення бренду. Залежно від країни, університети, зокрема, широко використовують емблеми, форму одягу

та інші традиційні ознаки університетського життя [132, р. 449–454.]. Ці атрибути активно задіюються під час створення архітектурного образу міжуніверситетського центру для підкреслення приналежності цієї установи до певного ЗВО.

Висновки до першого розділу

1. Проведено дослідження історичного аспекту формування архітектури об'єктів культури в університетах, згідно з яким можна виокремити такі етапи розвитку і характерні типологічні ознаки: Середньовіччя – каплиці і бібліотеки; Ренесанс – зали зібрань і лекторії-амфітеатри, Бароко – музичні зали і будівлі театрів, Академічне селище, Місто науки, Ландшафтний кампус – багатоцільові будівлі, Неоготика – будівлі студентського союзу, зародження поняття «Студентський культурний центр», Інтернаціональний стиль – розвиток типології студентського центру. Визначено хронологічні межі дослідження, виявлено типологічні прототипи МКЦ.

2. Опрацьовано і систематизовано джерельну базу дослідження за такими критеріями: теоретико-методичні основи дослідження; історичний аспект формування архітектури об'єктів культури в структурі університетів; архітектура й будівництво університетських комплексів; типологічні засади проектування закладів культури; основи дизайну сучасних громадських просторів для молоді.

3. Згідно з вітчизняною класифікацією до об'єктів культури університетів зараховують: палац (дім) культури, студентський центр, театр, філармонію, кінотеатр, музей, галерею, меморіал, бібліотеку, культову споруду, клуб, парк. Автором розроблено поняття «міжуніверситетський культурний центр» (МКЦ), та поняття «навчальний простір з гнучким плануванням».

4. Сучасні напрямки формування і розвитку архітектури університетів передбачають створення міжуніверситетських культурних центрів, типологія яких залежить від низки факторів та стикається з проблемами ефективності й інтенсивності їх використання.

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНЕЗИ І ФОРМУВАННЯ МІЖУНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ЦЕНТРІВ

2.1. Методи проведення досліджень

Поняття «метод» – шлях, спосіб діяльності суб'єкта в будь-якій формі для вирішення поставлених задач. Інакше кажучи, науковий метод пізнання – це спосіб пізнання практичного перетворення реальної діяльності, система прийомів і принципів, яка регулює практичну і пізнавальну діяльність людей. Методика наукового пізнання (алгоритм дій) висловлює певну послідовність вирішення конкретної наукової та практичної задачі, а також сукупність і порядок застосування використовуваних при цьому методів [39]. Завданням наукового дослідження є визначення місця досліджуваного в системі відомого, користуючись якісними та кількісними характеристиками і параметрами. Різноманіття поставлених задач обумовлює і різноманіття методів наукового пізнання, які можуть бути класифіковані за різними критеріями.

Базуючись на проведеному аналізі методик, суміжних наукових праць інших дослідників, можна зробити висновок, що існують вже напрацьовані методи дослідження громадських об'єктів соціокультурного призначення. Варто зазначити, що в усіх оглянутих роботах проаналізовано та систематизовано літературні джерела. У багатьох роботах застосовано метод порівняльного аналізу вітчизняного та закордонного досвіду проектування й експлуатації об'єктів архітектури. В роботах, у яких проводились дослідження у напрямі архітектурної екології, часто застосовують методи соціологічного опитування, методи дослідження естетичної виразності та аналізу зорового сприйняття. Загалом серед проаналізованих робіт можна відзначити два найпоширеніші методологічні підходи – комплексний та системний (табл. 2.1). Комплексний підхід розглядає об'єкт дослідження з позиції цілісності та системності, а також фокусується на необхідності міждисциплінарних досліджень, тобто розгляду об'єкта дослідження з погляду різних наукових дисциплін. Широко використовують і інші методи, притаманні комплексному

підходу: натурні обстеження, методи графоаналітичного та об'ємного моделювання, метод експериментального проєктування, в той час, як системний підхід вважається одним із провідних у будь-якій галузі знань. Згідно з цим підходом об'єкт дослідження розглянуто як систему. Системний підхід передбачає розгляд структури цієї системи, виділення її елементів та підсистем. Особливістю системного підходу є вивчення функціонування, закономірностей та будови досліджуваного об'єкта [30, с. 196–202], [31, с. 9–18].

Системний підхід як загальнонаукова методологічна концепція є особливою стратегією наукового пізнання і практичної діяльності, яка зорієнтовує на розгляд складних об'єктів як систем. Системний підхід формулює певні методологічні принципи, які забезпечують системну спрямованість наукового дослідження і практичного освоєння об'єкта: а) принцип цілісності, згідно з яким досліджуваний об'єкт виступає як щось, розчленоване на окремі частини, органічно інтегровані в єдине ціле; б) принцип домінування цілого над його складовими частинами, який означає, що ціле визначає функції як окремих компонентів, так і системи взагалі; в) принцип ієрархічності, який постулює субстанційну відносність розрізнення системи та її елементів, оскільки кожен елемент може виступати складним об'єктом і бути системою нижчого рівня в той час, як кожна система – виступати елементом системи вищого рівня, внаслідок чого предметна область теорії набуває вигляду деякої ієрархії систем; г) принцип полісистемності, за яким кожен складний об'єкт може розглядатися як деяка сукупність систем, вписаних одна в іншу. Реалізуючись через множину системних понять і категорій, системний підхід розгортається в системну методологію. Теоретичною базою системного підходу виступають загальна теорія систем і спеціальні системні теорії [67, с. 584]. Значне місце у цій роботі займає метод моделювання, що ґрунтується на основах системного підходу. Побудувавши структурну модель об'єкта дослідження, ми можемо її поступово розгортати відповідно до нових отриманих знань під час дослідження [108].

Робота базується на синтезі комплексного і системного підходу, адже визначення основного методологічного підходу – це лише обрання загального вектору дослідження. Не менш визначну роль у роботі відіграють методи дослідження. Традиційно розділяють два типи методів – загальнонаукові та конкретнонаукові. Своєю чергою, загальнонаукові методи поділяють на теоретичні та емпіричні (табл. 2.1).

Серед загальнонаукових теоретичних методів у роботі використано такі: аналіз, синтез, порівняння, аналогія, моделювання, узагальнення [69].

Методи аналізу і синтезу в дослідженні архітектурного об'єкта передбачають розкладання цілого на частини та з'єднання частин в ціле у процесі предметно-практичної або розумової діяльності. В методологічному плані аналіз є способом дослідження архітектурного об'єкта, який полягає у виокремленні його частин, властивостей та відношень з метою їх самостійного вивчення. В результаті отримуються часткові, абстрактні, неповні знання про об'єкт, оскільки поза увагою залишаються взаємозв'язки частин. Проте без такого розкладання на частини цілісного об'єкта неможливо досягнути його внутрішню організацію і динаміку. З іншого боку, ціле зводиться до суто механічної суми його частин, оскільки одні й ті самі елементи цілого можуть характеризуватися неоднозначними взаємозв'язками та взаємодіями. Саме на виявлення принципів систематичної єдності окремих сторін та складових об'єкта спрямований розумовий синтез як метод пізнання. При цьому досліджуваний об'єкт розглядається вже не просто як синкретична цілісність, а як функційна впорядкованість форм його організації та взаємозв'язку його функційних характеристик. Отже, аналіз і синтез перебувають в тісній методологічній кореляції. Вони пов'язані з такими логічними операціями як абстрагування, узагальнення та класифікація [67, с. 19].

Метод порівняння базується на зіставленні об'єктів за подібними властивостями, результатом чого є виявлення загального і відмінного в цих об'єктах. Цей метод в архітектурній науці має сенс лише за умови співставлення не випадкових фактів чи ознак, а закономірних, які мають

високий ступінь достовірності та об'єктивності. Метод порівняння є ключовим у формуванні висновків, які стосуються узагальнення інформації, а також є логічною ланкою в загальній методології дослідження після спостереження і аналогії. Для здійснення порівняння архітектурних об'єктів формуються конкретні критерії, які в подальшому проходять порівняльний аналіз.

Історичний метод дослідження передбачає розгляд процесу розвитку об'єкта в контексті історичних змін його стану та особливостей функціонування. Цей метод використаний у дисертаційній роботі для визначення хронологічних меж дослідження, побудови ієрархії розвитку об'єктів культури у складі ВНЗ та виявлення типологічних прототипів МУКЦ.

У дослідженні архітектурних об'єктів спостереження виступає як цілеспрямований процес сприйняття з метою виявлення особливостей і процесів, які відбуваються. Результати спостережень представлені в наступних формах: виведені нові поняття і терміни, сформульовані основні тези, сформовані таблиці та схеми, а також архітектурний опис. Ще одним методом, який має широке застосування та виступає як основа для забезпечення об'єктивності результатів дослідження, є аналогія. Сутністю цього методу є перенесення знань, отриманих під час аналізу конкретного архітектурного об'єкта, на йому подібний. Отже, цей метод ділиться на аналогію предметів та аналогію відношень. Аналогія предметів – це міркування, в якому об'єктом уподібнення виступають два схожі одиничні предмети, а переносною ознакою – властивості цих предметів. Натомість, аналогія відношень – це міркування, в якому об'єктом уподібнення виступають схожі відношення між двома парами предметів, а переносною ознакою є властивості цих відношень [67, с. 21–22]. У цьому дослідженні метод аналогії застосовується для аналізу та порівняння світового і вітчизняного досвіду будівництва, де шляхом вибору об'єкта зі схожим набором характеристик можна обґрунтувати корисність та раціональність підходів, що були застосовані для нього. Отримані результати дозволяють врегулювати послідовність досліджень.

Серед загальнонаукових емпіричних методів у дослідженні використовують: спостереження, вимірювання, анкетування, обстеження [69]. Емпірична база відіграє значну роль у проведенні цього дослідження, та становить 70 об'єктів культурно-видовищного та дозвілльового типу в структурі університетів України та світу (див. п. 3.1). Під час дослідження цих об'єктів застосовано конкретнонаукові методи, зокрема: натурне обстеження, картографічний метод, схематичне моделювання, метод опитування студентів і викладачів та діячів архітектури, графоаналітичний метод та метод фотофіксації досліджуваних об'єктів.

2.2. Структура побудови методики дослідження принципів формування типології міжуніверситетських культурних центрів

Науково-дослідний процес – це чітко організований комплекс дій, спрямований на отримання нових знань з метою використання їх у практичній діяльності. Цей процес відбувається за загальною схемою у три стадії.

Організаційна стадія – конкретизація теми дослідження, визначення її місця у науковій проблематиці, окреслення меж дослідження та його зв'язок із суміжними темами інших дослідників, вивчення теоретичних передумов, стан об'єкта та наукова і теоретична новизна гіпотез, що висуваються, формування плану та методики дослідження.

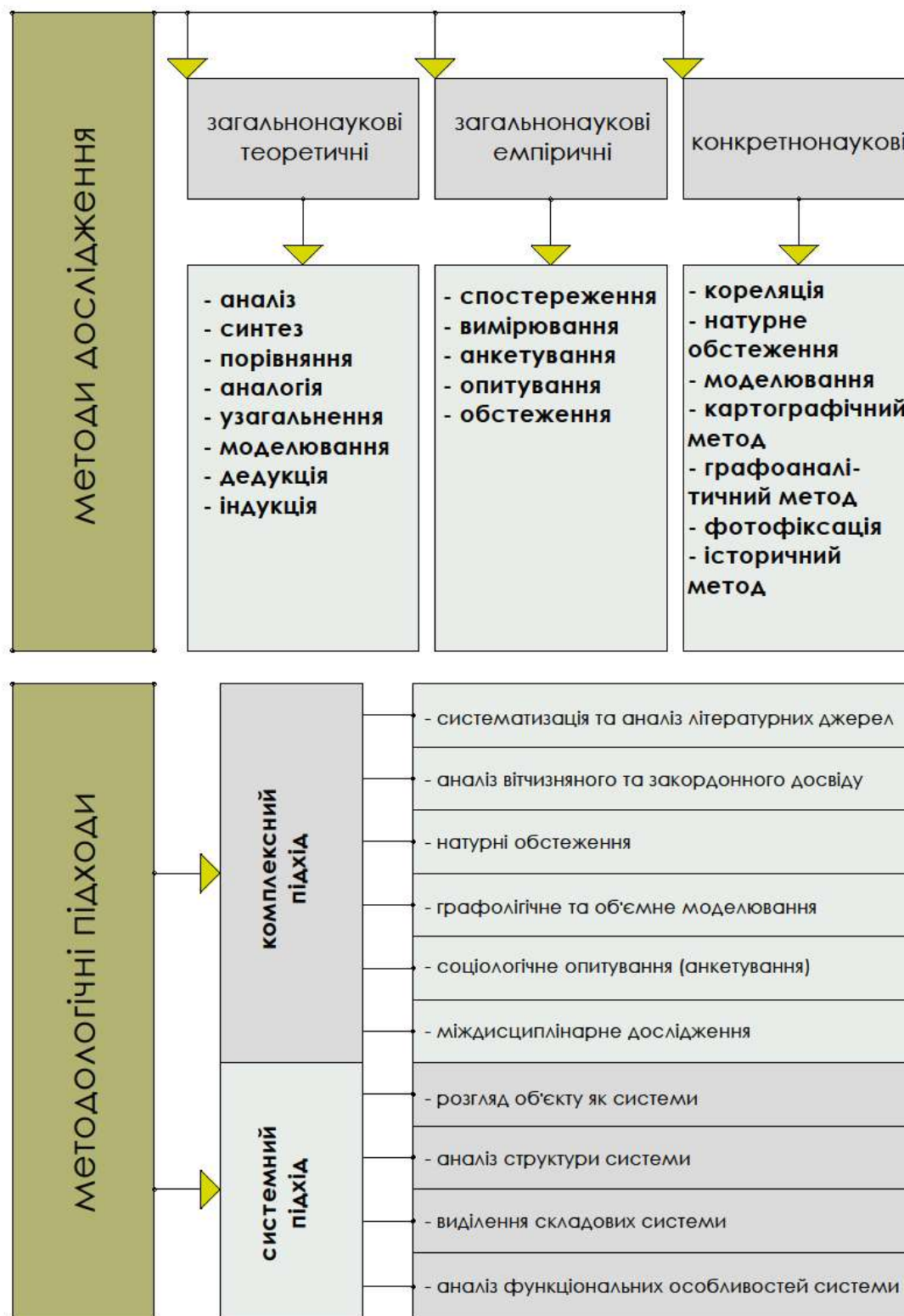
Дослідна стадія – проведення спостереження за об'єктом, вибір оцінних критеріїв, виявлення чинників, що впливають на об'єкт дослідження, та перетворення отриманої інформації за допомогою класифікації, групування та інших наукових методів дослідження для доведення гіпотез, що були висунуті, постановки експериментів, формування рекомендацій та висновків.

Стадія реалізації результатів – проведення узагальнення та апробація отриманих результатів та їх впровадження на практиці [39].

Згідно зі стадіями науково-дослідного процесу побудована організаційна структура проведеного автором дослідження, що продемонстрована у табл. 2.2.

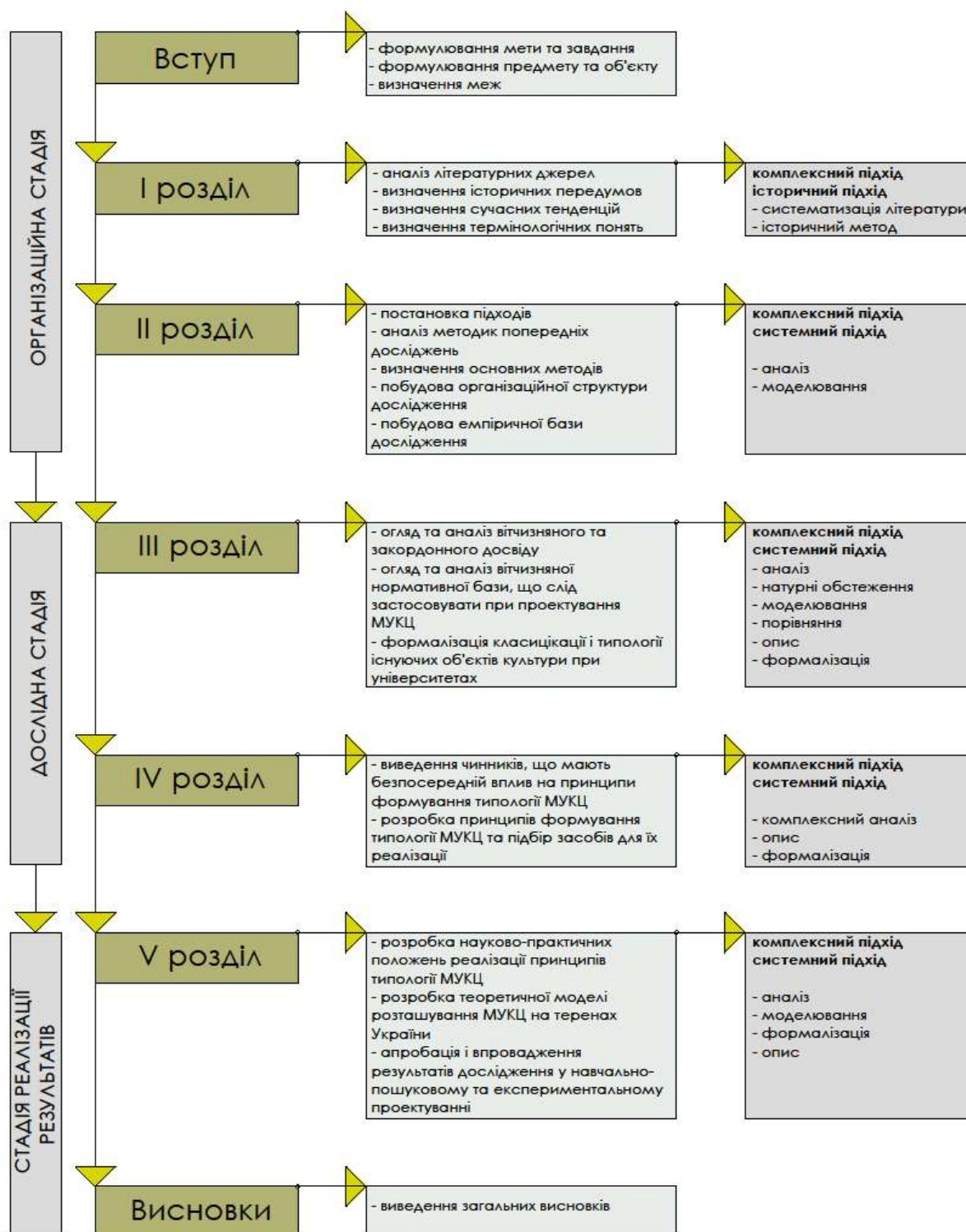
Таблиця 2.1

**Методи та методологічні підходи, використані у роботі над
дисертаційним дослідженням**

Таблиця 2.2

Організаційна структура дослідження

2.3. Емпірична база дослідження

Основою емпіричної бази дослідження є 55 об'єктів культури (див. Дод. А), що функціонують при університетах світу, та 7 об'єктів культури, що функціонують при університетах України. Основними критеріями під час вибору об'єктів дослідження були: широка географія досліджень, різноманіття містобудівельного розташування, різноманітність особливостей функційного призначення будівель, різноманіття архітектурно-планувальної організації та об'ємно-просторових рішень, вартість будівництва, місткість, поверховість та ступінь інтегрованості в кампус університету чи міську забудову. У Дод. А структуровано інформацію щодо сучасного світового досвіду проектування та будівництва університетських культурних центрів за такими критеріями: назва університету та країна, в якій він розташований; кількість студентів, що відвідують цей заклад; назва та зображення архітектурного образу будівлі; рік заснування; загальна площа; вартість будівництва цього об'єкта. Зокрема, сучасні об'єкти культури при університетах світу розглянуто у таких країнах: Канада – 3 об'єкти, Сполучені Штати Америки – 33 об'єкти, Велика Британія – 13 об'єктів, Швеція – 1 об'єкт, Фінляндія – 1 об'єкт, Латвія – 1 об'єкт, Польща – 3, Іспанія – 1 об'єкт, Австрія – 1 об'єкт, Чехія – 1 об'єкт, Болгарія – 1 об'єкт, Україна – 3 об'єкти, Туреччина – 5 об'єктів, Азербайджан – 1 об'єкт, Єгипет – 1 об'єкт, Ізраїль – 1 об'єкт, Пакистан – 1 об'єкт, Індія – 1 об'єкт, Китай – 2 об'єкти, Японія – 2 об'єкти, Австралія – 2 об'єкти.

Для детального аналізу було обрано:

- Міжуніверситетський центр Лейк-Каунті (рис. 3.8), штат Іллінойс, США;
- Joseph A. Steger Student Life Center (рис. 3.9), Університет Цінціннаті, штат Огайо, США;
- Price Center (рис. 3.10) Каліфорнійського університету, м. Сан-Дієго, США;
- Університетський центр Мюнстера (рис. 3.11), університет Південної Дакоти, США;

- Appenzeller Memorial Hall (рис. 3.12), Pai Chai University, м. Теджон, Південна Корея;
- Студентський центр університету Хайфи (рис. 3.13), м. Хайфа, Ізраїль;
- Bastow Institute of Educational Leadership (рис. 3.14), м. Мельбурн, Австралія;
- Студентський центр ім. Со Суї Хока (рис. 3.15), Лондонська школа економіки, м. Лондон, Англія;
- Student Community Center, Каліфорнійський університет, США;
- Університетський центр Валенсії, університет Центральної Флориди, США;
- Студентський центр, державний університет Клівленда, штат Огайо США;
- Університетський центр, коледж Суспільних Наук, м. Лансінг, штат Мічиган, США;
- Студентський культурний центр, університет Мемфіса, штат Мемфіс, США [81, с. 105–108].

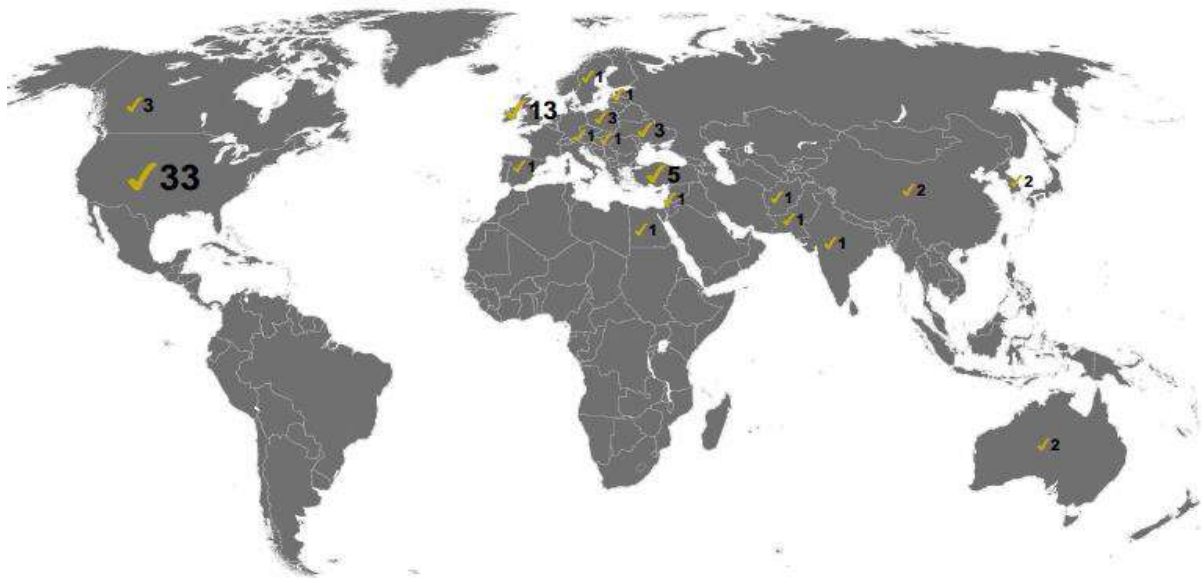

Рис. 2.1. Політична карта світу: 55 проаналізованих об'єктів культурно-видовищного та дозвіллевого характеру, що функціонують в складі ВНЗ (рисунок автора)

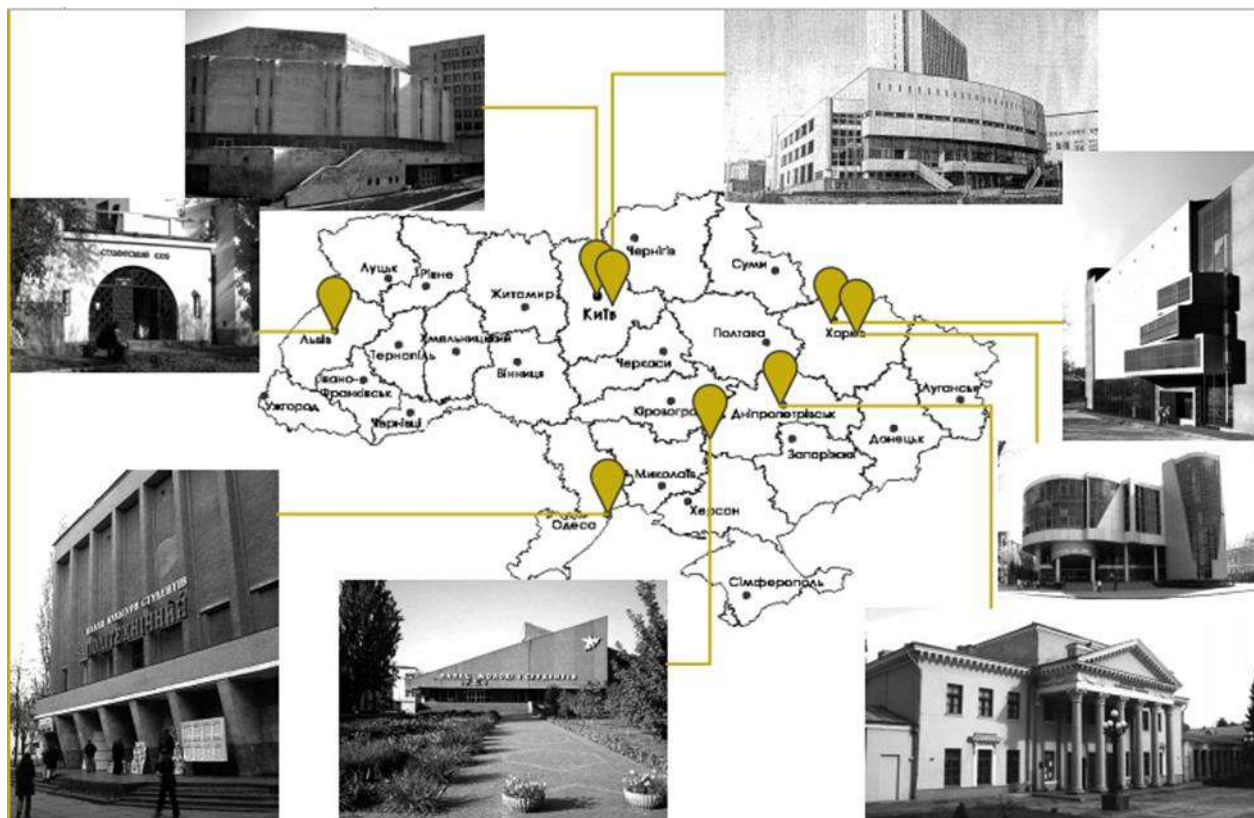

Рис. 2.2. Розташування на політичній карті України молодіжних об'єктів культури в складі університетів (рисунок автора)

На території України проведено натурні обстеження, аналіз та опис таких об'єктів:

- Палац студентів Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара, м. Дніпро (рис. 3.1);
- Проєкт комплексу Запорізького національного університету, м. Запоріжжя (рис. 3.2);
- Центр культури і мистецтв національного авіаційного університету, м. Київ (рис. 3.3);
- Центр культури та мистецтв національного технічного університету України «Київський Політехнічний Інститут», м. Київ (рис. 3.4);
- Культурно-просвітницький центр національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, м. Харків (рис. 3.5);

- Центр виховної роботи зі студентами Харківської національної академії міського господарства, м. Харків (рис. 3.6);
- Центр Митрополита Андрея Шептицького – ресурсно-інформаційний центр Українського католицького університету, м. Львів (рис. 3.7).

Автором було зібрано загальну інформацію щодо кожного з обраних об'єктів. Джерелами для пошуку інформації були книги, у яких описано ці об'єкти, сайти досліджуваних закладів та установ, інтернет-джерела, у яких містяться статистичні дані про об'єкти будівництва, а також сайти будівельних та архітектурних фірм, що працювали над дослідженням та розробкою проєктних рішень. Для подальшої роботи над визначенням чинників та проявами їх впливу на принципи і засоби формування архітектури було проведено: аналіз об'ємно-просторової організації; аналіз планувальної організації; аналіз функційного наповнення; опитування (в трьох групах); аналіз предметного наповнення простору об'єктів культури в складі університетів; аналіз організації просторової структури; визначення геометричних параметрів простору будівель та споруд об'єктів культури в складі університетів. За допомогою розгляду інтерактивних планів на сайтах досліджуваних об'єктів культури в складі університетів розглянуто об'ємно-просторову організацію та архітектурно-планувальну схему, а також функційне наповнення будівель, приміщень та просторів, їхню площу, поверховість, засоби і заходи енергозбереження та інклюзивності.

До емпіричної бази дослідження належать результати опитувань, проведених у трьох групах, а саме: групі студентів, групі працівників ЗВО, групі діячів архітектури (див. Дод. Д). Анкетування групи студентів налічує 200 респондентів. Студенти, що навчаються в Національному лісотехнічному університеті України, Національному університеті «Львівська політехніка», Національному університеті ім. Івана Франка, Львівському державному університеті внутрішніх справ, Львівському коледжі будівництва, архітектури та дизайну, Львівському національному медичному університеті ім. Данила

Галицького, Українському Католицькому Університеті. Результати проведеного опитування методом анкетування засвідчили:

- бажання студентів брати активнішу участь в культурній діяльності університету;
- бажання студентів проводити більше свого дозвілля в межах університету;
- відсутність або невідповідність існуючих об'єктів культури при університетах потребам студентів;
- потребу в створенні зон для відпочинку та самонавчання;
- потребу в зміні режиму роботи об'єктів культури при університетах;
- доцільність створення МКЦ, зокрема визначено перелік бажаних приміщень, що повинні входити до складу МКЦ.

Анкетування групи працівників вищезазначених ВНЗ налічує 100 респондентів. Результати проведеного опитування методом анкетування засвідчили:

- що активна громадська діяльність студентів сприяє їхній успішності та особистісному розвитку;
- актуальність впровадження в структуру будівель університету навчальних просторів з гнучким плануванням;
- підтримку ідеї поєднання зони для відпочинку та самонавчання із закладами харчування і торгівлі;
- потребу у зміні режиму роботи об'єктів культури при університетах;
- доцільність створення МКЦ, зокрема визначено перелік бажаних приміщень, що повинні входити до складу МКЦ.

Анкетування групи діячів архітектури, а саме працівників Інституту Архітектури та дизайну НУ «Львівська політехніка» та засновників і

працівників архітектурних бюро налічує 50 респондентів. Результати проведеного опитування методом анкетування засвідчили:

- малу відсоткову частину у творчій діяльності архітекторів проектування будівель, споруд чи просторів для ВНЗ та культурно-видовищних і дозвіллевих закладів;
- приналежність до чинників, що впливають на принципи формування архітектури закладів культури для студентів, поєднання різних функцій (не лише освітньої і культурної) та відсутність об'єктів культури в структурі деяких університетів;
- принцип адаптивності і принцип багато функційності як основні принципи формування архітектурної типології МКЦ;
- вплив певних документів державного нормування типів будівель та споруд на проектування МКЦ;
- думки діячів архітектури щодо найефективнішої стратегії розташування МКЦ в структурі міст України розійшлися, до можливих варіантів було запропоновано під час проектування враховувати, в якому місті та в якій його частині буде розташовуватися заклад;
- визначено перелік бажаних приміщень, що повинні входити до МКЦ;
- на думку діячів архітектури МКЦ варто зарахувати до містотвірної категорії установ із повсякденним рівнем обслуговування.

Результати проведеного аналізу емпіричної бази дослідження є ґрунтом для визначення чинників, що впливають на формування принципів архітектурної типології МКЦ та архітектурних засобів формування їх простору; для розроблення типології МКЦ; для розроблення рекомендацій щодо формування архітектурно-планувальної та об'ємно- функційної організації будівель МКЦ та стратегії розташування їх у структурі забудови університетів українських міст.

Висновки до другого розділу

1. У цьому розділі визначено методи, використані в дисертаційному дослідженні. Серед загальнонаукових теоретичних методів – аналіз, синтез, порівняння, аналогія, узагальнення. Серед загальнонаукових емпіричних методів – спостереження, вимірювання, анкетування, обстеження. У роботі застосовано конкретнонаукові методи – кореляційний метод, картографічний метод, схематичне моделювання, метод анкетування, натурне обстеження, графоаналітичний метод та метод фотофіксації досліджуваних об'єктів.

2. У роботі використано синтез комплексного та системного підходу, що формує методологічний фундамент цієї роботи.

3. У розділі розроблена організаційна структура роботи, яка формується послідовним використанням методів дослідження, що проводились у три стадії: організаційна, дослідна, стадія реалізації результатів.

4. Визначено основу емпіричної бази дослідження – 70 об'єктів культури в складі університетів світу, 7 об'єктів культури в складі університетів України. Проведено аналіз об'ємно-просторової організації, аналіз планувальної організації; аналіз функційного наповнення, аналіз предметного наповнення простору об'єктів культури в складі університетів, аналіз організації просторової структури, аналіз геометричних параметрів простору будівель та споруд об'єктів культури в складі університетів, особливості розташування цих закладів у структурі забудови.

5. До емпіричної бази дослідження входять результати опитувань, проведених анкетувань у трьох групах, а саме: інгрупах (студенти та працівники ВНЗ) та аутгрупі (діячі архітектури), що дало змогу підтвердити актуальність теми дослідження, визначити невідповідність існуючих установ потребам їхніх користувачів та потребу у зміні режиму роботи, визначити бажаний для користувачів набір приміщень нових МКЦ, визначити чинники, що впливають на основні принципи формування архітектурної типології МКЦ.

3 РОЗДІЛ

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРОЄКТУВАННЯ І БУДІВНИЦТВА УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ІСНУЮЧИХ ТИПІВ

3.1. Узагальнення досвіду проєктування і будівництва студентських культурних центрів в Україні та за кордоном

Шлях розвитку об'ємно-просторової структури ЗВО проходить від однієї споруди до цілого комплексу будівель і споруд спеціального призначення. На всіх етапах цього розвитку культурно-просвітницька складова була невід'ємною частиною навчального процесу, тому на кожному етапі утворювалися нові приміщення, будівлі та споруди культурно-просвітницького та видовищного типу. Проте, в нових комплексах вищих навчальних закладів система культурно-побутового обслуговування студентів в більшості випадків не передбачається, а складається стихійно, під впливом потреби в тому чи іншому виді приміщень. Для розташування відповідних закладів, зазвичай, використовуються будівлі гуртожитків і навчальні корпуси, а також інші не пристосовані для цієї мети будівлі. Заклади культурно-просвітницького характеру при цьому, як правило, подрібнені, часто дублюють один одного і за потужністю не відповідають потребам студентсько-викладацького складу ВНЗ.

Розв'язанням цієї проблеми в США на початку 90-х років ХХ століття стала ідея створення міжуніверситетських культурних центрів. Ці об'єкти – серце культурного, рекреаційного, наукового життя університетів певного міста, регіону чи країни. Університетські та міжуніверситетські центри, поєднуючи в собі різноманітність функцій, набувають популярності у всьому світі. Досвід проєктування та будівництва таких центрів дає змогу проаналізувати об'ємно-просторові та планувальні рішення, габарити, наповнення функційними зонами таких об'єктів, визначити принципи їх розташування у структурі університету і міста загалом. Ці заклади втілюють потреби та пріоритети розвитку сучасної вищої освіти.

3.1.1. Досвід проєктування та будівництва університетських об'єктів культури на теренах України

У цьому підрозділі розглянуто будівлі об'єктів культури при університетах України, що діють (різних історичних періодів, зокрема: XVIII ст., радянської епохи та сучасної незалежної України), були спроектовані, проте не збудовані, а також збудовані та ще не введені в експлуатацію.

До історично сформованих культурно-просвітницьких об'єктів на теренах України можна зарахувати Палац студентів Дніпровського національного університету ім. Олесья Гончара. (рис. 3.1). У центральному парку ім. Т. Г. Шевченка у м. Дніпро розташована найстаріша історико-архітектурна пам'ятка міста – Потьомкінський палац, який у XX ст. став осередком культури і розваг дніпровського студентства. Палац був збудований у 1789 р. за проєктом видатного архітектора І. Є. Старова у стилі європейського класицизму. У 1943 році під час артилерійських обстрілів палац був фактично зруйнований у центральній частині. Після війни палац відновлено в інших формах. У 1952 році, за проєктом архітекторів А. Б. Баранського, С. П. Глушкова, інженера А. А. Мучника центральну частину надбудували другим поверхом, фасад оформлений у стилі сталінського ампіру.

У центральній частині будівлі розташована актова зала для проведення культурно-масових заходів для молоді на 500 місць. Суміжно з нею на рівні першого поверху – центральний вестибюль, фойє, клубні приміщення. На цокольному поверсі розташований кінотеатр на 250 місць.

У 1997 році у Палаці студентів відкрито галерею „Гетьмани України”, а з 2005 року працює музей університету. Палац студентів – це історична спадщина, яка об'єднує викладачів та студентів різних поколінь. За часів незалежності палац було передано в структуру Дніпропетровського національного університету, проте до того часу він виконував функції міжуніверситетського культурного центру Дніпра.

а

б

Рис. 3.1. Первинний вигляд Потьомкінського палацу (а); вигляд на будівлю Палацу студентів у м. Дніпро після реконструкції 1952 р. (б) [158]

У 70-80-х роках ХХ століття на теренах України проводилися дослідження в галузі створення окремих будівель об'єктів культури у межах території університетів, проте ці розробки, в основному, залишилися в перспективних планах розвитку студентських містечок.

Проект комплексу Запорізького національного університету виконувався з розрахунку на 5500 студентів. Основними ідеями цього проекту забудови комплексу були забезпечення повноцінної організації внутрішнього життя університету з необхідним ступенем ізоляції, а також зв'язок університетського містечка з міським і природнім середовищем. Не з погляду лише функційних чи комунікаційних зв'язків, а і як зв'язок міста з університетом, як з потужним осередком культури, що належить всьому місту [160, с. 58–62]. Елементи забудови громадського і побутового характеру (актова зала з клубними приміщеннями, їдальні, громадсько-побутовий центр) наближені до комунікаційного центру комплексу, що, по суті, є продовженням торгового і культурного центру прилеглого житлового району міста Запоріжжя та утворюють зв'язок та взаємодію між цими функціональними елементами навколишнього середовища (рис. 3.2).

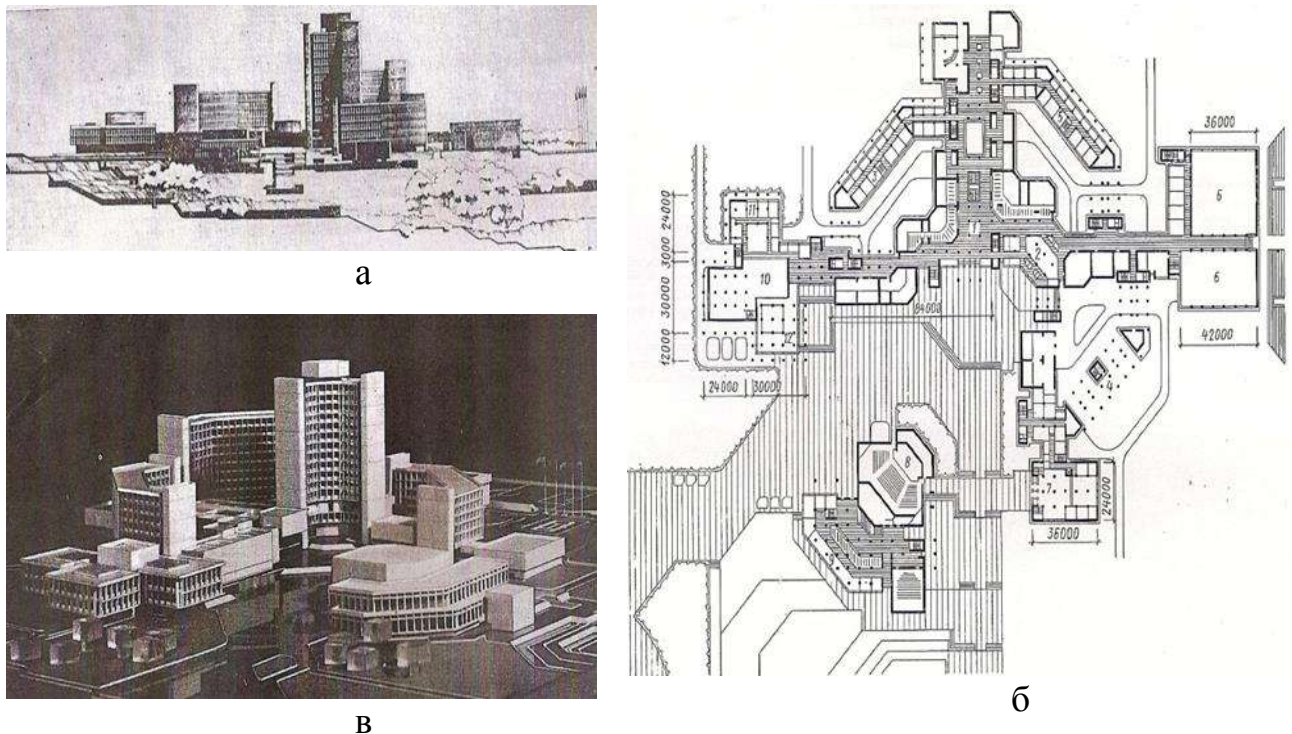

Рис. 3.2. Проект комплексу Запорізького національного університету.

Головний архітектор В. І. Лівшиц: фасад (а); 1 – вестибюль; 2 – ректорат; 3, 4, 5 – навчальні корпуси; 6 – спортивні зали; 7 – їдальня; 8, 9 – актова зала з клубними приміщеннями; 10, 11, 12 – бібліотека (б); фото макету першої черги забудови (в) [159]

В архітектурному рішенні навчальної зони виділено дві групи факультетів: гуманітарні і природничі. До першої черги забудови належала група гуманітарних факультетів разом зі всіма елементами, що утворюють громадський центр (ректорат, актовий зал, бібліотека, загальноуніверситетські кафедри, лекційні аудиторії, спортивний блок), який займає чільне місце в навчальній зоні.

До реалізованих об'єктів радянського періоду на теренах України, що діють та використовуються за призначенням, можна зарахувати Центр культури і мистецтв національного авіаційного університету в Києві на проспекті Любомира Гузара, 1. Це унікальна споруда була відкрита в 1979 році. Центр культури і мистецтв має глядацький зал на 1500 місць (16 м ширини, 12 м глибини, 11 м висоти) з відповідною інфраструктурою, яка створює умови для розвитку творчих здібностей студентів і викладачів, і сцену з необхідним

обладнанням, гримерні, репетиційні зали, театр. (рис. 3.3) [37, с. 28–32]. В структуру Київського національного авіаційного університету входять 14 інститутів, 4 коледжі, технікум, 3 ліцеї, Центр повітряного та космічного права, Європейські регіональні центри Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO), тож Центр культури та мистецтв НАУ можна зарахувати до об'єктів співпраці ВНЗ у сфері культури.

а

б

Рис. 3.3. Центр культури та мистецтв Київського національного авіаційного університету: інтер'єр фойє (а); екстер'єр будівлі центру (б) [160]

Ще одним об'єктом культури при ВНЗ радянської пори є Центр культури та мистецтв національного технічного університету України «Київський Політехнічний Інститут», місто Київ, проспект Перемоги, 37. Свій нинішній зовнішній вигляд територія КПІ придбала в 1960–1980 роках. У цей період був побудований і Палац культури та мистецтв КПІ. Сьогодні концертний зал КПІ займає четверте місце в Києві за місткістю (рис. 3.4, а). Зал розрахований на 1640 місць (рис. 3.4, б). Крім того, в Палаці є просторі холи, кілька гримерних, два конференц-зали. Центр культури та мистецтв є частиною державної культурно-освітньої системи України. Це широкодоступна комплексна культурно-освітня установа, яка надає студентській молоді можливості всебічного розвитку і самовизначення у сфері вільного часу, сприяє організації змістовного проведення дозвілля, відпочинку. У колективах художньої

самодіяльності займаються більше ніж три тисячі студентів та співробітників університету.

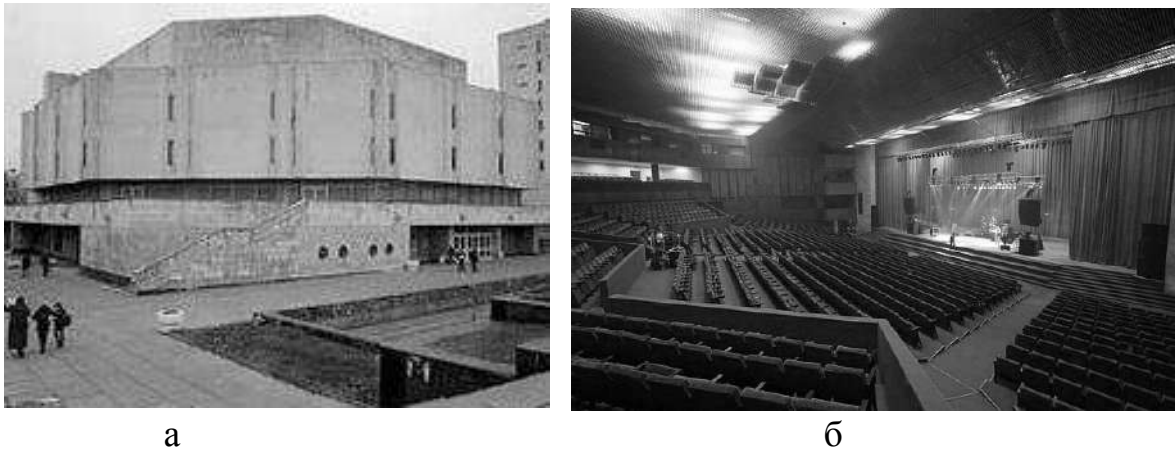

Рис. 3.4. Центр культури та мистецтв НТУУ «КПІ»: вигляд будівлі (а); інтер'єр глядацького залу (б) [161]

До об'єктів, що були запроектовані та збудовані в часи незалежної України, варто зарахувати Культурно-просвітницький центр Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у Харкові, збудований у стилі хай-тек, архітектор Ю. М. Шкодовський, введений в експлуатацію в 2004 році. (рис. 3.5). Нова сучасна будівля призначена для підготовки і проведення масових видовищних заходів – вистав, концертів, конкурсів, фестивалів. Ретельно продумана інфраструктура будівлі (просторі холи з кафе на кожному поверсі, зручний гардероб, комфортні санітарні приміщення). Театрально-концертний зал вміщає більше 1200 посадкових місць, а розташування їх амфітеатром і в партері, і на балконі забезпечує прекрасний огляд сцени. Спеціально створена для вистав і концертів сцена оснащена найсучаснішим обладнанням: плазмові екрани дозволяють бачити артистів великим планом; потужний проєктор за необхідності демонструє зображення на величезний екран, розташований на сцені; лазерні установки створюють фантастичні ефекти; професійне звукове обладнання; повний комплект світлового обладнання; декорації, які трансформуються. Ще одна перевага

Палацу – малий зал (до 70 місць) із камерною сценою, що трансформується, також оснащеною сучасним звуковим і світловим обладнанням. Близьке розташування посадкових місць до сцени створює особливу атмосферу взаємодії глядачів і акторів. Зал призначений для показу театральних концертних вистав малих форм. Палац також має свою студію звукозапису з якісним обладнанням і спеціальним приміщенням для запису вокалу. Більше 20 творчих колективів, у яких задіяно понад 1500 студентів, діють на території Палацу студентів Харківського Юридичного університету.

Ще один сучасний об'єкт культури при ВНЗ в Харкові перебуває на стадії будівництва, а саме Центр виховної роботи зі студентами Харківської національної академії міського господарства по вул. Революції, 12. Центр являє собою 6-ти поверховий будинок загальною площею 5980 м². До студентського центру входять: зал для глядачів на 1000 місць; фойє-виставковий зал; 2 репетиційних зали; конференц-зал на 220 місць; артистичні; кіно-світло-проекційний комплекс; клубні приміщення; кафе на 50 посадкових місць з танцювальним майданчиком; підсобні та технічні приміщення. Планування та обладнання приміщень студентського центру забезпечують можливість проведення наукових конференцій, зборів, концертів, демонстрації фільмів, проведення культурно-масових заходів (рис. 3.6).

Найвдалішим відображенням сучасних ідей архітектури і просторової організації будівель культурно-просвітницького типу, що діють в університетах України, є Центр Митрополита Андрія Шептицького – ресурсно-інформаційний центр Українського Католицького Університету у м. Львів, на вул. Козельницькій, 4. Дизайн і розробку проєкту виконували спільно німецька компанія Behnisch Architekten та львівська AVR Development. Дата відкриття – 10 вересня 2017 року (рис. 3.7). Центр налічує шість поверхів: підвальний, де розміщуються архів і приміщення для роботи студентів; перший поверх з повністю відкритим скляним фасадом – простір, куди може зайти кожен. Тут є виставковий зал, читальний і конференц-зал, а також кафетерій і магазин, де можна купити книги та сувеніри; на другому і третьому поверхах розміщується

бібліотека з острівцями для читання, на четвертому – ще одна бібліотека, коворкінг і навчальні аудиторії, на п'ятому – адміністрація вузу. Фасад будівлі рельєфний з кольоровими вставками. Він спроектований на прохання отця Бориса Гудзяка, якому хотілося внести українські мотиви в сучасну архітектуру. Тож німецькі фахівці надихнулися візерунками вишивок і переплетеннями ниток в тканинах, щоб створити таку поверхню.

За принципом відкритості та доступності в Центрі обладнана бібліотека. Вона працює за технологією бібліотеки конгресу в США – в електронному каталозі можна з'ясувати, чи є потрібна книга в бібліотеці УКУ, і самостійно її знайти вже в приміщенні. Відвідувачі мають вільний доступ практично до всіх фондів бібліотеки.

Попри наявність аудиторій на адміністративних приміщеннях, жодна з нових навчальних програм не матиме тут свого офісу. Тут навчатимуться студенти з різних факультетів. Це зроблено для того, щоб Центр Шептицького став міждисциплінарним майданчиком для спілкування.

Центр Шептицького слугує ключовим місцем для реалізації просвітницької місії Українського Католицького Університету, і є провідним публічним простором, в якому поєднуються культура, наука та освіта.

Рис. 3.5. Палац студентів Харківського національного юридичного університету. Зліва направо: зовнішній вигляд будівлі; інтер'єр актового залу; інтер'єр холу [162]

Рис. 3.6. Проектна візуалізація «Центр виховної роботи зі студентами Харківської національної академії міського господарства» [163]

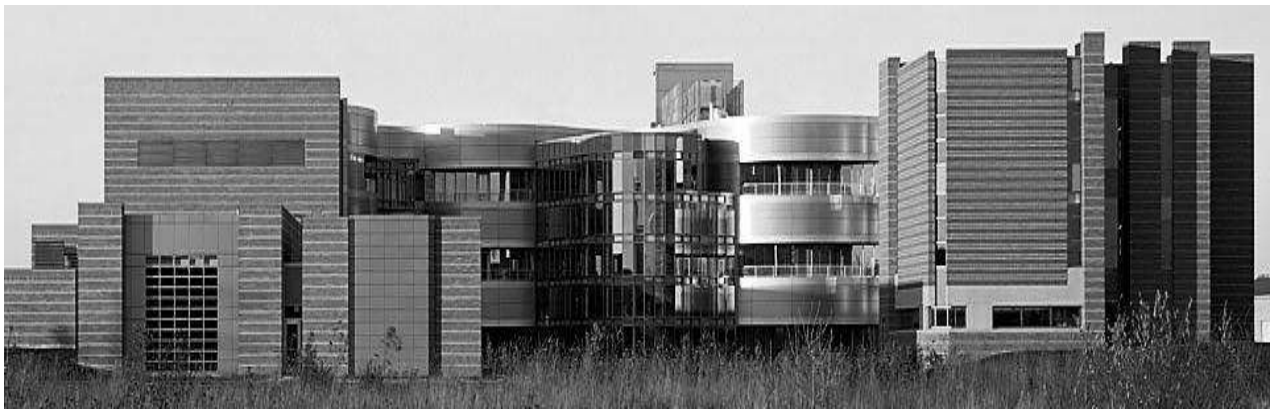
Рис. 3.7. Видяд на будівлю ресурсно-інформаційного Центру ім. Митрополита Андрея Шептицького Українського Католицького Університету у м. Львів та схема генплану і плану першого поверху [164]

3.1.2. Досвід проєктування та будівництва об'єктів культури університетів у світі

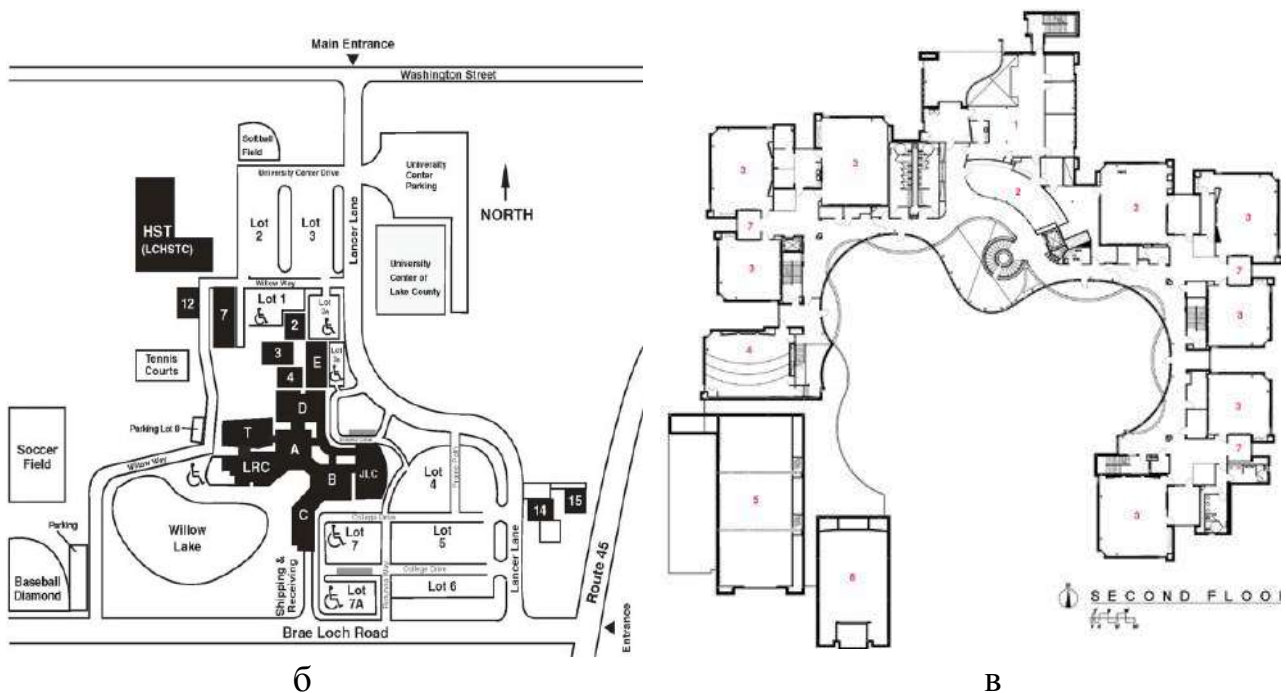
Цей підрозділ висвітлює результати пошуку сучасних об'єктів культурно-просвітницького характеру в структурі університетів за межами України. Варто зазначити, що під час дослідження було проаналізовано близько 70 студентських культурних центрів на всіх континентах, інформацію про них подано у Дод. А. Сучасний світовий досвід проєктування та будівництва університетських культурних центрів, що характеризує об'єкти за такими ознаками, як приналежність до університету, кількість студентів, які

обслуговує цей заклад, рік вводу в експлуатацію та вартість будівництва. Як показує досвід, немає утилітарних засад до проектування будівель та споруд міжуніверситетських, університетських студентських культурних центрів. Кожен окремий випадок пристосовується до потреб спільноти та унікальних умов рельєфу та середовища.

Першим прикладом можна назвати Міжуніверситетський центр Лейк-Каунті, що є результатом інноваційного мислення, яке зародилося в середині 1990-х років, та орієнтоване на задоволення потреб студентів (рис. 3.8).

a

б

в

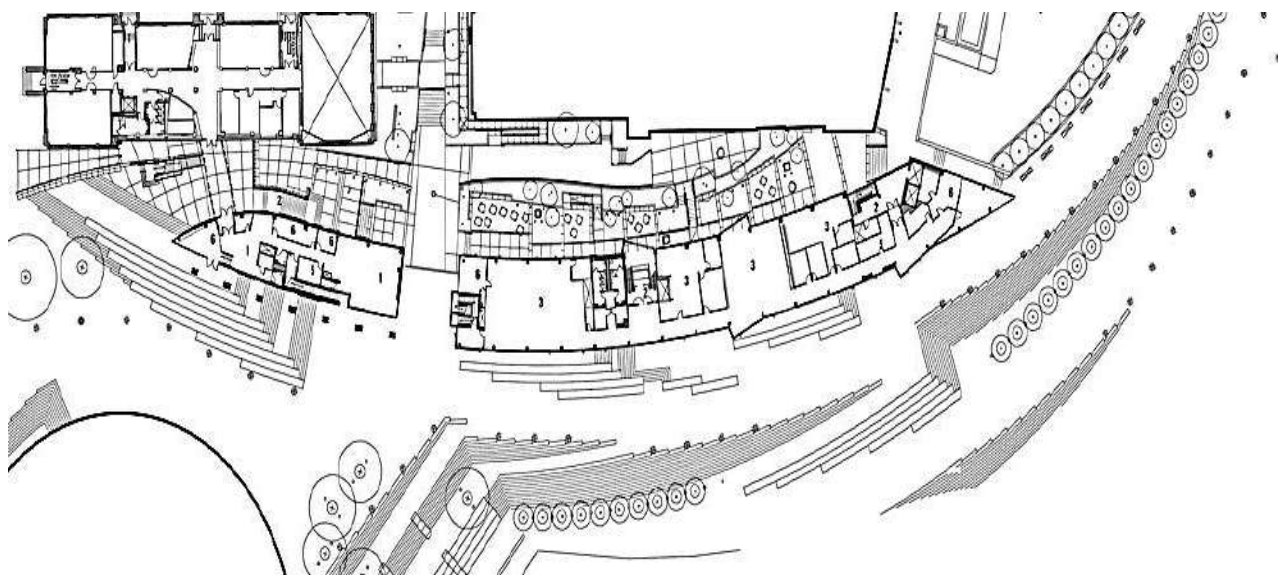
Рис. 3.8. Фасад Міжуніверситетського Центру Лейк-Каунті (США) (а); схема генплану кампуса (б); схема плану університетського центру (в) [165]

Спочатку центр називався мульти-університет, і керував університетами штату Іллінойс. Сьогодні ця структура фінансується і управляється Радою вищої освіти Іллінойсу. Міжвузівський центр LakeCounty об'єднує 18 коледжів в один великий простір. Тут студенти мають доступ до більш ніж 90 освітніх програм. Центр був створений для працюючих студентів. Більшість програм відбуваються у вечірній час, у вихідні, і в Інтернеті. Бажаючим ознайомитися із запропонованими програмами не потрібно витратити багато часу для того, щоб дістатися до кожного з вузів штату, всі вони представлені в одній універсальній будівлі. Міжуніверситетський центр розташований у передмісті Чикаго. Введення в експлуатацію відбулося в 2005 році, вартість будівництва близько 25,6 млн доларів, із загальною площею 85000 м кв. Головний фасад виконаний з цегли, з дотриманням традиційного американського університетського стилю. Фасад, що виходить у внутрішній двір, згинає метал і скляні поверхні у хвилі, створюючи затишний і лаконічний внутрішній простір. Авторами проєкту є Legat Architects, Inc.

Наступний приклад демонструє здатність університетських центрів інтегруватися в доволі просторово обмежені умови, але при цьому відповідати усім поставленим цілям. Joseph A. Steger Student Life Center був зведений у 2004 році в кампусі університету Цинциннаті, одного з найбільших університетів США у штаті Огайо. Тут навчається 40000 студентів. Автори проєкту будівлі Moore Ruble Yudell Architects & Planners, ландшафтний дизайн виконали Hargreaves Associates (рис. 3.9). Будівля довжиною 50 метрів і шириною 12 метрів є складовою комплексу споруд і об'єднувальною ланкою між Swift, Baldwin і RhodesHalls – навчальними корпусами університету. Цей об'єкт демонструє, що його простір не обмежується стінами, а гармонійно співпрацює з зовнішнім середовищем, виконуючи низку практичних завдань, серед яких здійснення евакуації, інтеграція окремих будівель у єдину систему, створення комфортного як активного, так і пасивного середовища для довготривалого перебування відвідувачів.

а

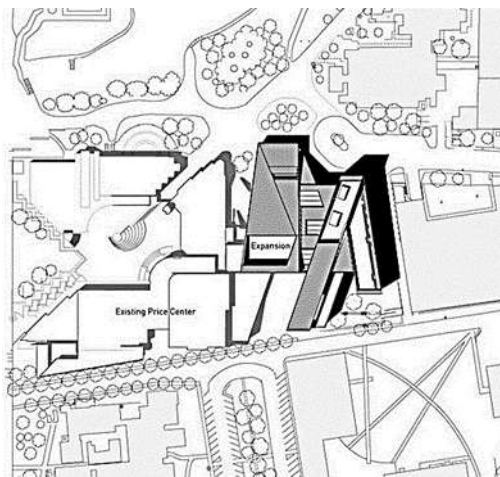
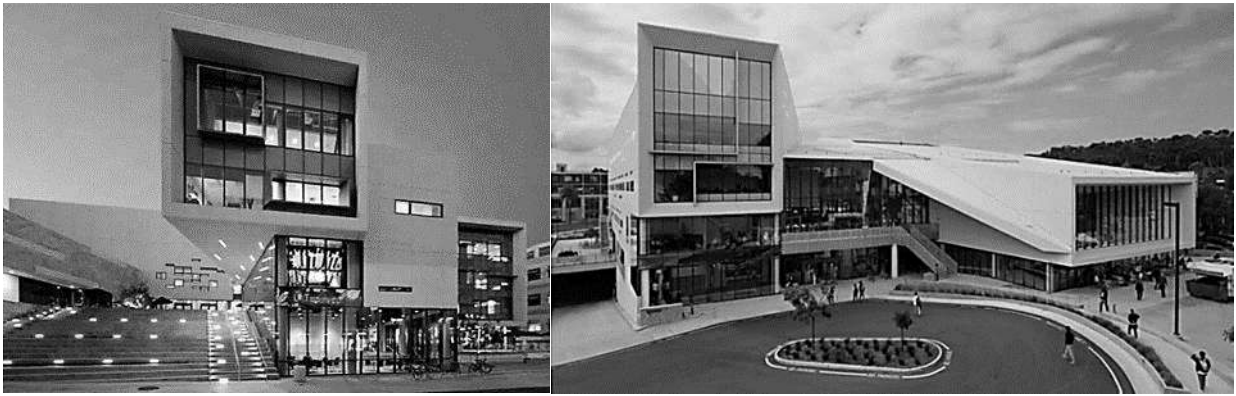

б

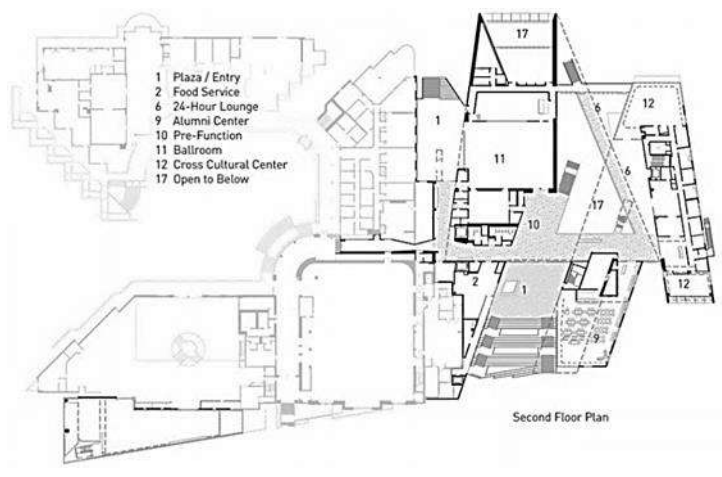
*Рис. 3.9. Joseph A. Steger Student Life Center університету Цинциннаті:
схема фасаду (а); схема генплану (б) [166]*

З огляду на просторові обмеження, будівля має два фасади: південний і північний. Південний фасад центру ділить кампус університету Цинциннаті навпіл та межує з головною пішохідною магістраллю кампуса. З огляду на похилий рельєф тут організовані сходові марші, що чергуються із терасами. Таке рішення дало змогу плавно об'єднати ландшафт з галерейним простором першого поверху. Західна частина північного фасаду працює не лише як вхід у будівлю, але й як вхід у Mews Gardens – простір між Steger Center і Swift Hall. Вертикальний характер цього входу увінчаний пилоподібним дахом, що слугує накриттям для переходів між будівлями. Mews Gardens – це затишне подвір'я між корпусами, де розташовані озеленені тераси з лавочками для відпочинку. Динамічні і різносторонні якості Steger Center відіграють особливу роль у кампусі.

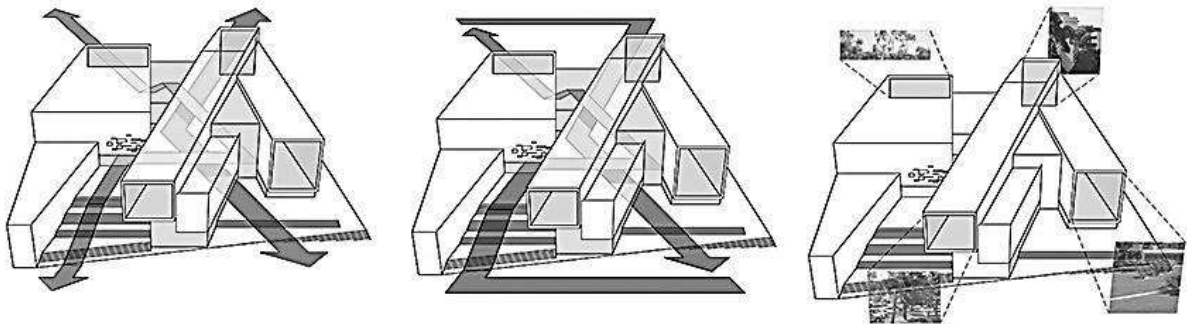
Приклад будівлі Price Center Каліфорнійського університету у місті Сан Дієго, США втілює ідею про наповнення проєктованого простору необхідними функціями та збереження транзитного руху між кампусом та полотном міста (рис. 3.10). Перша будівля Price Center була побудована у 1989 році. Кампус університету складався з автономних будівель, зважаючи на особливості рельєфу і розташування в структурі міста. З часом потреби змінилися, кампус розширювався і потребував активного громадського середовища. У 2003 році було прийняте рішення добудувати існуючий студентський центр. Обрана ділянка з трьох сторін оточена будівлями та виконує важливу функцію пішохідного і візуального зв'язку. Новий Price Center – це триповерхова прибудова до існуючого студентського центру. Автори проєкту Yazdani Studio, загальна площа становить 52 425 кв. м, об'єкт зданий в експлуатацію у 2008 році і обслуговує близько 30 000 студентів щодня. Великі парадні сходи спрямовують пішохідний потік у тунель, що пронизує будівлю на другому поверсі. Цей крок був необхідний для зниження інтенсивності руху. Центральний атриум функціонує цілодобово як загальнодоступний громадський простір. До послуг студентів тут є кафе, ресторани, студентські офіси, книжковий магазин, точки роздрібної торгівлі, нічний клуб, кінотеатр.

а

б

в

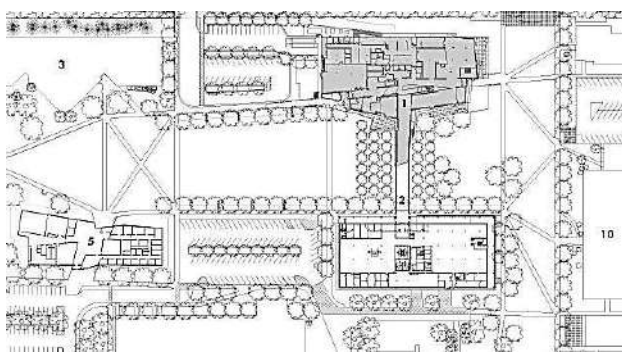
Рис. 3.10. Будівля Price Center Каліфорнійського університету: схема генплану (а); схема плану другого поверху (б); схеми пішохідних зв'язків і видових точок (в) [167]

Університетський центр Мюнстера демонструє, як під час проєктування будівлі було враховано потребу в університетській бібліотеці та вдало поєднано її з коворкінг-простором (рис. 3.11). Центр розташований у північній частині кампуса та вдало вписується у історично сформоване середовище університету Південної Дакоти, США. Автори проєкту архітектори компанії Charles Rose

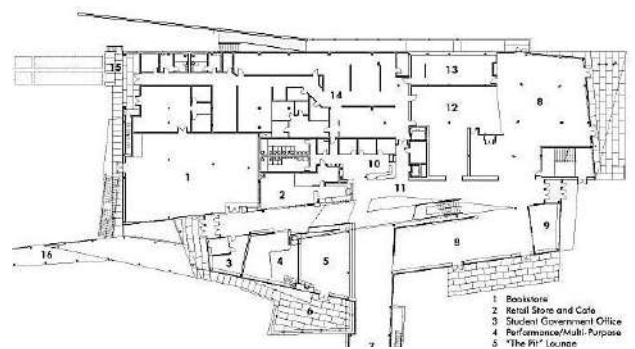
ArchitectsInc, пов'язали студентський центр з бібліотекою за допомогою критого склом переходу – це комп'ютерна лабораторія, що дозволяє легко рухатися між будівлями. Головний фасад центру виконаний зі скла з вкрапленнями кам'яної кладки кварциту, що використовувався в оформленні фасадів інших будівель кампуса. Великий кубічний об'єм холу нависає над вхідною зоною, візуально виділяючи її і створюючи затишну терасу. Будівля вміщає такі приміщення: їдальня, книгарня навчальні кімнати, конференц-зали, офіси, кафе, розташоване у холі, кімнати відпочинку, бальний зал. Будівництво центру закінчилося у 2009 році, загальна площа 23 165 кв. м, вартість 17,5 млн доларів.

а

б

в

*Рис. 3.11. фасад Університетського центру Мюнстера (а);
схема генплану кампуса (б); схема плану першого поверху (в) [168]*

Варто зазначити, що до функційного наповнення міжуніверситетських центрів можуть входити приміщення культового та релігійного призначення. Будівля Arpenzeller Memorial Hall (рис. 3.12) є частиною комплексу об'єктів

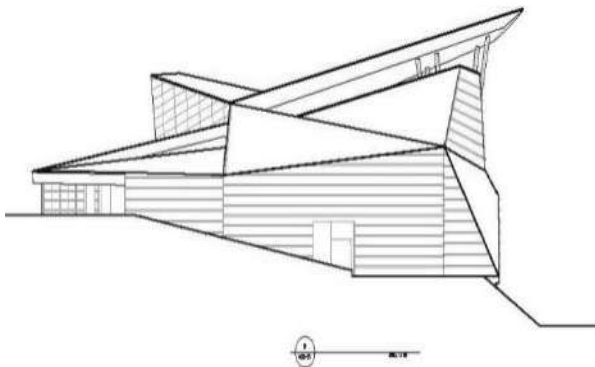
культурно-просвітницького характеру кампуса Pai Chai University, що в місті Теджон у Південній Кореї. До складу цього комплексу також входять International Hall, Arts Hall та відкритий ландшафтний театр. Appenzeller Memorial Hall виконує функцію духовного центру університетського містечка, оскільки основний простір цієї будівлі – універсальний зал – слугує каплицею. Крім того, тут запроєктовані лекційні зали, офіси професорів, студентських братств, навчальні простори та інше. Автор проєкту – архітектурне бюро I Arc Architects, загальна площа будівлі 9883 м кв., об'єкт збудований у 2005 році. Цей культурний центр обслуговує близько 14000 студентів університету.

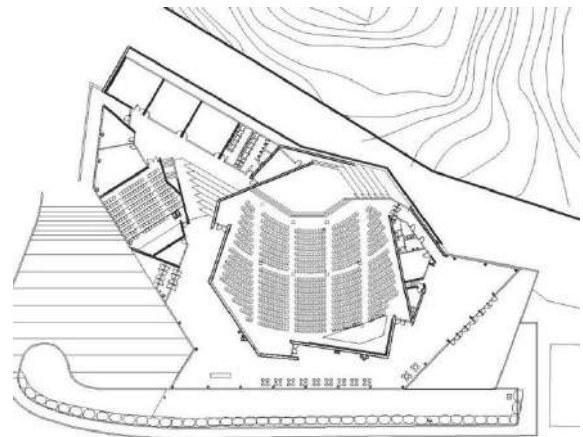
а

б

в

г

Рис. 3.12. Appenzeller Memorial Hall, PaiChai University: зовнішній вигляд будівлі (а); інтер'єр залу (б); фасад (вгорі) (в); схема генплану (г) [169]

В умовах складного рельєфу, проте з прекрасним краєвидом збудовано Студентський центр університету Хайфи (рис 3.13), що в Ізраїлі.

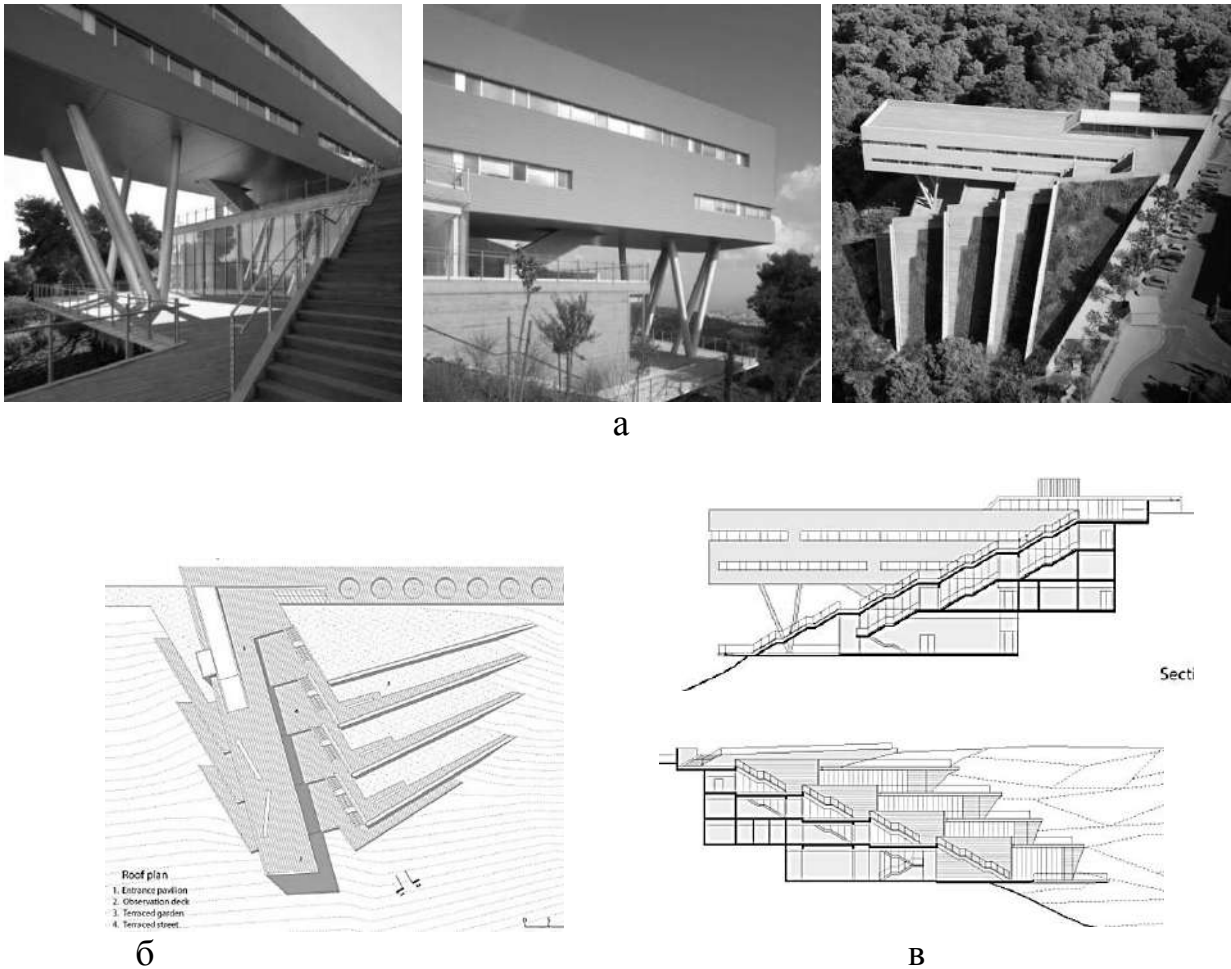

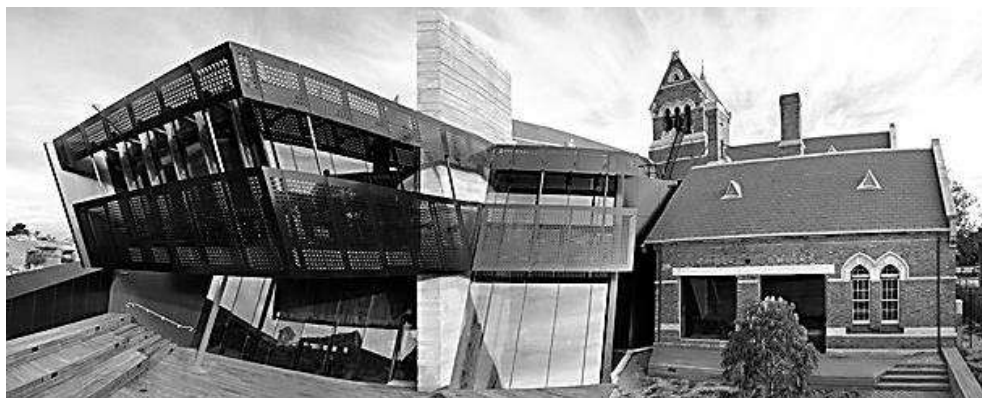
Рис. 3.13. Загальний вигляд на будівлю університетського центру Хайфи: схема генплану (а); схема плану поверху (б); схеми перетину (в) [170]

Будівля розташована в локації, що відкриває краєвид на глибоку долину, в якій розкинулось місто, на затоку, і має різко спадаючий рельєф. Переможцем конкурсу і автором проєкту стало ізраїльське бюро Chyutin Architects у 2010 році. Будівля складається з двох окремих частин: чотириповерхової будівлі студентського союзу та консольної двоповерхової будівлі контор деканату. Загальна площа 6200 м кв. На кожен рівень бетонної будівлі студентського союзу можна потрапити зі східчастих терас. Верхня частина будівлі прилягає до дороги, яка проходить через весь кампус. Об'ємно-просторове рішення задовольняє дві основні вимоги: інтеграція будівлі в природний навколишній ландшафт з одного боку, і функційна ясність з іншого. Це було досягнуто

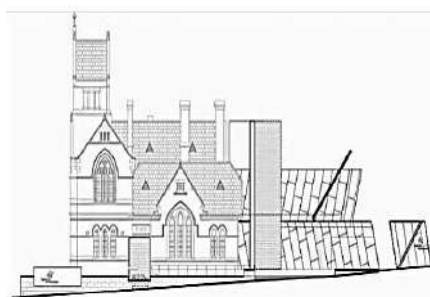
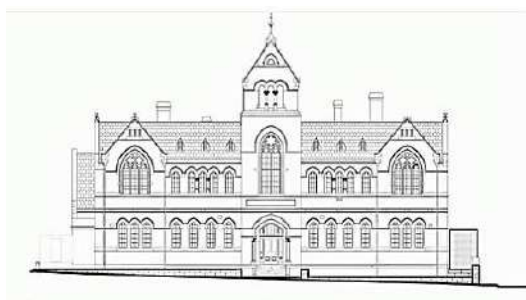
шляхом поділу двох основних частин із різними характеристиками організації простору і функцій. Крило деканату є різко виступаючою з рельєфу двоповерховою консоллю у формі прямокутної призми, дах діє як оглядовий майданчик. Крило студентського об'єднання має чотирьохповерхову ступінчасту структуру. На верхніх поверхах містяться офіси, нижні поверхи присвячені суспільній діяльності. Між цими двома частинами корпусу передбачений пішохідний зв'язок у вигляді сходів, що полегшує рух ділянкою і між поверхами та терасами. Оздоблювальні матеріали вдало об'єднують і завершують загальний образ студентського центру.

Багато історично сформованих кампусів університетів потребують розвитку, проте не володіють територією для будівництва окремих будівель, тому популярною тенденцією є прибудова сучасних об'ємів до історичної забудови. Зразком такого підходу є реконструкція старого навчального корпусу Bastow Institute of Educational Leadership, що в Мельбурні, Австралія. Вона проводилася упродовж 2009–2012 років (рис. 3.14).

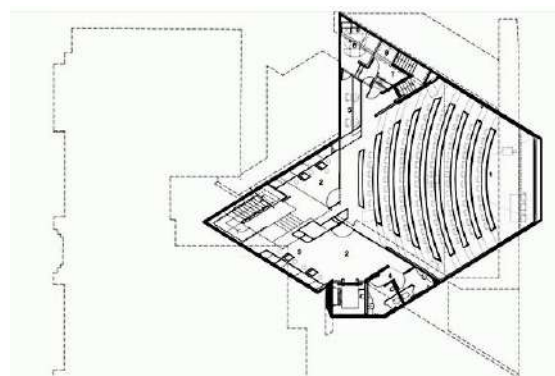
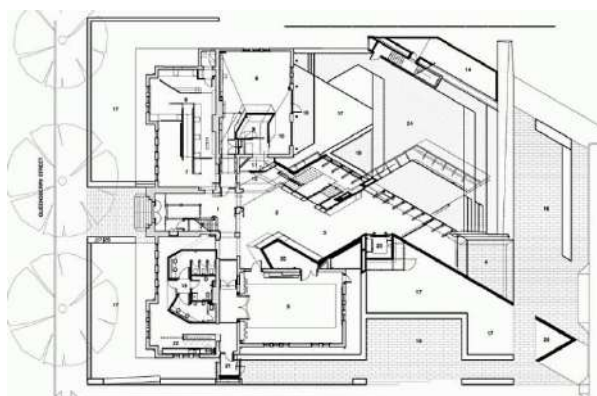
Історична будівля 1882 року заснування, архітектор Henry Bastow, належить до історичної архітектурної спадщини штату Вікторія. За проектом Maddison Architects, вартістю 16,6 млн доларів, реконструкція передбачала прибудову. Нова конструкція в футуристичному стилі дозволила вдвічі збільшити загальну площу проекту, і становить 1500 кв. м. Новий багатофункційний зал, розрахований на 100 глядачів, запроєктований на підземному рівні. Це було зроблено з ціллю організації на двох надземних рівнях максимально відкритих громадських просторів, включаючи аудиторії – так звані *teaching lounge* та *learning lounge space*. Перед входом до нової будівлі запроєктовано відкритий ландшафтний театр, що слугує простором для організації різноманітних студентських заходів.

а

б

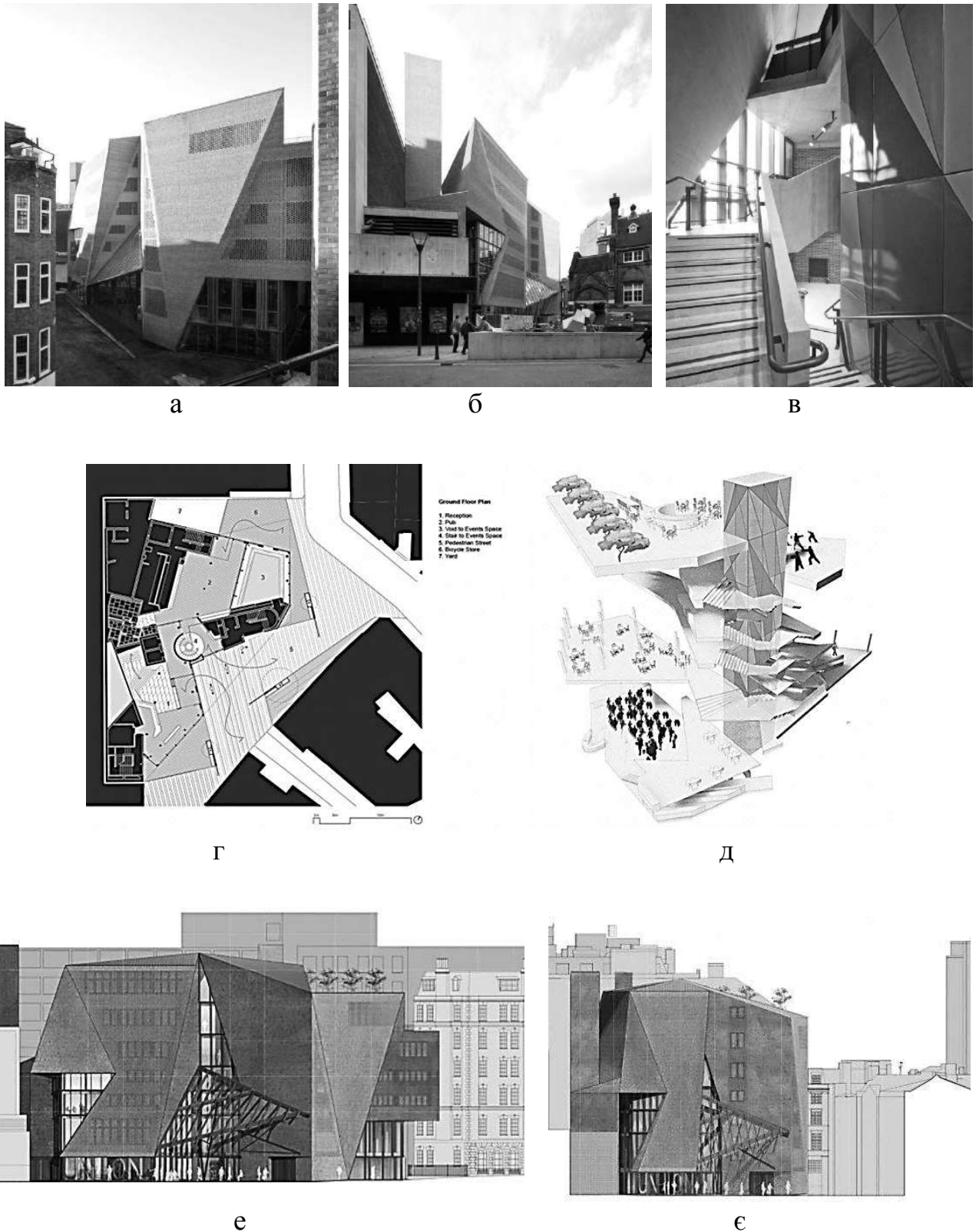

в

г

Рис. 3.14. Загальний вигляд на будівлю Bastow Institute of Educational Leadership (а); схеми фасадів (б); схема генплану (в); схема підземного поверху (г) [171]

В умовах щільної історичної забудови та з набором великої кількості функцій збудовано Студентський центр ім. Со Суні Хока Лондонської школи економіки (рис. 3.15). Конкурс на проєктування цього об'єкту був оголошений у 2009 році, будівля введена в експлуатацію у 2014 році.

*Рис. 3.15. Студентський центр ім. Со Суї Хока Лондонської школи економіки:
зовнішній вигляд будівлі (а, б); інтер'єр (в); схема генплану (г); схема організації внутрішнього простору (д); схема фасаду (е, є) [172]*

Архітектори бюро O'Donnell + Tuomey, переможці конкурсу, повинні були справитися зі складною містобудівною ситуацією. Кампус Лондонської школи економіки розташований в окрузі Вестмінстер, історичному центрі міста, в межах охоронної зони вулиці Стренд. Для проєкту відведена ділянка неправильної форми, що розташована на перехресті. Перед архітекторами стояло завдання спроектувати будівлю так, щоб вона плавно продовжувала лінію забудови декількох вулиць. Об'єм будівлі – це неправильна багатогранна геометрична фігура з гострими кутами і перепадами висот. Весь простір об'єднаний центральними гвинтовими сходами. Тут відсутні коридори, простір вільно перетікає вертикально і горизонтально. Центр – семиповерховий, проте фасади вирішені так, що поділ на яруси ззовні майже не читається. В середині будівлі є все необхідне для життя студента: центр зайнятості, кафе, пристосоване до проведення занять, прес-центр, зали для зібрань студентських об'єднань, бар, студія танців, спортзал, «Центр віри» – для студентів-прихожан різних релігій.

Огляд світового досвіду проєктування та експлуатації будівель і споруд культурно-просвітницьких закладів у складі університетів дозволив визначити основний набір приміщень, властивих для цього типу будівель, зокрема непридатними для вітчизняного досвіду закладами торгівлі, які покращують інтенсивність відвідування будівлі. Варто відзначити тенденцію застосування планувальної схеми відкритого типу та вільний режим доступу відвідувачів до будівлі студентського центру. Фасади перших поверхів переважно скляні та обладнані багатьма входами, що теж суперечить вітчизняним засадам проєктування вхідної зони.

3.2. Аналіз і оцінка стану нормативного забезпечення проєктування міжуніверситетських культурних центрів

ДБН Б.2.2-12:2019 Планування та забудова територій

У цьому ДБН встановлюється містобудівна класифікація організацій та установ за категоріями: містоутворюючі та обслуговуючі. Критерієм віднесення

до тієї чи іншої категорії слугує об'єкт, на який спрямована діяльність – держава, регіон, населений пункт, людина.

Нормативний документ класифікує напрямки містобудівної організації території населеного пункту:

- функційний – функційно-планувальна структура формується шляхом відповідного розміщення ділянок різних видів діяльності;
- морфологічний – архітектурно-планувальна структура передбачає формування інфраструктури транспортно-пішохідного руху;
- соціальний – соціально-планувальна структура, а саме просторове розміщення центрів громадського обслуговування населення різних рівнів і територій їхнього впливу.

Навчальний комплекс як містобудівний об'єкт утворює навчальну зону у місті, тобто, є одним із спеціалізованих центрів міста. В ДБН Б.2.2-12:2019 подано рекомендації щодо їх формування, зокрема: спеціальні громадські центри потрібно формувати переважно в найбільших, крупних та великих містах за рахунок групування об'єктів в єдиний комплекс. Спеціальні центри треба розміщати відокремлено або у складі загальноміських центрів, центрів планувальних зон і планувальних районів, а також як окремі планувальні складові.

Варто також зазначити, що розвиток загальноміських центрів може здійснюватися шляхом реконструкції і технічного переоснащення громадських будинків, перепрофілювання існуючих об'єктів, будівництва нових об'єктів, суміщення об'єктів різного типу, розміщення об'єктів повсякденного та періодичного обслуговування у вбудовано-прибудованих приміщеннях, зокрема на перших поверхах житлових будинків.

При планувальній організації території громадських центрів для організації комунікативної функції необхідно передбачити формування розвинутих пішохідних зон (відкритих площ, пішохідних вулиць), які мають

- забезпечити можливість організації та проведення масових громадських заходів;
- формувати зручні пішохідні зв'язки між об'єктами обслуговування, зупинками громадського транспорту та транспортними вузлами;
- забезпечувати організацію різноманітних функцій, що містять розвинений набір об'єктів, а також місць для короткотривалого відпочинку;
- створити індивідуальний архітектурний образ;
- забезпечувати збереження традиційного характеру історичного середовища та об'єктів культурної спадщини.

(Дод. Б. Архітектурно-будівельне кліматичне районування території України).

ДБН В. 2.2-9-2018 Будівлі і споруди. Громадські будівлі і споруди.

Подано вимоги до забудови ділянки, вимоги щодо об'ємно-планувальних рішень вхідних вузлів і комунікацій, підземних, підвальних, цокольних і технічних поверхів, вимоги до висоти приміщень. Подано перелік основних груп будинків і приміщень громадського призначення, правила підрахунку площ, об'ємів і поверховості, норми мінімальних розмірів туалетів, душових кабін, проходів, відстані між обладнанням. Окрім того, громадські будинки повинні:

- бути запроектовані так, щоб усі входи і виходи, крім технологічних, зокрема і евакуаційні, були доступні для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- мати входи, які обладнані пандусом або іншим пристроєм, що забезпечує можливість підйому особи з інвалідністю на рівень входу до будинку, першого поверху або ліфтового холу;
- проектуватися з урахуванням користування ними людьми з інвалідністю на кріслах-колясках та іншими маломобільними групами населення.

Зокрема у п. 4.1 зазначено, що вимоги, пов'язані з особливостями окремих видів громадських будинків, зокрема функційно-планувальні, за

умовами кооперування, блокування, інтеграції один з одним або з житловими чи виробничими будинками встановлюються в окремих будівельних нормах за видами будинків та споруд та за галузевими нормами.

Згідно з п. 4.8, підрахунок загальної, корисної та розрахункової площі, будівельного об'єму, площі забудови та поверховості громадських будинків здійснюється за нормами, вказаними у Дод. Б.

Скорочення нормативної площі ділянки для вищих навчальних закладів на 20 % допускається згідно з п. 5.3 за компактного розміщення громадських будинків у зблокованих, кооперованих або багато функційних будинках, або в умовах реконструкції допускається згідно з вимогами санітарних норм.

Згідно з ДБН, допускається проектувати вбудовані, прибудовані або вбудовано-прибудовані підземні автостоянки до громадських будинків та автоматизовані підземні автостоянки. Підземні автостоянки повинні бути забезпечені ліфтами або підйомниками, а в'їзди і виїзди з підземних і підземно-надземних гаражів повинні бути віддалені від вікон житлових будинків, приміщень громадського призначення з постійним перебуванням людей, ділянок шкіл, інтернатів, оздоровчих та дошкільних закладів. Місткість відкритих і критих, зокрема, підземних автостоянок будинків і комплексів визначається згідно з ДБН Б.2.2-12, ДБН В.2.3-15 та ДБН В.2.2-40.

У разі влаштування в будинках світлових або функційних двориків з габаритами 18×18 м і більше, проїзди до них варто приймати завширшки не менше 3,5 м і з висотою не менше 4,5 м (п. 5.12).

У п. 6 подані регламентовані параметри об'ємно-планувальних рішень вхідних вузлів та комунікацій, висота приміщень.

Згідно з нормуванням шляхів евакуації у п. 10.1, загальна місткість приміщень, що виходять до тупикового коридору чи холу, не повинна перевищувати 80 осіб, а ширина проходів, коридорів та інших горизонтальних шляхів евакуації, залежно від виду громадського будинку, в усіх випадках з урахуванням: одномоментної щільності потоку людей, що евакуюються – не більше 5 осіб на 1 кв. м; мінімальної ширини проходів – 1 м; мінімальної

ширини коридора чи переходу, що веде до іншого будинку – 1,4 м. У табл. 10.1 подано відношення кількості осіб, що евакуюються до площі шляху евакуації. Зокрема п. 10.1.10 регламентує ширину сходових маршів, а у табл. 11.1 подано мінімальну ширину (1,2–1,35 м) та максимальний ухил (1–2 поверхи 1:1,5, триповерхові і більше 1:1,75) сходових маршів. Своєю чергою, п. 10.2 висвітлює вимоги до елементів будинків, зокрема п. 10.2.4 зазначає, що з приміщень залів для глядачів, аудиторій, навчальних і торгових приміщень, читальних залів один або не більше 50 % виходів можуть бути безпосередньо у вестибюль, гардеробну, поверховий хол та фойє, які прилягають до сходів типу С2 (внутрішні відкриті). Громадські будинки і споруди проєктуються і будуються з урахуванням вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту відповідно до ДБН В.1.2-4.

ДБН В. 2.2-3-2018 Будівлі і споруди. Заклади освіти.

Подано типи навчальних закладів, розрахункову місткість будинків, вимоги до функційного зонування території, класифікацію функційних груп приміщень, обмеження щодо поверховості забудови, вимоги щодо освітлення приміщень, розрахунок площ навчальних та інших характерних груп приміщень.

У цьому нормативному документі подано визначення поняття «навчальний комплекс (центр)», а п. 4.3 регламентує розрахункову одночасну місткість будівель міжшкільних ресурсних центрів, у цьому пункті немає інформації щодо будівель такого типу, призначених для вищих навчальних закладів.

Варто зазначити, що п. 4.4 рекомендує заклади освіти об'єднувати за відповідних умов в освітні комплекси одного або різних рівнів освіти шляхом блокування та кооперування окремих функційних зон або будівель. Проте до переліку вимог до функційних зон земельних ділянок (п. 5.9) не ввійшла культурно-видовищна зона. Згідно з п. 5.17, відпочинкова функційна зона поділяється на зони активного і тихого відпочинку.

До складу функційних приміщень, згідно з п. 6.1, серед інших входить культурно-видовищне, також до складу може бути включено інші приміщення згідно з технологічними вимогами. Зазначено, що структура міжшкільних ресурсних центрів встановлюється завданням на проєктування, про міжуніверситетські заклади такого типу згадок немає.

У п. 6.8 зазначено, що під час проєктування комплексів закладів одного або різних рівнів освіти, а також кооперування закладів освіти з іншими громадськими будівлями (фізкультурно-спортивні, культурно-видовищні, для дозвілля) допускається об'єднувати однорідні за призначенням групи приміщень для спільного користування, не погіршуючи умов проведення освітнього процесу та не ускладнюючи режиму експлуатації будівлі.

Типи та розміри фізкультурно-спортивних залів, допоміжних приміщень при залах варто приймати за завданням на проєктування згідно з нормативними вимогами ДБН В.2.2-13. Сумарна площа фізкультурно-спортивних залів у закладах освіти (без урахування допоміжних приміщень та басейну) для закладів вищої освіти до 4000 студентів – 1,1 кв. м на одного студента, для ВНЗ більше 4000 студентів – 0,8–1,0 кв. м на одного студента. У разі влаштування в закладі освіти тільки одного фізкультурно-спортивного залу його розміри приймають не менше 24×12 м, незалежно від загальної кількості студентів.

Під час проєктування клубно-видовищних приміщень закладів освіти необхідно враховувати вимоги ДБН В.2.2-3-16:2019 (огляд та аналіз цього нормативного документа подано нижче). Місткість актових залів, актових залів з допоміжними приміщеннями та конференц-залів у закладах вищої освіти повинна відповідати нормам, поданим у Т.7 і Т.8 цього документа.

Пункт 9.9 регламентує ширину коридорів (1,4–2,2 м), а також зазначає що ширина рекреаційних приміщень за одnobічного розташування приміщень кабінетів і лабораторій повинна прийматися не менше ніж 2,8 м.

У п. 9.13 зазначено, що в закладах освіти евакуаційні виходи не влаштовуються через розсувні та підіймально-опускні двері, обертальні двері та турнікети, що обертаються або розсуваються, за винятком розсувних дверей,

які у випадку пожежі відчиняються вручну та функціонують як двостулкові двері за умовами виконання п. 7.2.7 ДБН В.1.1-7.

Площі адміністративно-службових приміщень закладів освіти треба приймати за табл. 10, а площі вестибюлів, гардеробів, рекреаційних приміщень, а також кількість санітарних приладів у туалетах та душових – за табл. 13. Зокрема зазначено, що входи в туалети та умивальні не допускається передбачати зі сходових кліток і розміщувати безпосередньо навпроти входів до навчальних приміщень, їдалень, медпункту. Ухил і ширина маршів сходів, пандусів, висота сходинок, ширина приступів, ширина сходових майданчиків, висота проходів по сходах, коридорах і рекреаціях, а також ширина дверних прорізів мають забезпечувати зручність і безпеку пересування та евакуації, можливість переміщення обладнання згідно з вимогами ДБН в.2.2-9, ДБН В.2.2-17, ДсанПіН 5.5.2.008.

У Дод. Б, табл. Б.2 подано норми місткості закладів вищої освіти, а у Дод. В подано вимоги щодо розміщення обладнання та умов видимості в аудиторіях на 50 місць і більше.

Під час розроблення об'ємно-планувальних рішень закладів освіти для будівництва в різних природньо-кліматичних районах необхідно враховувати їхні особливості згідно з ДБН Б.2.2-12, ДБН-Н Б В.1.1-27. Відстані між будівлями закладів освіти та іншими будівлями треба приймати згідно з ДБН В.2.2-12.

ДБН В. 2.2-16-2019 Будівлі і споруди. Культурно-видовищні і дозвіллєві заклади.

Поширюються на проектування нових і реконструкцію існуючих однозальних і багатозальних будинків та споруд культурно-видовищних та дозвіллєвих закладів: кінотеатрів цілорічної та сезонної дії з кіно- та відеозалами, а також відеокомплексів; театрів драматичних, музично-драматичних, музичної комедії, опери та балету; клубів, центрів дозвілля. У цьому нормативному документі подано вимоги організації простору земельної ділянки, вимоги до об'ємно-планувальних рішень груп приміщень: комплексу

глядачів, демонстраційного комплексу, сцени, естради, приміщень технічного забезпечення, адміністративно-господарського комплексу, клубних і гуртково-студійних, а також фізкультурно-оздоровчих приміщень. Варто зазначити, що в цьому документі подано такі поняття як «сцена», «партер», «атріум», «балкон», «яма оркестрова» та інші, проте визначення поняття «глядацька зала» не надається. Зокрема, у Дод. В під назвою «Розташування місць у залі для глядачів» регламентуються граничні відстані зали для глядачів залежно від їхньої класифікації, а саме:

- для кінотеатрів сезонної дії – 60 м, цілорічної дії – 45 м;
- для клубних з естрадами за місткістю залів для глядачів: 700 місць і менше – 31 м, більше 700 – 43 м;
- для театрів: драматичних і музично-драматичних – 25 м, музичної комедії – 29 м, опери та балету – 31 м.

Місткість будівель клубних закладів визначається двома показниками: кількістю місць у глядацькій залі та кількістю відвідувачів клубної частини. Площі залів для глядачів треба приймати (м² на одне місце, не менше): для кінотеатрів цілорічної дії 1,0–1,2; театрів 0,7–0,85; клубів, центрів дозвілля з театральними-концертними залами 0,65–0,8; з універсальними концертно-танцювальними залами 1,0–1,6; з кіноконцертними залами 1,0–1,2.

Будівлі закладів культури та дозвілля за рівнем комфорту треба поділяти на три групи (Закон України «Про культуру» від 19.12.10р № 2778- VI): 1 – високий (заклади загальнодержавного рівня), 2 – середній (місцевого рівня, мікрорайонів міст, об'єднаних територіальних громад), 3 – стандартний (сільські заклади, транспортні вузли). Пояснення, як кожен із рівнів комфорту впливає на об'ємно-планувальне рішення чи функційну організацію таких будівель, подано у Дод. А.

Функційні комплекси і групи приміщень подано у п. 6.1.1, а саме:

- Приміщення комплексу для глядачів (перелік: кінотеатри п. 7.1.1–7.1.3, театри п. 8.1.11–8.1.3, табл. 12, клубні заклади – табл. 24).

- Приміщення демонстраційного комплексу: зала для глядачів, сцена (естрада), приміщення технічного забезпечення сцени (естради), кінопоказу (подано у Дод. Є; типи взаємозв'язку сцени (естради) та місць для глядачів у залі подано у Дод. Ж). Площі залів для глядачів залежно від рівня комфорту та відповідно до класифікації (театри, кінотеатри, клубні заклади) подано у табл. 1 (типовий показник – м кв. на одного глядача). Розрахункові параметри глядацьких залів треба приймати згідно з табл. 2. Параметри місць для глядачів подано у табл. 4, відстань між межею сцени і спинкою першого ряду крісел, а також ширину проходів визначають згідно з табл. 5. Основні параметри естрад та сцен відповідно до їхнього типу подано у табл. 6. Склад та загальну площу приміщень кінопроекційної групи треба приймати згідно з табл. 7.
- Приміщення, що обслуговують сцену: приміщення для творчого і технічного персоналу, склади (подано у п. 6.4 та Дод. В).
 - Адміністративно-господарські приміщення.
 - Виробничі приміщення.
 - Приміщення клубного комплексу: для відпочинку і розваг (норми площі приміщень для відпочинку та розваг на одного відвідувача допускається приймати згідно з табл. 27. До складу танцювальної зали потрібно зарахувати: танцмайданчик не менше ніж 0,7 м кв. на відвідувача, зона очікування 0,3 м кв. на відвідувача, естради 0,1 м кв. на відвідувача, але не менше 4×3 м), лекційно-інформаційні (норми площі лекційно-інформаційних приміщень на одного відвідувача допускається приймати згідно з табл. 28), гуртково-студійні (норми площі гуртково-студійної групи приміщень на одного відвідувача допускається приймати згідно з табл. 29), аматорські, фізкультурно-оздоровчого призначення (подано у Дод. В)

Перелік вимог та нормування приміщень кінотеатрів подано у п. 7, театрів у п. 8, клубних закладів у п. 9, зокрема пп. 9.2.1.1 «види естрад та сцен залежно від типу клубного закладу і місткості зали для глядачів» треба

приймати згідно з табл. 25, а їхні розміри згідно з табл. 6, для кіноконцертної зали – згідно із завданням на проектування.

Акустика залів та захист приміщень від звуку регламентовані п. 11, згідно з яким зали для глядачів треба поділяти на три групи:

- зали із природньою акустикою, де якість звучання визначається виключно акустичними властивостями приміщення;
- зали зі змішаною акустикою, де передача звуку до глядачів відбувається безпосередньо в умовах природньої акустики або з застосуванням системи електроакустичного звукопідсилення;
- зали зі штучною акустикою, де передача звуку відбувається виключно із застосуванням систем звукопідсилення або озвучення.

У п. 11.3 подано алгоритм акустичного проектування глядацького залу.

Щодо заходів пожежної безпеки, то під час проектування культурно-видовищних та дозвіллевих закладів треба виконувати вимоги ДБН В.1.1-7, ДБН В.1.2-4, ДБН В.1.2-7, ДБН В.2.2-40, ДБН В.2.5-56, ДСТУ EN 12845, ДСТУ Б СЕН/TS 14816, ГОСТ 12.1.004. Найбільшу кількість поверхів та найбільшу місткість залу для глядачів потрібно приймати залежно від ступеня вогнестійкості будівель і споруд згідно з табл. 34. Ширина шляхів евакуації визначається табл. 35. Ширина дверних прорізів у межах 1,2–2,4 м у глядацькому залі, ширина кулуарів – 2,4 м.

Оскільки важливим пунктом у інтенсивності відвідуваності закладів культурно-видовищного характеру є наявність у них закладів торгівлі та закладів харчування, варто розглянути державне нормування їхнього проектування, а саме ДБН В. 2.2-25-2009 «Підприємства харчування» та ДБН В. 2.2-23-2008. «Підприємства торгівлі».

ДБН В. 2.2-25-2009 Будівлі і споруди. Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства).

Подано класифікацію типів підприємств харчування та, відповідно, обмеження щодо місткості кожного із зазначених типів у табл. 1. Зокрема треба зазначити, що Тип закладу РГ – це сукупність загальних характерних ознак

виробничо-торговельної діяльності закладу РГ (ДСТУ 3862), а Клас закладу РГ – це сукупність відмінних ознак закладу РГ певного типу, яка характеризує рівень вимог до продукції власного виробництва і закупних товарів, умов їх споживання, організування обслуговування та дозвілля споживачів. Розрахунковий показник підприємства харчування (потужність): місткість – кількість місць в обідній залі; продуктивність – кількість страв, які виробляються у зміну.

Пункт 6 висвітлює детальні вимоги до складу приміщень закладу харчування, а саме: приміщення для відвідувачів, приміщення з виготовлення кулінарної продукції. Варто враховувати, що до допоміжних приміщень належать вестибюль з гардеробом, туалети, приміщення (місця) для відпочинку, кімнати для куріння тощо, а також приміщення з надання послуг відвідувачам, які встановлюються завданням на проектування. У Дод. Б регламентовано мінімально необхідні площі груп приміщень для відвідувачів, службово-побутових, виробничих, приміщень.

Площу обідньої зали (без роздавальної) потрібно приймати на 1 місце в залі, (не менше, м кв.): у їдальнях загальнодоступних і при вищих навчальних закладах – 1,8. Роздавальні лінії рекомендується відокремлювати від обідньої зали бар'єром, екраном тощо. Відстань від роздавального обладнання до обмежувальних бар'єрів у залі треба приймати: за проходу відвідувачів в один ряд – 0,9 м; з передбаченим обгоном черги – 1,2 м. Ширина робочої зони за технологічною роздавальною лінією приймається не менше 1 м. Ширину проходу в залах треба приймати не менше вказаної в табл. 3.

Магазини кулінарії потрібно розміщувати, як правило, у складі підприємства харчування (закладу РГ). За торговельної площі зали понад 130 м² магазини кулінарії можуть розміщуватися самостійно. У разі самостійного розміщення магазину треба додатково передбачити кімнату для приймання продуктів площею 16 м² і службово-побутові приміщення з розрахунку 1,4 м² на 10 м² торговельної площі. Допускається у магазині кулінарії передбачити кафетерій, відділи замовлень і відпуску обідів додому.

Площі виробничої групи приміщень приймаються згідно з Дод. Б.

Мінімальний розмір виробничого приміщення слід приймати, як правило, не менше 7 м. Ширина проходів у виробничих приміщеннях повинна бути не менше наведеної в табл. 6. Подано перелік додаткових послуг у підприємствах харчування, які потребують спеціальних приміщень або зон у дод. А. Подано перелік рекомендованих підприємств харчування для відвідувачів закладів обслуговування населення у Дод. Б, табл. Б.2.

ДБН В. 2.2-23-2008 Будівлі і споруди. Підприємства торгівлі.

Подана класифікація основних типів підприємств роздрібної торгівлі у Дод. А. Специфіку об'ємно-планувальної організації цих установ, рекомендаційний перелік елементів додаткового обслуговування покупців у магазинах подано у Дод. Г.

У функційній структурі підприємств роздрібної торгівлі передбачаються такі основні групи приміщень: торговельні й інші приміщення для обслуговування покупців, приміщення для приймання та зберігання товарів, приміщення для готування товарів до продажу, підсобні приміщення, службові та побутові приміщення, технічні приміщення систем інженерного обладнання.

До планувальних рішень підприємств торгівлі встановлюються такі функційно-технологічні вимоги:

- Торгові зали повинні бути зручно зв'язані з приміщеннями для готування товарів до продажу, приміщеннями для зберігання товарів.
- З торгових залів, складських приміщень (комор) і приміщень для готування товарів до продажу не повинно бути безпосередніх входів до службових, побутових та технічних приміщень.
- Приймальні, розвантажувальні найкраще розміщувати поблизу від приміщень зберігання товарів.
- Всі підсобні, службові та побутові приміщення для персоналу повинні бути ізольовані від приміщень для зберігання харчових продуктів.

– Висоту поверхів будинків приймають, як правило, як 3,3 м (не менше 3,0 м від підлоги до стелі). Ширину проходів між обладнанням у торговельних залах треба приймати згідно з Дод. К.

Важливим етапом проєктування будь-яких громадських будівель є пристосованість проєктних рішень до потреб маломобільних груп населення. Під час аналізу цього нормативного документа основна увага спрямовувалась на нормування будівель та споруд культурно-видовищного характеру.

ДБН В. 2.2-17:2006 Будівлі і споруди. Доступність будівель і споруд для маломобільних груп населення.

Подано вимоги до влаштування входів і шляхів руху до будинків, глибини тамбурів, ширини шляхів руху усередині будинку, параметрів влаштування підходу різного типу обладнання і меблів, ширини дверних прорізів, вимоги до проєктування сходів і пандусів, ліфтів і підйомників. Висвітлено особливості розташування місць для маломобільних груп населення у громадських місцях різного типу.

Ширина шляху руху на ділянці при зустрічному русі інвалідів на кріслах-колясках повинна бути не менше 1,8 м. Поздовжній ухил шляху руху, яким можливий проїзд інвалідів на кріслах-колясках, не повинен перевищувати 5 %. При влаштуванні з'їздів із тротуару біля будинку та в затінених місцях допускається збільшувати поздовжній ухил до 10 % довжиною не більше 10 м. Поперечний ухил шляху руху треба приймати в межах 1–2 %. Сходи повинні дублюватися пандусами, а за необхідності – іншими засобами підйому, та відповідати вимогам ДБН В.2.3-5.

Місця для особистого автотранспорту інвалідів бажано розміщувати поблизу входу, доступного для інвалідів, але не далі ніж 50 м, а при житлових будинках – не далі ніж за 100 м. Ширина зони для паркування автомобіля інваліда повинна бути не менше 3,5 м.

Глибина тамбурів і тамбур-шлюзів повинна бути не менше 1,8 м, а в житлових будинках – не менше 1,5 м за ширини не менше 2,2 м. Ширина шляху руху в коридорах, приміщеннях, галереях тощо у чистоті повинна бути не

меншою за 1,8 м. Ширину проходу в приміщенні з обладнанням і меблями треба приймати не менше 1,2 м. Ширину коридору або переходу в інший будинок потрібно приймати не менше 2,0 м. Підходи до різного обладнання і меблів повинні бути не меншими за 0,9 м, а за необхідності повороту крісла-коляски на 90° – не менше ніж 1,2 м. Ширина дверних і відкритих прорізів у стіні, а також виходів із приміщень і з коридорів на сходовий майданчик повинна бути не менше 0,9 м. Ширина маршу сходів, доступних МГН, повинна бути не менше 1,35 м. За розрахункової ширини маршу сходів 2,5 м і більше треба передбачати додаткові розділові поручні. Ширина приступів сходів повинна бути не менше 0,3 м, а висота підйому сходинок – не більше 0,15 м. Ухили сходів повинні бути не більше 1:2. Максимальна висота одного підйому (маршу) пандуса не повинна перевищувати 0,8 м за ухилу не більше 8 %. Ширина пандуса за виключно однобічного руху повинна бути не меншою за 1 м. Майданчик на горизонтальній ділянці пандуса за прямого шляху руху або на повороті повинен бути глибиною не менше 1,5 м.

Кабіна ліфта, призначеного для користування інвалідом на кріслі-колясці, повинна мати внутрішні розміри не менше 1,1×1,4 м.

Універсальна кабіна туалету загального користування повинна мати розміри в плані не менше 1,65×1,8 м. У кабіні поруч з унітазом треба передбачати простір для розміщення крісла-коляски.

Місця для інвалідів у зальних приміщеннях потрібно розташовувати в доступній для них зоні залу, що забезпечує: повноцінне сприйняття демонстраційних, видовищних, інформаційних, музичних програм і матеріалів; зручне приймання їжі (в обідніх залах або кулуарах при залах); оптимальні умови для роботи (у читальних залах бібліотек), відпочинку (у залі очікування).

У зальних приміщеннях не менше двох розосереджених виходів повинні бути пристосовані для проходу МГН. Місця для інвалідів у залах для глядачів краще розташовувати в окремих рядах, що мають самостійний шлях евакуації, який не перетинається зі шляхами евакуації іншої частини глядачів. У залах для глядачів з кількістю місць 800 і більше місця для інвалідів у кріслах-колясках

потрібно розосереджувати в різних зонах, розміщуючи їх достатньо близько від евакуаційних виходів, але не більше трьох в одному місці.

Відстань від будь-якого місця перебування інваліда в зальному приміщенні до евакуаційного виходу в коридор, фойє, назовні або до евакуаційного люка трибун спортивно-видовищних залів не повинна перевищувати 40 м. Ширина проходів повинна бути збільшена на ширину вільного проїзду крісла-коляски (0,9 м). Перед естрадою або у кінці залу поблизу прорізу-виїзду варто передбачати вільні площадки завширшки не менше 1,8 м у просвіті для глядачів на кріслах-колясках. Біля місць або зон для глядачів на кріслах-колясках в аудиторіях з амфітеатром, залах для глядачів і лекційних залах треба передбачати заходи безпеки (огорожу, буферну смугу тощо). В аудиторіях, залах для глядачів і лекційних залах місткістю більше 50 людей, обладнаних фіксованими сидячими місцями, необхідно передбачати не менше 4 % крісел із вмонтованими системами індивідуального прослуховування.

3.3. Функції і класифікація існуючих типів об'єктів культури при університетах

Проведене дослідження теоретичної бази проєктування об'єктів культури при університетах свідчить про те, що сьогодні у вітчизняній нормативній та фаховій літературі недостатньо висвітлена ця тематика, що призводить до неможливості впровадження позитивного світового досвіду в умовах України. Перспективним у такому контексті є вивчення та аналіз закордонних прикладів проєктування, будівництва та експлуатації студентських культурних центрів та, в подальшому, адаптації принципів їх проєктування в умовах України, з метою коригування існуючої нормативної бази та формування нових моделей архітектурно-планувальної організації.

Проблеми реформування вітчизняної університетської освіти потребують нових ідей та впровадження інноваційних підходів до виконання пріоритетних завдань вищої школи – виховання духовної еліти нації та примноження

культурного потенціалу. Існуюча мережа культурно-просвітницьких і культурно-видовищних закладів при університетах України не відповідає реальним суспільним потребам студентської молоді.

Світовий досвід проєктування та будівництва студентських культурних центрів свідчить про необхідність розробки нових типів культурно-просвітницьких, дозвіллевих, видовищних будівель і споруд при університетах України.

Проведене автором комплексне дослідження результатів проєктування, будівництва та експлуатації близько 55-ти будівель студентських культурних центрів у 19-ти країнах світу дало змогу визначити їхні характерні функції, особливості функційного зонування та принципи розташування студентських центрів у містобудівній структурі кампуса.

В ході дослідження було виявлено, що до основних функцій належать:

- 1) культурна (концерти, вистави, виставки, фестивалі, форуми, гурткова і просвітницька діяльність);
- 2) освітня (лекції, семінари, конференції, симпозіуми, навчальні програми і курси, самоосвіта);
- 3) рекреаційна (літні табори, фестивалі, розважальні заходи, зони відпочинку, ігрові зони);
- 4) побутова (харчування, торгівля, послуги копіцентру).

Також, базуючись на проведеному аналізі, було виявлено наведені нижче ознаки класифікації існуючих типів будівель об'єктів культури для студентів.

- За статусом: університетські, міжуніверситетські, міські, регіональні, загальнодержавні, міжнародні.
- За рівнем обслуговування відвідувачів: періодичного; епізодичного.
- За формою власності: суспільна (державна, колективна), приватна (одноосібна, кооперативна).
- За призначенням: культурно-видовищні, науково-просвітницькі, релігійні, спортивні, мистецько-виставкові, розважальні, спеціалізовані.
- За циклічністю використання: цілорічної дії, сезонної дії.

За характером або часом експлуатації: денні (відкриті для відвідувачів до 14 год на добу), цілодобові (можливість відвідування в будь-який час доби), змішані (в яких частина приміщень експлуатується тільки в денний час, а інша цілодобово).

- За розташуванням в структурі забудови: реконструкція (вбудовані, надбудовані, прибудовані, пристосовані), нове будівництво (як одна будівля, як комплекс будівель і споруд).
- За відкритістю і місткістю глядацьких залів: відкриті (розташовані в холі або критому атріумі будівлі, у вигляді амфітеатру – до 300 гл. м.); закриті (багатоцільові глядацькі зали: малі – до 600 гл. м., середні – 500–800 гл. м., 700–1200 гл. м., великі – 1100–1500 гл. м., 1500 гл. м. та більше).
- За об'ємно-просторовим вирішенням (рис. 3.16): централізоване, блочне.
- За типом архітектурно-планувальної схеми (рис. 3.17): коридорно-кільцева; амфіладно-кільцева; атріумна; комірково-зальна.

В ході дослідження було визначено, що тип і місткість глядацьких залів студентських культурних центрів, залежить від величини вищого навчального закладу, а саме:

- для ВНЗ до 5 тис. студентів потрібен 1 зал універсального типу на 700–900 місць з залом, безкулісною сценою і необхідним набором клубно-гурткових приміщень;
- для великих ВНЗ з кількістю студентів від 5 до 10 тис. потрібно 2 зали – глядацький зал для зібрань на 1100–1300 місць з відкритою естрадою і зал на 600–800 місць з клубною сценою і повним складом клубно-гурткових приміщень;
- для найбільших ВНЗ з кількістю студентів більше 10–12 тис. потрібно 3 зали: зал для зібрань на 1500 і більше місць з відкритою естрадою, студентський театр на 800–1000 місць зі сценічною частиною, повний набір клубно-гурткових приміщень: виставки, танцзали, і малий універсальний зал на 400–500 місць.

Рис. 3.16. Ознака класифікації за об'ємно-просторовим вирішенням

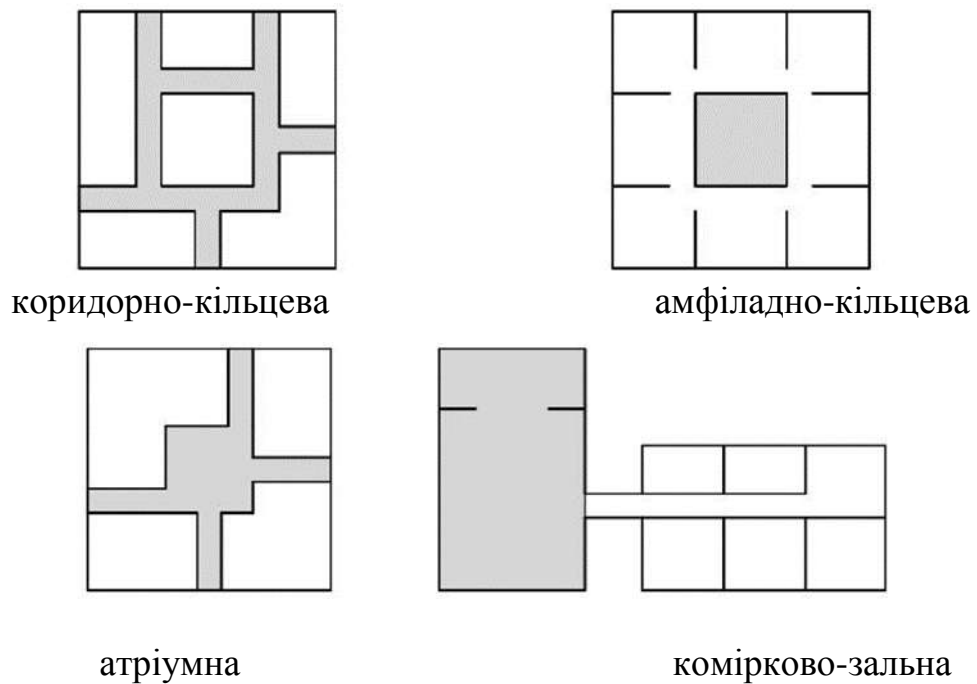

Рис. 3.17. Ознака класифікації за типом архітектурно-планувальної схеми

Студентські центри в структурі забудови університетських містечок розташовують за умови пішохідної та транспортної доступності, та як візуальну домінанту, включаючи в структуру будівлі функційні одиниці, яких недостатньо або немає в забудові кампуса. Будівлі студентських центрів в Україні працюють за умови проведення в них певних заходів, в інший час вони зачинені, або не надають вільного доступу для студентів, тоді як закордоном ці заклади працюють без вихідних, з максимально великим режимом робочого дня, та доступність передбачає відвідування без конкретної мети чи причини.

Різниця у підходах до функціонування та експлуатації будівель студентських центрів в Україні та за кордоном має вплив на принципи їх проєктування.

Висновки до третього розділу

1. Проведений автором аналіз близько 55-ти будівель студентських культурних центрів у 19-ти країнах світу дозволив визначити набір приміщень властивих для цього типу будівель, зокрема наявність непритаманних для вітчизняного досвіду закладів харчування та торгівлі, які покращують інтенсивність відвідування будівлі. Варто відзначити тенденцію застосування планувальної схеми відкритого типу будівлі.

2. Огляд та аналіз існуючої нормативної бази, а саме: ДБН Б. 2.2-12:2019 «Планування та забудова територій», ДБН В. 2.2-9-2018 «Громадські будівлі і споруди», ДБН В. 2.2-3-2018 «Заклади освіти», ДБН В. 2.2-16-2019 «Культурно-видовищні і дозвіллієві заклади», ДБН В. 2.2-25-2009 «Підприємства харчування», ДБН В. 2.2-23-2008 «Підприємства торгівлі», ДБН В. 2.2-17:2006 «Доступність будівель і споруд для маломобільних груп населення» дозволив визначити недоліки нормативного забезпечення для проєктування МУКЦ. Сьогодні в Україні відсутні норми проєктування міжвузівських центрів культури, що, своєю чергою, обумовлює потребу в дослідженні таких громадських будівель та пропозицій організації їх внутрішнього простору під потреби відвідувачів, створенні типологічних засад будівель, схеми розташування таких комплексів у структурі міста.

3. Згідно з проведеними дослідженнями, до основних функцій студентського культурного центру належать: культурна, освітня, рекреаційна, побутова. Проведена класифікація існуючих типів закладів культури для студентів за такими критеріями: за статусом, за формою власності, за призначенням, за циклічністю використання, за характером або часом експлуатації, за рівнем обслуговування відвідувачів, визначено тип і місткість глядацьких залів студентських культурних центрів, що залежить від величини ВНЗ, за об'ємно-просторовим вирішенням, за типом архітектурно-планувальної схеми.

РОЗДІЛ 4

ЧИННИКИ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ НОВИХ АРХІТЕКТУРНИХ ТИПІВ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРИ В УНІВЕРСИТЕТАХ

4.1. Систематизація чинників, що впливають на формування нових архітектурних типів об'єктів культури в університетах

Здійснений автором у 1 і 3 розділах комплексний теоретичний аналіз історичних передумов створення МКЦ, літературних джерел, вітчизняного досвіду проєктування та експлуатації об'єктів культурно-видовищного та дозвіллевого характеру при університетах, закордонних аналогів успішного функціонування будівель і комплексів МКЦ, дає змогу сформувати основні чинники, що впливають на формування принципів їхньої архітектури.

У сучасній архітектурній науці істотним є поняття чинника. За визначенням, чинник – це причина, рушійна сила процесу, що відбувається або є одним із його умов. На такі загальні чинники як природно-кліматичний та інженерно-технічний найбільший вплив мають архітектурно-будівельне кліматичне районування території України (ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій») та інженерно-технічне забезпечення кожної функційної групи приміщень. До спеціальних чинників, що впливають на формування архітектури МУКЦ, можна зарахувати наведені нижче чинники.

1. Соціально-економічний чинник – це найважливіша категорія впливу, яка визначає загальну архітектурно-планувальну концепцію об'єкта в цілому. Соціально-економічний чинник – це наявність цільової групи людей, зацікавлених у послугах МКЦ. Ключовими пунктами для визначення попиту на послуги МКЦ є демографічні та економічні характеристики району розташування. Правильне соціально-економічне прогнозування ситуації на стадії комплексного передпроектного аналізу надалі забезпечить максимальну рентабельність об'єкта та його оптимальне функційне навантаження. У випадку створення МКЦ соціокультурний потенціал міського середовища значно зростає, а сталий розвиток міста зазнає позитивної динаміки.

У дисертаційному дослідженні автор провів опитування трьох груп респондентів, перша та друга – це інгрупи: студенти та працівники університетів, а третя – це аутгрупа, практикуючі архітектори і діячі архітектури. Естетичне сприйняття архітектурного середовища інгруп та аутгруп відбуватиметься на різних рівнях із різним ступенем важливості для кожного з них. Отже, анкетування груп студентів і викладачів дало змогу оцінити необхідність закладів культури та дозвілля в структурі університетів, визначити найбільш оптимальний режим їхньої роботи, окреслити сферу інтересів і потреб безпосередніх користувачів та відвідувачів МКЦ та актуальність їх створення. Проведення анкетного опитування діячів архітектури, своєю чергою, сприяло визначенню основних чинників та принципів, що впливають на типологію і формування архітектури закладів культури для студентів; визначенню найбільш доцільної, на думку фахівців, стратегії розташування закладів МКЦ у структурі міста; оцінці стану нормативного забезпечення у цій галузі; визначенню основного набору приміщень, що повинен входити до складу будівлі, та до якої категорії установ за рівнем обслуговування має належати МКЦ.

2. Містобудівний чинник можна розглядати у двох аспектах:

- університетів як рівноцінних учасників творення архітектурно-планувальної концепції міжуніверситетського центру з різними функційним спрямуванням, різною кількістю студентів і викладачів, своєрідним розташуванням у структурі міста і можливістю транспортного сполучення чи пішохідної доступності. У кожному окремому випадку треба проводити детальну оцінку потреб університетів і аналізувати можливість їх реалізації на обраній ділянці під забудову [41, с. 15–23];
- міжуніверситетського культурного центру з міським середовищем: забезпеченість інфраструктурою, можливе дублювання функцій чи послуг установ і закладів, що знаходяться неподалік, або навпаки, насичення міського середовища тими функціями і послугами, яких йому бракує. Варто зазначити,

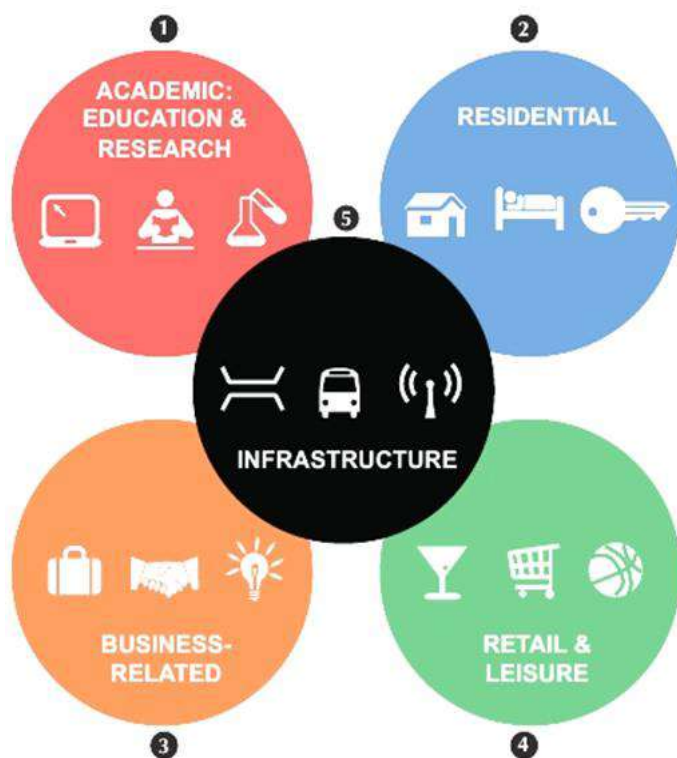
так вдасться досягнути покращення відвідуваності і затребуваності цього об'єкта.

У сучасному світі бізнес-школа повинна взаємодіяти з медичною школою так само, як і з технічними вузами. Студенти повинні співпрацювати з викладачами, весь університет має взаємодіяти з ширшою спільнотою. Потрібно організувати простір так, щоб учасники навчального процесу могли вільно спілкуватися і розвиватися у будь-який час.

Для того, щоб створити комфортне середовище для багатьох типів людей у різний час доби, треба об'єднати подібні види діяльності. Наприклад, кафе в студентському центрі розташувати поряд з мистецькими виставковими залами. Поєднання цих елементів, які зазвичай розкидані, створює більш жвавий і насичений простір, ніж будь-який з них окремо. Згідно з тим же принципом університетське містечко, відрізане від торгівлі і життя місцевого населення, присвячене виключно навчанню і університетським заходам, стане менш корисним досвідом для студентів. Наприклад, можна привести успішні та популярні історично сформовані університетські кампуси Європи та США. Їхні будівлі фактично вплетені в тканину міста. Так недоліки функційного наповнення студмістечка компенсуються міськими об'єктами. Тому під час проектування заміських міжуніверситетських центрів університетів треба звернути особливу увагу на організацію громадського культурного простору для проведення дозвілля.

Часто зустрічається явище невідповідності існуючих будівель сучасним вимогам і потребам, а інколи – відсутності будівель чи приміщень багато функційного призначення в структурі університетів. У дослідженні «Управління університетським кампусом» автора А. ден Гейер подано схему взаємодії функційних зон сучасного університетського кампуса та коротко описано їх призначення. Аналізуючи цю схему (рис. 4.1), можна відзначити два пункти, які зовсім не притаманні вітчизняному розумінню побудови студмістечок, саме: бізнес-орієнтована функційна зона та зона роздрібної

торгівлі [15]. Справа в тому, що більшість університетів світу повинні повністю або частково власними силами фінансувати свою діяльність. Тож залучення інвестицій або співпраця з бізнесом, а також орендна плата за користування комерційною площею та продаж власної продукції є важливим внеском до бюджету установи. Звідси можна зробити висновок, що створюючи нові будівлі або працюючи над реконструкцією існуючих, вітчизняні університети повинні враховувати ці позитивні тенденції. Варто зауважити, що міжуніверситетські культурні центри – це саме ті заклади, що прекрасно виконують таку функцію та інтегрують приміщення підприємств торгівлі та різного типу приміщення для проведення переговорів, конференцій та інших заходів із залучення інвестицій у свою функційну структуру [34].

1. Академічна, призначена для проведення освітнього процесу та досліджень.
2. Житлова, покликана забезпечити університетську спільноту гуртожитками та готелем.
3. Бізнес-орієнтована: простір для партнерської діяльності, пов'язаний з академічними цілями та пов'язаними з цим процесами.
4. Роздрібна торгівля та відпочинок: книгарні, спортивні магазини, громадське харчування.
5. Інфраструктура: пішохідна доступність, транспортні сполучення, забезпеченість паркомісцями.

Рис. 4.1. Взаємодія необхідних функційних зон сучасного університетського кампуса [173]

3. Чинник функційного призначення. Головною ознакою класифікації громадських будівель і споруд є їхнє функційне призначення, згідно з ДБН В.2.2.9-2018 їх можна поділити на 12 груп. Узагальнюючи проведенні дослідження на цю тему, МКЦ можна класифікувати як багато функційні комплекси, яким притаманні такі складові:

– будинки, споруди та приміщення закладів освіти, а саме: заклади вищої освіти і заклади післядипломної освіти. Як вже згадувалося раніше, державні будівельні норми регламентують міжшкільні ресурсні центри, проте до цього переліку не увійшли міжуніверситетські або міжвузівські центри;

– будинки, споруди та приміщення закладів охорони здоров'я, а саме: заклади відпочинку та туризму, готелі, мотелі;

– будинки та споруди фізкультурно-оздоровчі та спортивні, зокрема: відкриті фізкультурно-спортивні споруди і криті будинки і споруди;

– будинки, споруди та приміщення культурно-видовищних, дозвіллєвих та культових закладів;

– будинки, споруди та приміщення підприємств торгівлі і харчування, зокрема підприємства роздрібної торгівлі і підприємства харчування;

– будинки, споруди та приміщення науково-дослідних установ, проектних та громадських організацій та управління, а саме: інформаційні центри, установи громадських організацій.

Необхідність поєднання певних функцій в одній будівлі чи у системі будівель і приміщень породжує цей чинник, що безпосередньо впливає на принципи проектування і типологію МКЦ.

4. Чинник архітектурно-просторовий. Важливими передумовами до втілення успішного і комфортного простору для сучасних студентів є застосування нових підходів до проектування інтер'єрних рішень і загальної побудови внутрішнього простору і ландшафту, що його оточує (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Порівняльна характеристика традиційних і нових підходів у дизайні

Традиційна практика дизайну	Нова практика дизайну
орієнтована на продукт технології	орієнтована на потреби людини або суспільства
дизайнеру потрібні спеціальні навички, щоб задумати і надати форму певному продукту	не обмежена способом, часто менш відчутна за обсягом, і обов'язково поглиблена розробка продуктів або послуг
архітектура графічний дизайн дизайн інтер'єру промисловий дизайн	досвід проектування дизайн послуги дизайн трансформації побутовий дизайн

Зокрема варто підкреслити, що для інтер'єрних просторів сучасних студентських культурних центрів характерні такі ознаки:

- багато функційність;
- транзит як один з основних функційних процесів;
- синтез комунікаційних і комунікативних функцій [107];
- унікальний візуальний образ, що допомагає відвідувачу знайти, подумки виділити і зафіксувати об'єкт в структурі міста;
- інформаційна насиченість;
- роль «посередника», що допомагає людині адаптуватися в урбаністичному середовищі [74].

У плані побудови зв'язку між внутрішнім простором будівлі МКЦ та оточуючим ландшафтом і міською структурою потрібно зазначити, що наявність додаткових входів, що не притаманно для вітчизняних закладів культури при університетах, слугує засобом легкої доступності і покращення

комунікації. Цей підхід є важливим аспектом впізнаваності певного об'єкта, адже зумовлює більшу кількість видових точок зору пішохода.

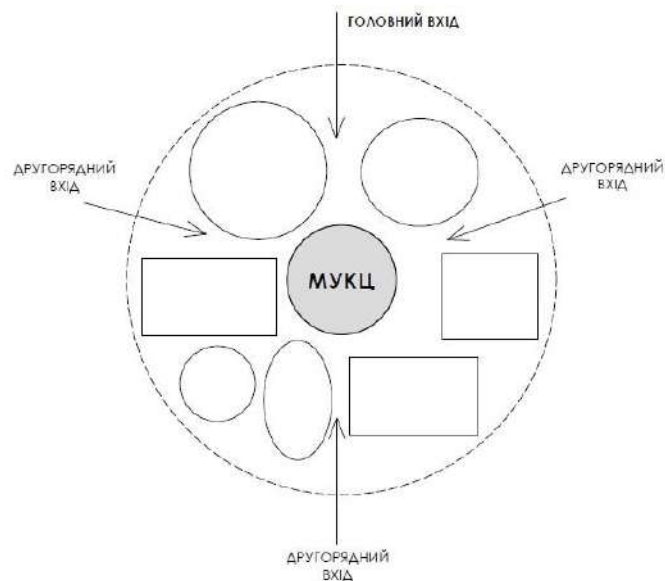

Рис. 4.2. Схема, що демонструє важливість створення видових точок, пов'язаних із входом у будівлю МКЦ (рисунок автора)

В сучасній освітній парадигмі велика увага приділяється інклюзивності навчального процесу, що безпосередньо впливає на побудову навчального простору. Інклюзія – це насамперед шляхи комунікації: як ми шукаємо канали спілкування, щоб залучити якомога більше людей до взаємодії. Ми маємо думати про те, чи наші рішення та дії не вилучають тих, для кого ми працюємо чи створюємо певний продукт. Наприклад, якщо ми запланували лекцію – чи всі зможуть потрапити на неї? Якщо ми будуємо новий палац культури, то чи всі зможуть скористатися його приміщеннями? Якщо ми створюємо освітню програму, то чи всі бажаючі зможуть долучитися до участі в ній? Тому важливу роль у проектуванні нових освітніх та культурних об'єктів відіграє врахування потреб людей з обмеженими можливостями.

4.2. Принципи і засоби формування архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів

Принцип індивідуалізації та узагальнення. Простір може впливати на навчання. Він може об'єднати людей, заохочувати до проведення досліджень,

співпраці та обговорення, або може містити негласне повідомлення про мовчання та усамітненість. Здатність простору визначати поведінку його користувачів вивчають на заході та використовують принцип індивідуалізації та узагальнення при проєктуванні університетських будівель та кампусів. Спільнота, яку утворює університет разом з простором, яким він володіє, повинні навіювати відчуття взаємодії і взаємозалежності між собою та іншими, відчуття особистих інтересів та відповідальності перед іншими [89, с. 131–133].

Багато сучасних студентів віддають перевагу активному, спільному та досвідовому стилю навчання, але їхні пріоритети можуть не збігатися із вираженням існуючого навчального простору, коли вони сидять у великому лекційному залі зі стільцями, прикрученими до підлоги, в якому існує єдиний фокусний пункт у передній частині кімнати, що сигналізує про те, що відбуватиметься навчання. У сучасних умовах варто переосмислити навчальні простори, беручи до уваги те, що з'явилася можливість комунікувати із друзями і викладачами будь-де і будь-коли за допомогою інтернету й миттєвих повідомлень, використовувати програмне забезпечення для збору, аналізу, відображення і поширення знань. Водночас, не можна забувати про відчуття приналежності до спільноти університету. Важливість спільноти для навчання є доведеним фактом, але рідко заявляється як суттєвий контекст у вищій освіті. Наприклад, будівля Джона Генрі Брукса в Оксфорді (рис. 4.3), що відкрила свої двері в 2014 році, демонструє інтеграцію структури, послуг та архітектурних елементів. У контексті історичного розвитку університету було визнано необхідність вирішення питання розпланування кампуса в цілому. Це стало можливим завдяки генеральному плану, розробленому в 2007 році. Концепція, що виникла як самостійний студентський центр, була розроблена для фундаментального об'єднання існуючого кампуса, і забезпечення тим самим набору внутрішніх та зовнішніх громадських просторів нового типу. Конструктивна система будівлі дала змогу організувати внутрішні простори з гнучкими планувальними схемами та збірно-розбірними елементами. До складу триповерхової будівлі увійшли форум (простір групового навчання, зустрічей,

спілкування), галерея, мультифункційний зал, заклади громадського харчування та фудкорт, рецепція, приміщення для студентської самодіяльності, лекційний простір і бібліотека, навчальні кімнати, зони для тихого навчання, підприємства роздрібної торгівлі, медичний пункт та кабінет стоматолога. Будівля пронизана пішохідними зв'язками, які дають змогу відвідувачам легко пересуватися між будівлями кампуса. Отже, користь для досвіду студентів, персоналу та громадськості більша, ніж від окремих менших будівель. З моменту відкриття студентського центру університет отримав значне зростання кількості заявок на вступ, що є одним із показників успіху проєкту.

Досвід створення центру з питань підприємництва та інновацій університету ім. Генрі В. Блоха в Канзасі, США (рис. 4.4) ілюструє прихильність до місць, які плекають спільноту, співпрацю та творчість. Будівля та ландшафт довкола неї втілюють цю ідею зсередини та зовні. Врахування природного рельєфу та його ухилу посилюють зв'язок будівлі центру з її безпосереднім оточенням. Під час розробки проєктної пропозиції було застосовано цілісний підхід, а не лише зосереджено увагу на енергетичних та кліматичних заходах. Використання денного світла було максимізовано, а основні аспекти концепції формувалися навколо гнучкості, що була фундаментальною складовою за визначення архітектурного дизайну і дала можливість індивідуального налаштування внутрішнього середовища за допомогою пасивних засобів. Меблі та перегородки легко переконафігуруються, що дозволяє групувати класи в один, два або три окремі простори для застосування групових методів навчання. Особливу увагу варто звернути на побудову простору амфітеатру в центральній частині будівлі, що слугує місцем щоденних зустрічей, проведення дозвілля та різноманітних заходів. Стіна-екран амфітеатру відкривається для зміни функції та параметрів простору, а під схилом сидінь та сходів розташований кафетерій.

Студенти, як суспільний прошарок, є однолітками, що зменшує комунікативні перешкоди між ними. Саме тому навчальні зони з гнучким плануванням забезпечують індивідуальне та колективне середовище. Зміни у

дизайні інтер'єру та ландшафту можуть допомогти навігації студентів у просторі і скоригувати їхню поведінку відповідно до мети простору. Цей підхід вітається і підтримується всіма типами студентів, оскільки заохочує до різних шляхів навчання: розширеної взаємодії з одногрупниками, обміну ідеями й можливості для взаємного навчання.

Рис. 4.3. Інтер'єр будівлі Джона Генрі Брукса в Оксфорді, автор проєкту Design Engine, 2014 рік [174]

Рис. 4.4. Центр з питань підприємництва та інновацій університету ім. Генрі В. Блоха в Канзасі США, автори проєкту BNIM, Moore Ruble Yudell, 2013 рік [175]

Принцип естетизації. Основними характеристиками предметно-просторового середовища міста є цілісність, структурність, різноманітність, специфічність. Процес естетизації середовища треба розглядати як творення безпечного, екологічного, функційного, візуально привабливого, різноманітного, цілісного простору зі збереженням історико-культурної

спадщини [40, с. 3–19]. Підґрунтям естетизації міського середовища університетів повинно бути творення сприятливих умов для життя та діяльності громади, творення громадських просторів і природніх краєвидів, безпечного, комфортного, доступного довкілля зі збереженою історико-культурною спадщиною [145]. Ян Гейл висвітлює пересічне сучасне явище деградації та втрати функції міського простору як місця зустрічі і спілкування, що має вагоме значення у студентському суспільстві [48]. Велика кількість кампусів вітчизняних університетів була збудована у часи УРСР, і варто зазначити, що міське середовище радянської доби зумовлює явище так званого емоційного голоду в умовах типової забудови, що виникає у його мешканців. Дієвим методом боротьби з такими явищами є саме використання засобів гармонізації та естетизації міського середовища, наприклад, створення активних громадських просторів і функцій, пристосування до потреб маломобільних груп і людей з обмеженими можливостями, створення візуальних акцентів і домінант, застосування колористики і фактурності, пропорціонування і перспективи, ландшафтного дизайну. Центри дозвілля відіграють велику художню роль в сучасній архітектурі міста, тому вони мають доповнювати загальну композицію забудови

Якщо розглядати принцип естетизації проєктування середовища в площині інтер'єрних рішень сучасних університетських просторів, треба дотримуватися таких основних критеріїв: комплексний аналіз існуючої інфраструктури, поділ на типи простору, забезпечення технологіями, визначення потреб споживачів цього простору, забезпечення відповідним обслуговуванням та інтеграція цього простору у процеси, що в ньому відбуваються (табл. 4.2). Не варто також забувати, що ергономічність – це більше ніж просто комфортний стілець. Ергономічне мислення розглядає все середовище і те, як воно взаємодіє із людським тілом [73]. Добре сплановані пішохідні зв'язки, відкритий доступ до обладнання та витратних матеріалів, а також простота переміщення меблів – це все запорука ергономічності простору. Зважаючи на розмаїття людських параметрів, меблі мають бути регульованими.

Покращити сприйняття того чи іншого наявного простору університетських будівель можна за допомогою переосмислення середовища, що змінює його естетичні якості, функційні властивості і зумовлює активізацію інтенсивності його використання. Так, на рис. 4.5 проілюстрований типовий план поверху навчального корпусу університету, що зазнав перепланування згідно з сучасними вимогами організації навчального процесу і дозвілля студентів.

Таблиця 4.2

Критерії проєктування сучасних інтер'єрів МУКЦ

Комплексний аналіз		Потреби	
	Типові етапи проєкту, ролі зацікавлених сторін та комунікаційні ресурси для успішного планування і реалізації навчального простору		Види діяльності, передбачені для навчального простору, та оцінка того, наскільки добре працюють приміщення для підтримки цих видів діяльності
Типи простору		Обслуговування	
	Поділ на зони, що здатні забезпечити гнучкий та коректний простір		Послуги, що надаються в межах цього простору, щоб забезпечити потреби його користувачів
Технології		Інтеграція	
	Забезпечення специфічною сферою технологій у межах навчального простору		Типи простору будівель і приміщень, що поєднуються з погляду суміжності та ефективності використання

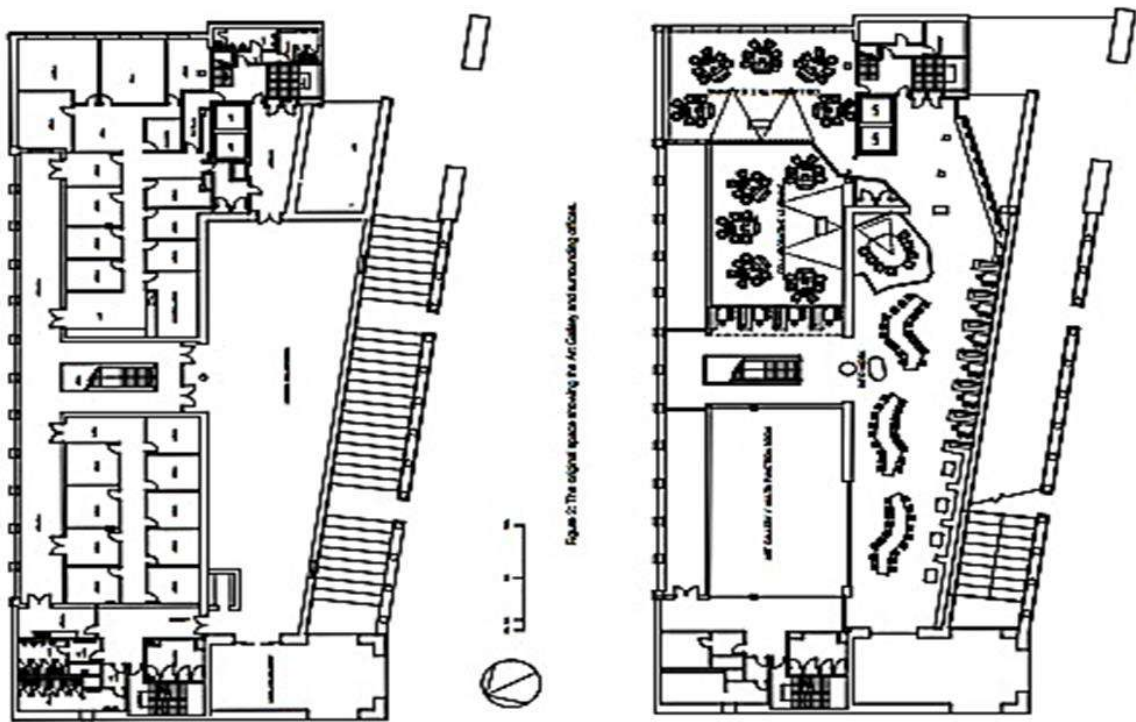

Рис. 4.5. Схема перепланування типового поверху університетської будівлі (рисунок автора)

Принцип естетизації можна застосовувати як на етапі реставрації чи реконструкції, так і в процесі проєктування нового об'єкта МКЦ за допомогою містобудівного аналізу, що дає змогу визначити закономірності побудови існуючого середовища та виявити його недоліки.

Принцип багатофункційності. Функційне наповнення університетських та міжвузівських культурних центрів базується на двох основних напрямках: культура і освіта у вільний від навчання час. За кожним із цих напрямків стоїть певний вид діяльності, група приміщень і просторів. У кожному окремому випадку треба визначити оптимальне наповнення будівлі чи комплексу необхідними функціями та зв'язками, що виникнуть з існуючою системою університетів.

Універсальні глядацькі зали є основною складовою багатофункційності будівель культурно-просвітницького призначення на території університету. Такі зали розраховуються на проведення кінопоказів, концертів, театральних вистав, зборів, конференцій, лекцій тощо. Планування та обладнання залу для

глядачів повинні відповідати таким вимогам: хороша видимість з усіх місць, задовільна акустика, зручний розподіл глядачів по місцях, швидка евакуація з приміщення. Цими вимогами визначаються основні планувальні та конструктивні елементи приміщення: розміри, форма і об'єм самого залу, розміри і розташування екрану, розміщення місць і проходів між ними. Розміри, форма і об'єм залу залежать від його місткості. Основа формоутворення залу для глядачів – умови кінопроекції і вимоги до розташування глядацьких місць у зоні оптимальної видимості. Геометричні параметри зорового сприйняття дають змогу встановити вихідні дані для вирішення завдань щодо забезпечення видимості. Безперешкодна видимість передбачає таке просторове розміщення глядачів щодо об'єкта спостереження, за якого в полі зору кожного глядача знаходиться повністю весь об'єкт спостереження. За обмеженої видимості в полі зору знаходиться лише частина об'єкта спостереження, а інша частина закрита людьми, що сидять попереду. У залах широко використовуються мобільні й трансформовані архітектурні елементи для налаштування залу під певний тип концерту або колектив: підвішуються над естрадою і залом екрани, що відображають звук, накладні звукопоглинальні елементи в задній частині залу [139, с. 249–253].

Для глядацьких залів, які вміщують 1000 глядачів, час реверберації не повинен перевищувати одну секунду. Це стосується і аудиторій, і актових залів. Для розширення функцій глядацького залу можлива зміна часу реверберації у бік збільшення. Варто зазначити, що оптимальний час реверберації в залах драматичних театрів не набагато перевищує оптимальний час реверберації в аудиторіях. Це ще раз доводить, що актовий зал навчального корпусу можна модернізувати для театральної функції [109, с. 122–128].

В ході дослідження виявлено, що часто університетські об'єкти культури стикаються з проблемою недостатньої інтенсивності використання, що зумовлена малим інтересом студентської спільноти до цих установ. Щоб уникнути цього, потрібно дотримуватися методів кооперування установ (рис. 4.6):

- збільшення терміну функціонування протягом дня шляхом об'єднання установ із різним режимом роботи;
- забезпечення нормального режиму протягом дня за допомогою співставлення режимів з неспівпадаючим «часом пік»;
- регулювання та підвищення інтенсивності відвідування шляхом об'єднання декількох рідко, але рівномірно відвідуваних установ.

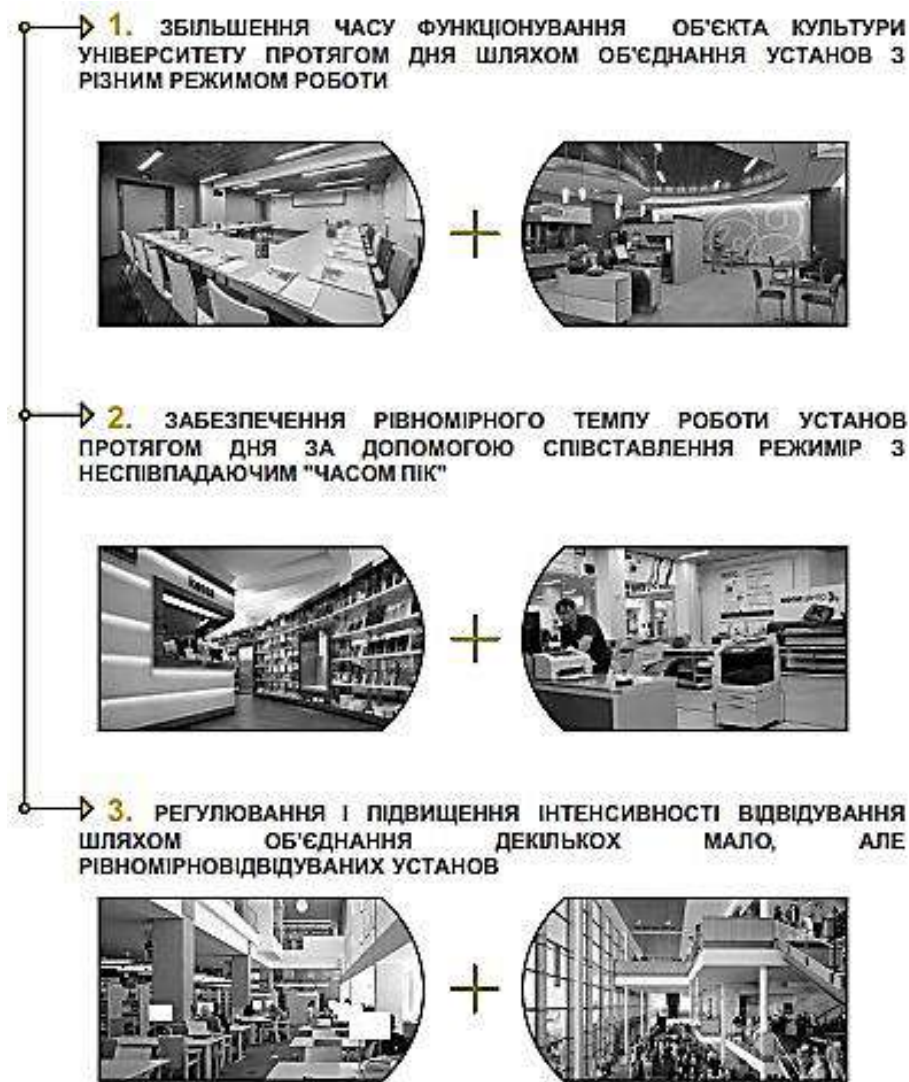

Рис. 4.6. Прийоми кооперування установ (рисунок автора)

Інтегровані торговельні точки і заклади харчування покращують інтенсивність використання і збільшують час перебування відвідувачів у багатофункційних громадських будівлях та комплексах. Для університетського

центру важливо не тільки те, з яких функційних зон він складається, а взаємодія між ними та загальною системою університету, а інколи й міста. Розмаїття форм кооперації і ступеня об'єднання навчальних закладів потрібно розглядати залежно від їхнього відношення до основної функції – навчання [53].

Принцип адаптивності. Архітектурно-планувальні засоби адаптації – це «якісна» зміна архітектурного об'єкта шляхом перетворення внутрішніх елементів зі збереженням його загальних постійних розмірів. У цьому випадку відбуваються процеси внутрішньої адаптації архітектурного об'єкта в межах його зовнішньої оболонки (адаптація планувальної структури). Такі засоби адаптації дозволяють пристосовувати архітектурний об'єкт до постійно змінюваних умов і факторів протягом усього терміну його експлуатації, забезпечуючи тим самим багатофункційність використання, а також покращуючи експлуатаційні характеристики та підвищуючи ступінь комфортності. Засоби гнучкості і трансформації будівель з універсальними просторами застосовуються у вигляді розсувних стін, перегородок, завіс, перекриття, підлог. Завдяки архітектурно-планувальним засобам гнучкості й трансформації можна створювати середовище «без кордонів» [22].

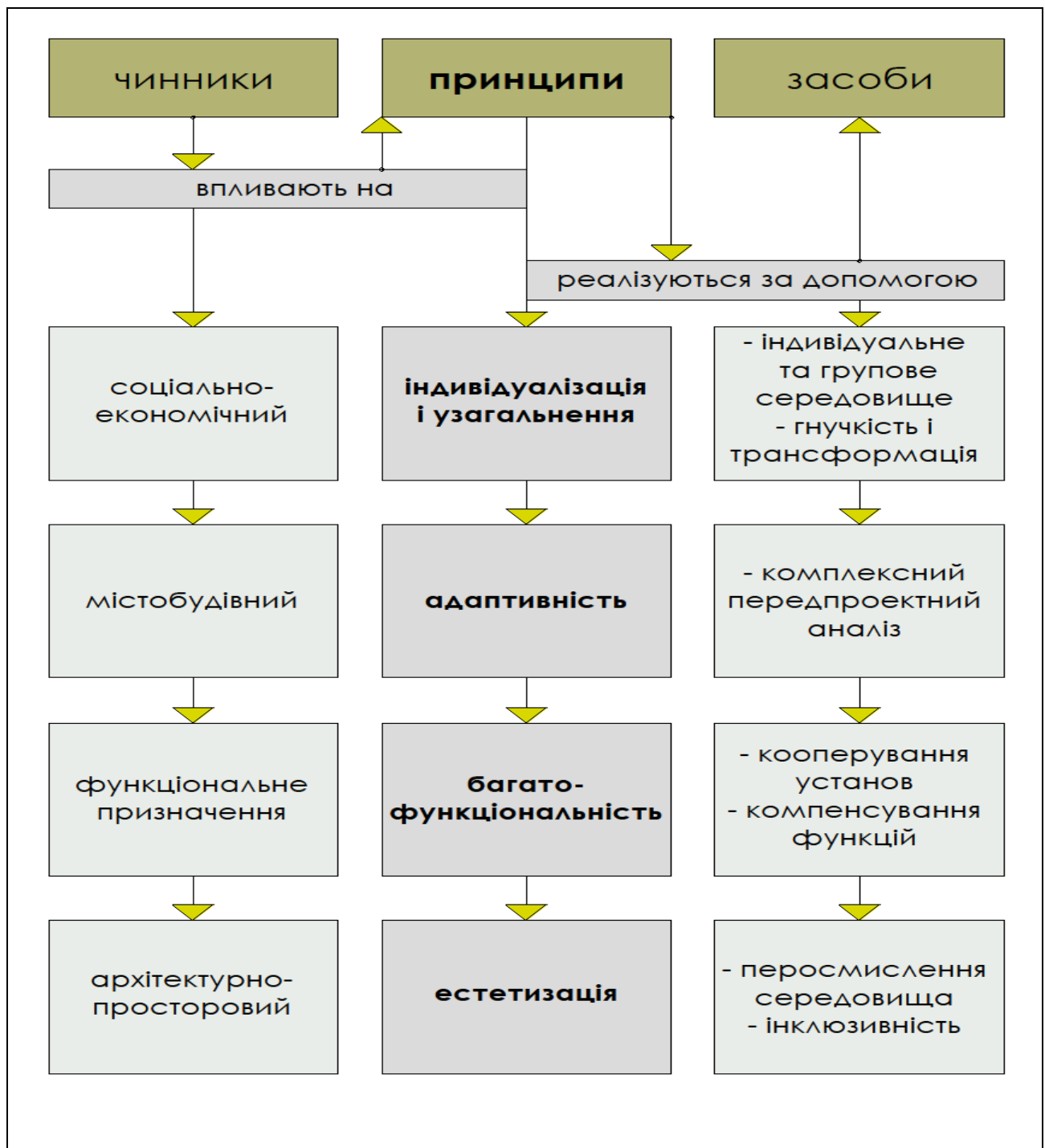
Основними архітектурно-планувальними прийомами адаптації архітектурного об'єкта, які можуть лягти в основу розробки відповідних рішень під час проєктування адаптивних архітектурних об'єктів, є: вільне планування; об'єднання/поділ функційних зон; універсальність усієї об'ємно-планувальної структури будівлі, що дає можливість змінювати конфігурацію і набір приміщень; універсальність конфігурації окремих приміщень для можливості їх використання під різні функційні сценарії; інтеграція різних функційних процесів в єдиному просторі [144].

Одним із важливих аспектів принципу адаптивності є компенсування функцій, наприклад, у випадку, коли спроектована будівля доповнює міське середовище функціями, яких не вистарчало, або навпаки, не дублюючи функцій, які наявні в достатній кількості у міському середовищі.

Принципи адаптивності застосовують на етапі пристосування будівель і споруд до заданих функційних особливостей, або за проєктування нових об'єктів можливість їхньої майбутньої адаптації до нових цілей і завдань.

Таблиця 4.3

Взаємодія чинників, принципів та заходів формування архітектури МКЦ

Висновки до четвертого розділу

1. Визначено основні чинники, що впливають на формування принципів архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів: соціально-економічний, містобудівний, чинник функційного призначення, архітектурно-просторовий чинник.

2. Соціально-економічний чинник, що зумовлений демографічними особливостями основної групи відвідувачів МКЦ, формує принцип індивідуалізації та узагальнення, що своєю чергою реалізується засобами створення гнучкості й трансформації індивідуального та групового навчального середовища МКЦ.

3. Містобудівний чинник розглянуто у двох аспектах: МКЦ як об'єкт взаємодії різних університетів на спільній загальнодоступній території, та МКЦ як функційна одиниця міського середовища. Цей чинник формує принцип адаптивності архітектурних рішень МКЦ, що реалізуються за допомогою комплексного передпроектного аналізу потреб і вимог до будівель і комплексів МКЦ та визначення ділянки для його розташування.

4. Чинник функційного призначення уособлює необхідність поєднання певних функцій в одній будівлі чи у системі будівель і споруд залежно від поставлених завдань. Цей чинник формує принцип багатофункційності, який реалізується прийомами кооперування установ та компенсування функцій.

5. Архітектурно-просторовий чинник полягає у специфіці побудови сучасних інтер'єрних рішень та формуванні ефективних зв'язків між внутрішнім простором проєктованого об'єкта МКЦ і навколишнього міського середовища. Цей чинник формує принцип естетизації проєктних рішень МКЦ, що реалізується за допомогою переосмислення простору існуючих закладів культури при університетах та введення прийомів інклюзивності простору університетського містечка.

РОЗДІЛ 5

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АРХІТЕКТУРНОЇ ТИПОЛОГІЇ МІЖУНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ЦЕНТРІВ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

5.1. Система типології та формування функційно-планувальної організації різних видів міжуніверситетських культурних центрів

Базуючись на проведених наукових дослідженнях архітектурної типології вітчизняних і закордонних об'єктів культурно-видовищного та дозвіллевого характеру у складі ЗВО та детальному аналізі існуючої нормативної бази України, внаслідок експериментального навчального проєктування на кафедрі ДАС НУ «Львівська політехніка», була сформована система типології та функційно-планувальна структура для різних видів МКЦ, і розроблено практичні пропозиції з метою вдосконалення існуючої на 1.01.2021 р. нормативної бази України.

На теренах України основним чинним нормативним документом, що регламентує вимоги до проєктування будівель вищих навчальних закладів, є ДБН В. 2.2-3-2018 «Будівлі і споруди. Заклади освіти». Внаслідок детального аналізу цього та інших нормативних документів (ДБН В. 2.2-9-2018 «Будівлі і споруди. Громадські будівлі і споруди»; ДБН В. 2.2-16-2019 «Будівлі і споруди. Культурно-видовищні і дозвіллеві заклади»), проведеного у 3 розділі, автором було виявлено, що термін «міжуніверситетський культурний центр» не знаходить відображення в жодному з них. Виникає необхідність доповнити нормативну базу, а саме ДБН В. 2.2-3-2018 «Будівлі і споруди. Заклади освіти», внести поняття **Міжуніверситетський культурний центр (МКЦ)** – це багатофункційний заклад, призначений для проведення культурно-просвітницьких, спортивно-видовищних, науково-освітніх і дозвіллевих заходів, діяльність якого спрямована на втілення співпраці закладів вищої освіти.

Завдяки проведеному дослідженню закордонних аналогів було виявлено, що запорукою успішності та економічної рентабельності експлуатації цих закладів є наявність в їхньому функційному наповненні закладів торгівлі та громадського харчування, норми проєктування таких установ регламентуються у ДБН В. 2.2-25-2009 «Будівлі і споруди. Підприємства харчування» і ДБН В. 2.2-23-2008 «Будівлі і споруди. Підприємства торгівлі». Також було виявлено, що ці заклади у планувальній структурі варто поєднувати з навчальними просторами з гнучким плануванням, бібліотеками відкритого типу та виставковими просторами. Треба зазначити, що клубні та культурно-дозвіллеві заклади при ВНЗ сьогодні класифікуються за рівнем обслуговування як заклади періодичного або епізодичного відвідування. Внаслідок застосування розроблених автором принципів і засобів формування архітектури нових МКЦ (4 розділ), ці заклади набувають ознаки класифікації повсякденного відвідування. Під час проєктування обов'язково потрібно застосовувати норми інклюзивності, що забезпечують вільний доступ до закладів МКЦ для маломобільних груп населення (ДБН В. 2.2-17:2006 «Будівлі і споруди. Доступність будівель і споруд для маломобільних груп»).

Вперше розроблена класифікація МУКЦ за типами:

1) культурно-дозвіллевий – рекомендоване завдання на проєктування МУКЦ для здійснення співробітництва ЗВО різної спеціалізації (наприклад, гуманітарні і технічні), або міського, регіонального, державного чи міжнародного значення. Згідно з класифікацією організацій та установ за категоріями: містоутворюючі, їх потрібно розташовувати у найбільших, крупних та великих містах;

2) спортивно-видовищний – рекомендоване завдання на проєктування МКЦ для здійснення співпраці ЗВО фізичного виховання і спорту з іншими ЗВО, проведення змагань, конкурсів та фізичної підготовки студентів. Згідно з класифікацією організацій та установ за категоріями: обслуговуючі, їх треба розташовувати у найбільших, крупних та великих містах;

3) релігійно-просвітницький – рекомендоване завдання на проектування МКЦ для здійснення співпраці ЗВО гуманітарного та релігійного спрямування. До комплексу будівель МКЦ можуть входити культові споруди. Згідно з класифікацією організацій та установ за категоріями: містоутворюючі, їх потрібно розташовувати у найбільших, крупних та великих містах;

4) науково-дослідний – рекомендоване завдання на проектування МКЦ для здійснення співпраці технічних ЗВО із медичними, ветеринарними та іншими науково-дослідними ЗВО. Згідно з класифікацією організацій та установ за категоріями: обслуговуючі, треба розташовувати у найбільших, крупних, великих та середніх містах.

Згідно з положеннями ДБН В. 2.2-3-2018, фізкультурно-спортивні зали, клубно-видовищні приміщення, бібліотеки і їдальні рекомендується розміщувати з урахуванням можливості їх використання для задоволення потреб населення.

Згідно з ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій» (Дод. Б), орієнтовні норми додаткової місткості установ та організацій громадського обслуговування, які враховують зону впливу центру, треба визначати за табл. 5.1

Таблиця 5.1

Орієнтовані норми додаткової місткості установ та організацій громадського обслуговування

Установи та організації	Одиниця виміру	Типи центрів міжселенного обслуговування	Норми на 1000 ос. зони впливу
Заклади вищої освіти: (університети, академії, інститути)	студентів	Регіональний, міжрегіональний центр	4–9
		Міжрайонний центр (з населенням, як правило не менше 100 тис. осіб)	3
Універсальні спортивно-видовищні зали	місць	Регіональний, міжрегіональний, республіканський центр	0,1
Будинок культури	місць	Районний центр, центр об'єднаної територіальної громади	20–30
Спеціалізовані клуби	місць	Міжрайонний центр	1
		Регіональний центр	0,3
		Міжрегіональний центр	0,2

За усередненими нормами України, нормативна величина клубних установ та центрів дозвілля в міських поселеннях становить не менше 35–190 місць на тисячу чоловік населення [9]. Розміри земельних ділянок культурно-видовищних і дозвіллевих закладів треба приймати: для клубних закладів 7–12 м кв. на одного відвідувача, а майданчики перед входами і виходами із розрахунку на одне місце в залі – 0,3 м кв. Місткість автостоянок треба приймати із розрахунку не менше одного машино-місця на 7 місць для глядачів 1 рівня комфорту, 10 місць – 2 рівня комфорту, 12 місць – 3 рівня комфорту. Навколо будівель і споруд потрібно проєктувати проїзди для пожежних машин шириною не менше 4 м, майданчики для розвороту не менше 12×12 м (ДБН В. 2.2-16-2019). Проте згідно з ДБН В. 2.2-3-2018 до переліку вимог до функційних зон земельних ділянок навчальних закладів (п. 5.9) не ввійшла культурно-видовищна зона. Згідно з п. 5.17 відпочинкова функційна зона поділяється на зони активного і тихого відпочинку.

Автором подане функційне зонування ділянки для проєктування МКЦ, що треба застосовувати під час розробки проєктних рішень, а саме:

- репрезентативна (майданчик перед входом);
- культурно-видовищна (відкриті концертні майданчики та ландшафтні амфітеатри [111]);
- навчальна (місця для тихого індивідуального та галасливого групового навчання);
- відпочинково-спортивна (майданчики для індивідуальних занять спортом і групових ігор, місця для відпочинку);
- побутова (майданчик для паркування авто, майданчики для виконання побутових процесів, сміттєзбірник).

У роботі вперше подано основні принципи розташування будівлі МКЦ у планувальній структурі кампуса університету: як новозведений об'єкт; як інтегрований у існуючу забудову; в центрі планувальної структури кампуса; як проміжна ланка між студмістечком і навчальною зоною; як об'єднуюча ланка

між кількома кампусами; як розташований у структурі міста об'єкт неподалік кампуса університету (рис. 5.1).

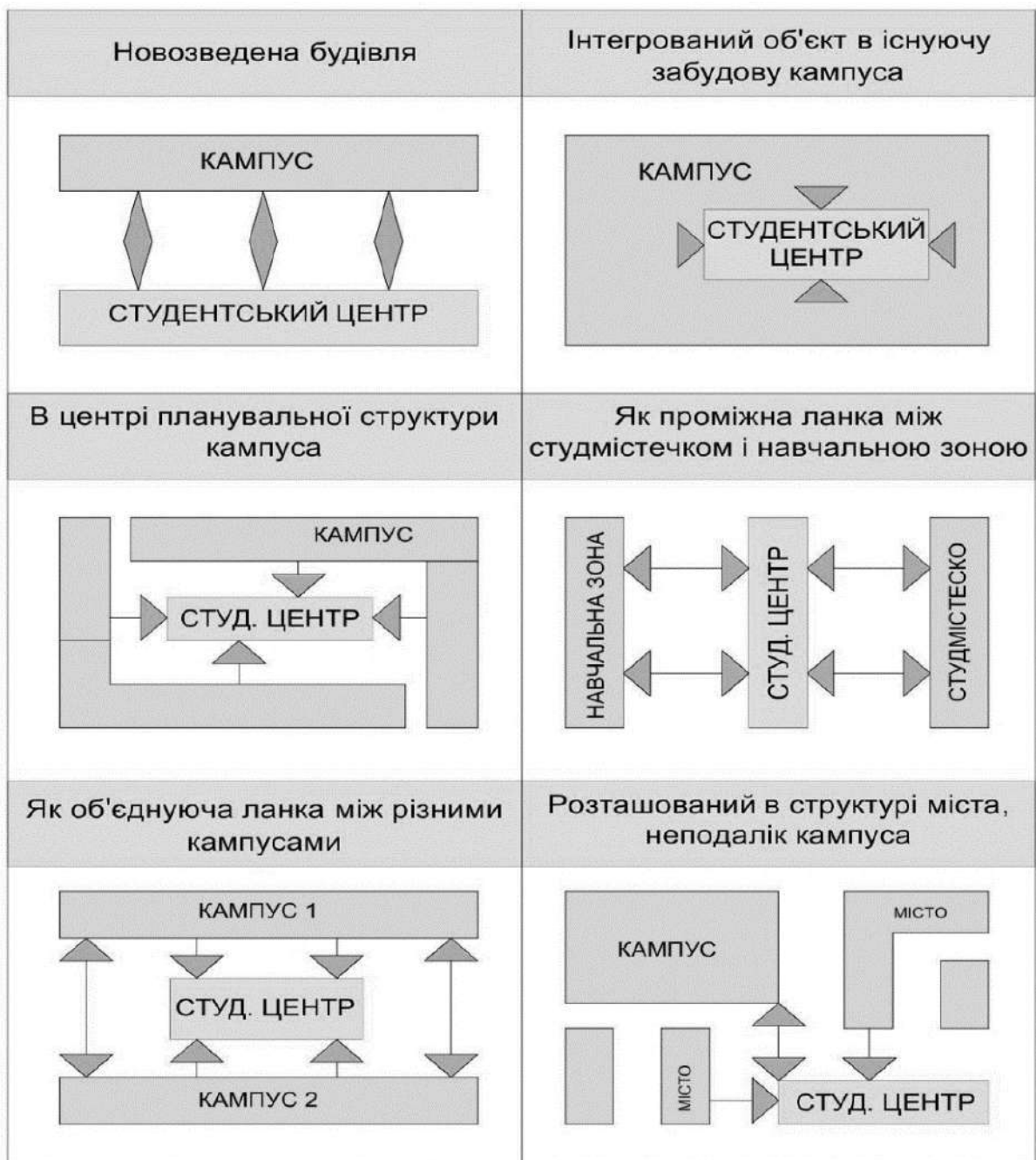

Рис. 5.1. Принципи розташування МКЦ в структурі кампуса (рисунок автора)

Згідно з ДБН В.2.2-16-2005 (Дод. В), у табл. 5.2 рекомендовано такий перелік культурно-видовищних та дозвіллевих закладів, які розміщуються в міських поселеннях.

Таблиця 5.2

Рекомендований перелік та місткість культурно-видовищних та дозвіллевих закладів у міських поселеннях

Найменування закладу	Одиниця виміру	Місткість залежно від містобудівного призначення	
		загальноміські	районні у містах
Центр дозвілля:	К-сть відвідувачів/к-сть місць у залах		
з театральньо-концертним залом	—"–	<u>1000–1500</u> 200–1000	–
з кіноконцертним залом	—"–	–	–
у складі багато функційних комплексів	—"–	–	–
з універсальним концертно-танцювальним залом	—"–	<u>500–1000</u> 200–500	<u>300–700</u> 100–300

Базуючись на виявлених функціях студентських культурних центрів (3 розділ), автором було сформовано основні складові елементи функційного зонування будівель МКЦ (рис. 5.2), а саме:

- вхідна група приміщень (вестибюль, гардероб, рецепція, горизонтальні та вертикальні комунікації);
- група основних приміщень (багатоцільові глядацькі зали, галереї і виставкові зали, музеї, танцювальні зали, спортивні зали, бібліотеки відкритого типу, конференц-зали, лекторії, аудиторії, офісні приміщення, лабораторії, кімнати коворкінгу, амфітеатри, гуртково-студійні приміщення);
- група приміщень побутового обслуговування (заклади харчування, заклади торгівлі, копіцентр, вбиральні, побутові приміщення обслуговуючого персоналу, виробничі приміщення, що обслуговують сцену);
- рекреаційна зона (криті атріуми, корт-ярди, тераси, сади на дахах, навчальні зони з гнучким плануванням, кімнати відпочинку).

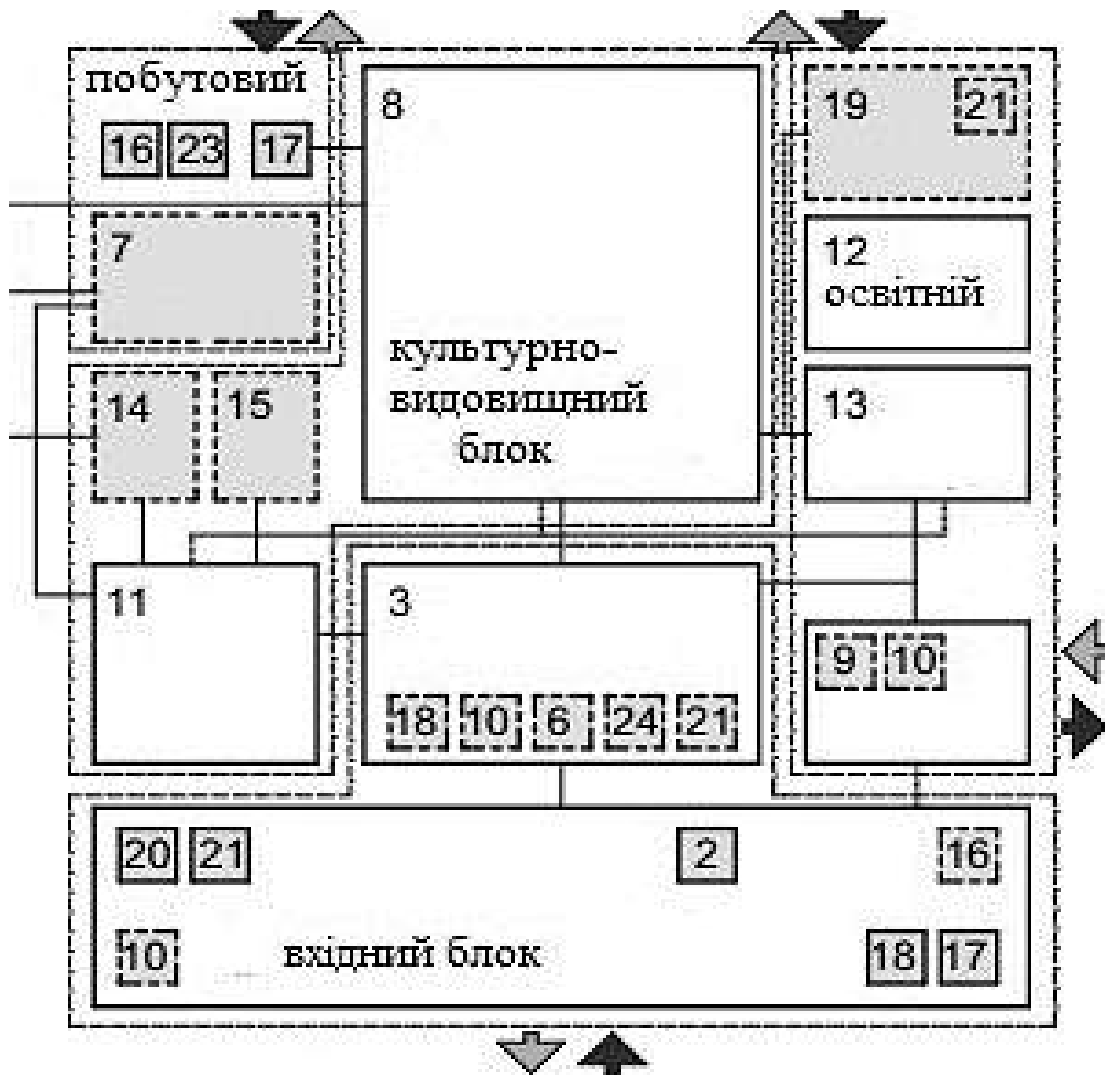

Рис. 5.2. Схема загальної функційно-планувальної організації приміщень міжуніверситетського культурного центру (рисунок автора):

- 1 – вестибюль; 2 – реєстрація; 3 – розподільний зал; 4 – гардероб;
 5 – кабінет адміністратора; 6 – буфет, кафетерій; 7 – їдальня;
 8 – глядацький зал (універсальний або спортивно-видовищний);
 9 – музей; 10 – виставкова зала; 11 – клубні приміщення; 12 – лекційна аудиторія; 13 – конференц-зал; 14 – танцювальний зал; 15 – релігійно-просвітницькі зали; 16 – санітарні блоки; 17 – технічні приміщення;
 18 – амфітеатр в атриумі; 19 – бібліотека; 20 – заклади торгівлі;
 21 – навчальні простори з гнучким плануванням; 22 – кімнати відпочинку;
 23 – побутові приміщення; 24 – коворкінг-приміщення

Під час розміщенні функційних зон треба враховувати потреби характеру освітленості. Так допоміжні, технічні, побутові приміщення, лекторії, виставкові та глядацькі зали не потребують природного світла, а читальні зали бібліотек та ресурсних центрів, навчальні та гурткові приміщення повинні забезпечуватися природнім освітленням.

Склад і норми площі комплексу для глядачів на одне місце в залах для глядачів потрібно приймати згідно з Дод. Б, табл. Б.1.

Склад і площі приміщень технологічного забезпечення сцени (естради), приміщень, що обслуговують сцену (естраду), і виробничих потрібно примати згідно з Дод. Б, табл. Б.2.

Норми площі лекційно-інформаційної групи приміщень на одного відвідувача потрібно приймати згідно з Дод. Б, табл. Б.3.

Норми площі гуртково-студійної групи приміщень на одного відвідувача треба приймати згідно з Дод. Б, табл. Б.4 (ДБН В.2.2-16-2005).

Розташування місць у залі для глядачів треба приймати згідно з ДБН В. 2.2-16-2019, (Дод. В).

Типи взаємозв'язку сцени (естради) та місць для глядачів у залі подано у ДБН В. 2.2-16-2019 (Дод. В) У закладах вищої освіти місткість актових залів потрібно приймати залежно від розрахункової кількості студентів за табл. 5.3 (ДБН В. 2.2-3-2018).

Таблиця 5.3

Приміщення	Розрахункова кількість студентів				
	До 2000	До 4000	До 6000	До 8000	10000 і більше
Актовий зал	700	900	1100	1300	1500

Автором на рис. 5.3 наведено схеми варіантів дієвої організації універсальної глядацької зали МКЦ для різних видів, в залежності від потреби, проведення культурно-видовищних, просвітницьких і розважальних заходів.

Схема організації залу під функцію кабаре

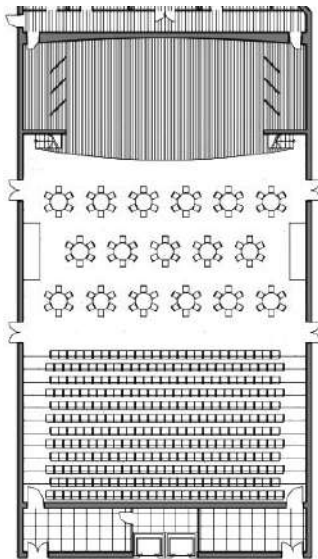

Схема організації залу під проведення дефіле

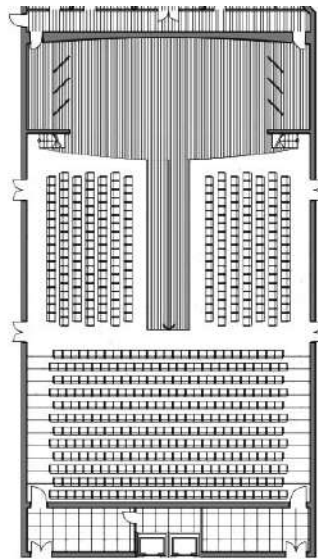

Схема організації залу під функцію музично-драматичного театру

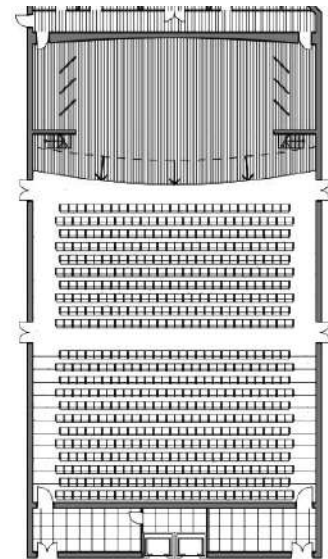

Рис. 5.3. Схема варіантів дієвої організації універсальної глядацької зали МКЦ (рисунок автора)

Вперше автором подано поняття **навчальний простір з гнучким плануванням** – приміщення та зони, призначені для здійснення навчання у вільний час поза межами формальних навчальних приміщень (аудиторій, лекційних залів), що мають здатність трансформуватися та пристосовуватися до різних потреб. Також розроблено класифікацію навчальних просторів з гнучким плануванням.

Навчальні простори з гнучким плануванням можна поділити на два основні підвиди:

Зовнішні

- Сквери
- Корт-ярди
- Пішохідні шляхи
- Амфітеатри
- Сади на дахах

Внутрішні

- Вестибюлі
- Коридори
- Криті атріуми
- Холи
- Заклади харчування
- Пристосовані приміщення

За дієвою організацією простори з гнучким плануванням можна поділити на зони:

- Зона тихого навчання.
- Зона навчання у групах.
- Зона для проведення презентацій та зустрічей.

Цими положеннями про навчальний простір з гнучким плануванням треба доповнити додатковий пункт ДБН В. 2.2-3-2018, що присвячений проектуванню закладів освіти в Україні. Для проектування просторів такого типу треба застосовувати принципи індивідуалізації та узагальнення, що висвітлені у 4 розділі дисертаційної роботи.

5.2. Теоретична модель розташування міжуніверситетських культурних центрів на теренах України

Велике значення у проектуванні МКЦ має вибір архітектурно-конструктивного вирішення, а особливості його формування залежать від розміщення проєктованого об'єкта на схемі архітектурно-будівельного кліматичного районування території України (ДБН Б.2.2-12:2019). Згідно з поданою у нормативному документі схемою, територія України поділена на 5 районів (Дод. Г). Будівлі і споруди МКЦ повинні відповідати I, II ступеню вогнестійкості, що визначені ДБН В.1.1-7-2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва». Варто зазначити, що згідно з нормативними документами, у межах основних структурно-планувальних елементів міста треба передбачати території для розміщення об'єктів і установ культурно-побутового обслуговування населення. Поліфункційні комплекси (центри), до яких можна зарахувати МКЦ, треба формувати діловими, торговельними, культурно-видовищними установами і розміщувати у центральному ядрі, контактній до нього зоні на в'їздах у ядро або загальноміський центр, у центральному планувальному районі (зоні), на головних осях інших планувальних районів (зон) міста. (ДБН Б.2.2-12:2019).

У 2015 році автором було проведено дослідження, спрямоване на виявлення міст України, у яких є найсприятливіші умови для створення та функціонування МКЦ. За даними офіційних рейтингів (Рейтинг університетів «ТОП-200 Україна» [143] і Рейтинг найпопулярніших ЗВО за кількістю поданих заяв вступників [141]) було визначено міста з найбільшою концентрацією найбільш рейтингових ВНЗ, до списку увійшли: Київ, Львів, Харків, Дніпро, Одеса, Чернівці та Донецьк (рис. 5.4). Проаналізувавши за цим алгоритмом інформацію щодо рейтингів у 2019 та 2020 роках, автором було визначено 4 основних міста України, які є потенційно найсприятливішими для створення у них МУКЦ, а саме Київ, Львів, Харків та Дніпро, до менш сприятливих можна зарахувати Одесу, Чернівці, Івано-Франківськ, Запоріжжя.

Рис. 5.4. Схема розташування найсприятливіших міст для створення міжуніверситетських культурних центрів (рисунок автора)

Вибір ділянки для розташування МКЦ розглянемо на прикладі міста Львова (рис. 5.5).

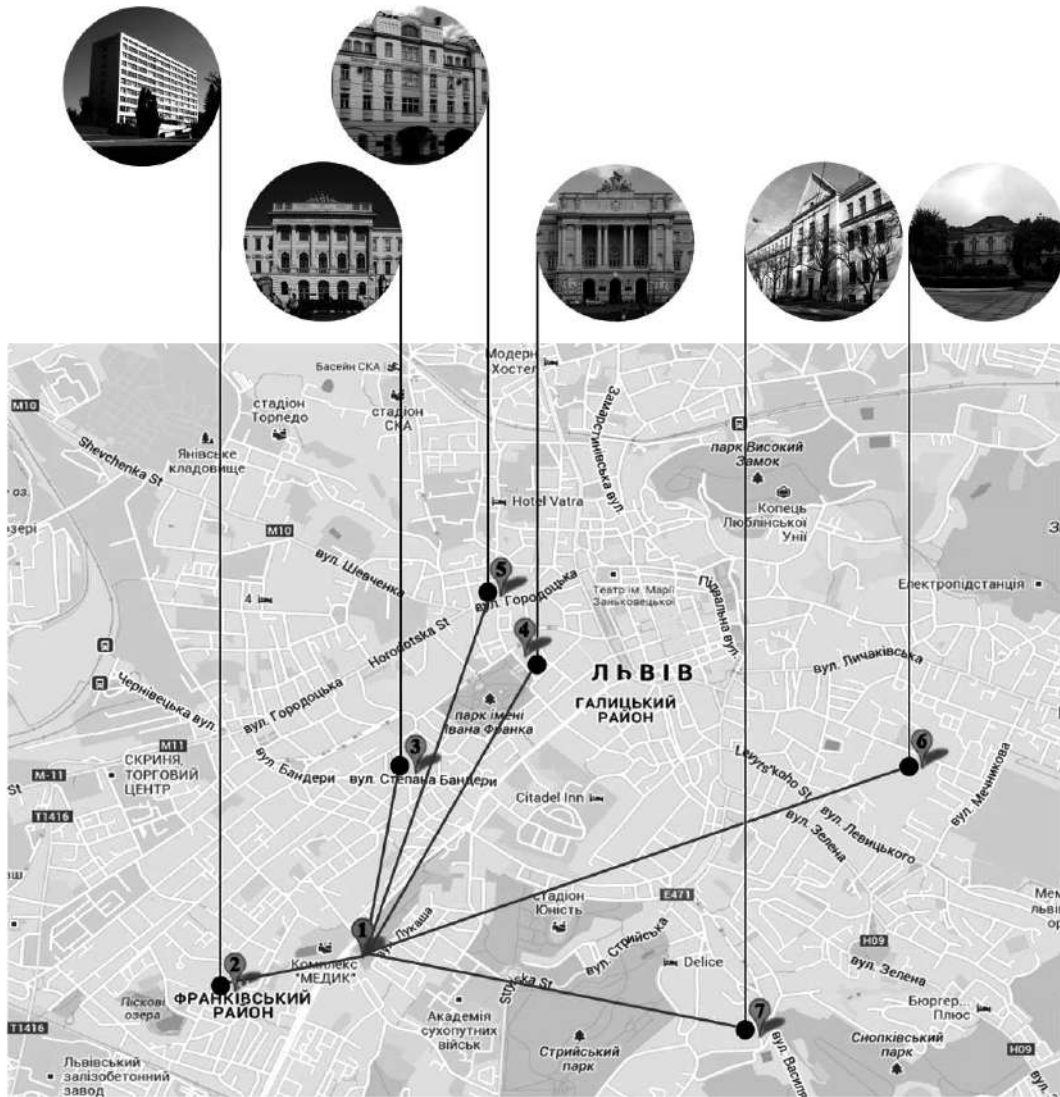

Рис. 5.5. Схема розташування МКЦ та найбільших університетів Львова на плані міста (рисунок автора):

- 1 – Міжуніверситетський культурний центр на вул. Сахарова;
- 2 – Національний Лісотехнічний університет України;
- 3 – Національний університет «Львівська політехніка»;
- 4 – Національний університет ім. Івана Франка;
- 5 – Львівський державний університет внутрішніх справ;
- 6 – Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького;
- 7 – Український Католицький Університет

Проведений комплексний аналіз загального плану міста Львів та розташування університетів у його структурі дали змогу визначити ділянку для проектування культурно-освітнього об'єкту для всіх студентів міста. Обрана ділянка знаходиться на вул. Ак. Сахарова, в межах території Національного університету «Львівська політехніка», характеризується хорошими

пішохідними та транспортними зв'язками, оскільки знаходиться в центральній частині міста, поруч із зупинкою громадського транспорту та парковою зоною (рис. 5.6).

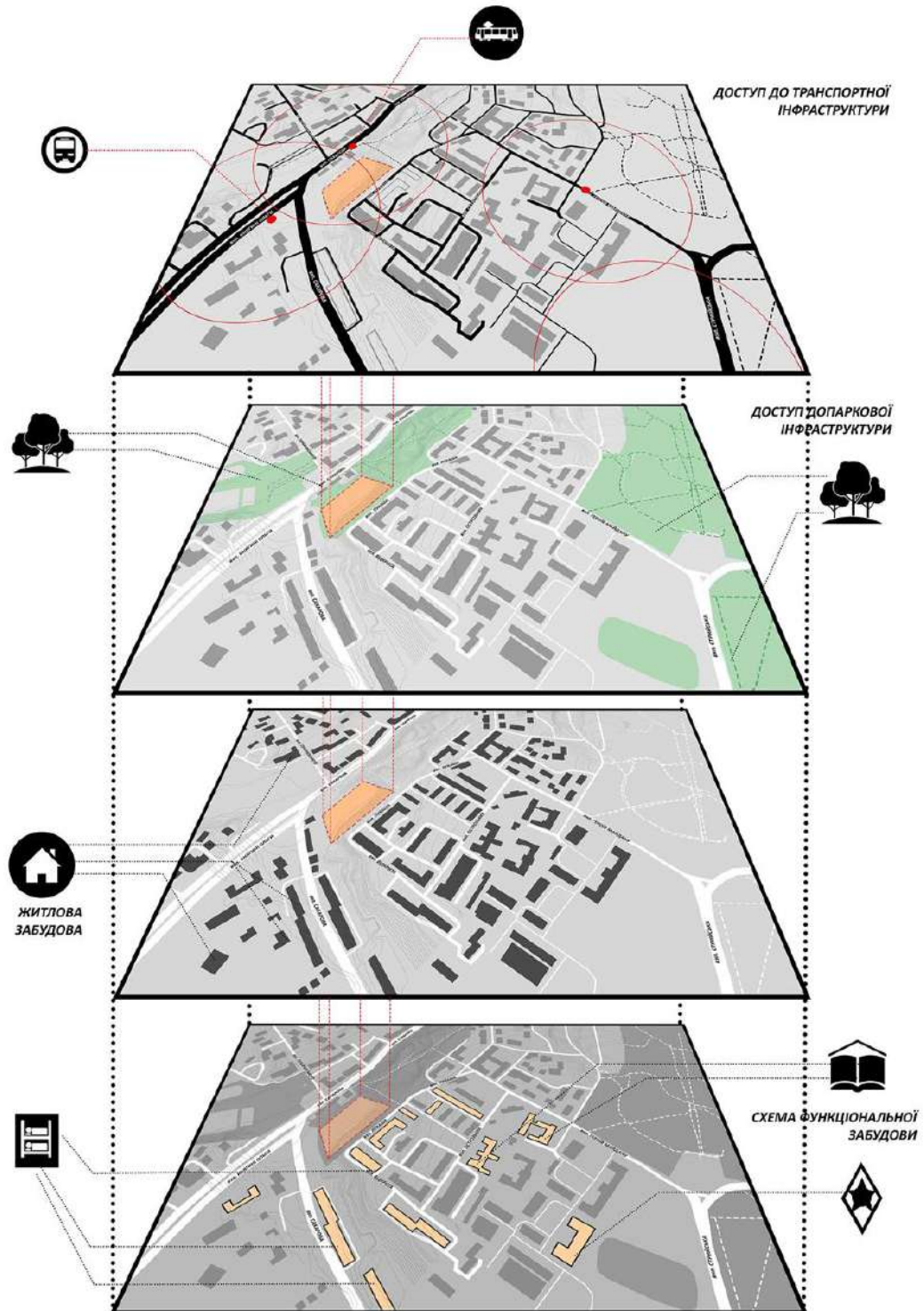

Рис. 5.6. Комплексний аналіз інфраструктури мікрорайону, в якому розташована ділянка на вул. Ак. Сахарова у м. Львів для проектування МКЦ (рисунок автора)

Головним критерієм за підбору ділянки для проєктування МКЦ є дотримання допустимих відстаней між будинками, будівлями та спорудами на обраній та сусідніх ділянках, і відстанями до меж ділянок, існуючих мереж, джерел водопостачання, ліній електропередачі тощо. Наведена інформація дозволить зрозуміти чи вдасться розмістити будівлі та споруди комплексу МКЦ так, як заплановано, чи ділянка виявиться малоприсадною для забудови.

Якщо звернутись до українських реалій, можна впевнено стверджувати, що в нас несформована правильна культура позанавчального студентського життя. Ми починаємо робити перші кроки в освоєні світового досвіду, проте сьогодні студентські центри являють собою об'єкти, побудовані або реконструйовані ще за часів ССРСР, або ж збудовані вже в незалежній Україні, проте за радянськими стандартами. Всі вони не пристосовані до потреб сьогодення, більше того, ці будівлі орієнтовані на проведення урочистих подій, і не вирішують побутових щоденних проблем студентів, тому і є недієздатними. Ще однією складовою нашого сьогодення є постійний брак коштів на розвиток та розбудову закладів культури та освіти в Україні, тому, усвідомлюючи шанси реалізації проєктів великих централізованих будівель МКЦ, автор розробила стратегії розташування цих закладів у структурі забудови університетських містечок. Централізована – передбачає створення нової будівлі або комплексу будівель та споруд МКЦ з великим радіусом обслуговування. Сфокусована – реконструкція або пристосування існуючих приміщень або будівель на території університетів, спільна експлуатація яких забезпечуватиме діяльність МКЦ. Розподілена – передбачає експлуатацію пристосованих та існуючих приміщень, розташованих в університетах та поза їх межами, з малим радіусом обслуговування, проте в режимі повної доступності.

*Рис. 5.7. Стратегія розташування об'єктів МКЦ в структурі забудови
(рисунок автора)*

5.3. Навчально-пошукове проєктування міжуніверситетських культурних центрів, як засіб виявлення особливостей їх типології

З 2011 року викладачі та студенти кафедри ДАС НУ «Львівська політехніка» під керівництвом д-ра архітектури, проф. В. І. Проскуракова активно працюють над вивченням особливостей проєктування таких актуальних в сучасній освітній діяльності будівель і закладів, як міжуніверситетські культурні центри. Сучасні напрямки формування і розвитку архітектури університетів передбачають створення таких центрів, які беруть на себе функцію залучення якомога більшої кількості студентів до університетського життя, створення тісної спільноти студентів і викладачів, покращення іміджу вітчизняної освіти і налагодження міжвузівських та міжнародних зв'язків. Принципи формування типології цих закладів залежать від низки факторів, та стикаються з проблемами ефективності та інтенсивності їх використання, тому ця галузь потребує подальшого вивчення.

В ході роботи над магістерськими дослідженнями було виявлено, що сучасні навчальні приміщення мають тенденцію до студентоцентричності, забезпечуються необхідними технологіями для задоволення суб'єктивних потреб студента. Особлива увага має приділятися тому, що кожен сучасний студент має особисті технічні пристрої, за допомогою яких він здійснює навчання. З погляду архітектури комп'ютерна система підтримки електронної освіти мусить представляти навколишнє середовище, базоване на використанні

сучасних можливостей мережних технологій, забезпечення віддалених занять як онлайн, так і офлайн, з розвиненими засобами автоматизованого тестування знань і навичок.

Невід'ємною складовою дипломної роботи студентів є розробка проєктної пропозиції міжуніверситетського культурного центру на конкретній ділянці, що розташована в межах Львова. Такий підхід дає можливість провести комплексне дослідження, визначити пішохідні і транспортні зв'язки, адже аспект розвинутої інфраструктури є важливим з огляду на те, що будівля повинна бути доступною для усіх студентів міста. Вдається визначити найбільш доречне функційне наповнення проєктованої будівлі залежно від габаритів і характеру рельєфу ділянки. Зокрема, проведене опитування студентів шляхом анкетування дало змогу визначити актуальні тенденції побудови простору та складу приміщень і особливості режиму роботи міжуніверситетських культурних центрів. Варто зазначити, що багатий закордонний досвід проєктування та експлуатації будівель такого типу теж слугує джерелом для досліджень сучасної університетської архітектури у навчальному проєктуванні.

Першим кроком на шляху вивчення теми стало виконання проєкту на здобуття ступеня магістра студента групи ДАС-12 Дмитраш О. Ю. під керівництвом проф., д-ра архітектури, Проскуракова В. І. та асистента кафедри ДАС Копиляка І. М. на тему: «Принципи проєктування університетських культурних центрів політехнічних шкіл Європи». Результатами цього дослідження було визначення найбільш важливих функцій такого об'єкта та номенклатури приміщень, що формують синтезовану структуру студентського і культурного простору. Наступним кроком став проєкт університетського культурного центру в середовищі кампуса Політехніки Свентокшиської, що в місті Кельце, Польща (рис. 5.7). Це рішення гармонійно поєднується із загальним простором кампуса, надає своєрідного образу, будівля слугує візуальною домінантою забудови. Архітектурно-конструктивні складові та елементи оздобу трактувалися згідно з алгоритмом оточуючого середовища.

Реалізована ідея університетського культурного центру, як синтетичної культурно-просвітницької будівлі, що може змінювати свою просторову структуру та організацію залежно не лише від функційних і творчих завдань, побудови простору, а й від соціально-демографічних факторів та іншого.

Ще однією цікавою роботою варто визнати розроблений студентом Мосієвським О. навчальний проєкт під керівництвом проф. Проскуракова В. І., асистента Копиляка І. М. і аспіранта Дмитраш О. Ю. Проведений аналіз загального плану Львова та розташування університетів у його структурі, дав змогу визначити місце розташування культурно-освітнього об'єкту для всіх студентів міста. Обрана ділянка знаходиться в межах кампуса Національного університету «Львівська політехніка», поблизу зупинки громадського транспорту на вул. Ак. Сахарова.

Архітектурний образ будівлі асоціюється з навчальними просторами, об'ємно-планувальне рішення вдало вирішує багато функційне призначення міжвузівського центру культури, що стане серцем студентського та наукового життя університетів Львова. Структура цього міжвузівського центру культури складається з п'яти поверхів, кожен із яких має своє функційне призначення і гармонійно поєднується з іншими елементами будівлі. Запроєктований пішохідний зв'язок, який з'єднує зупинку громадського транспорту на вул. Сахарова з студентськими гуртожитками Львівської політехніки, і проходить через цю будівлю. Важливою складовою у вирішенні завдання стало проєктування літнього ландшафтного театру, що вдало маскує недоліки рельєфу ділянки та робить їх позитивними сторонами. Одна із зовнішніх стін центру слугуватиме великим екраном для транслявання відеоінформації. Таке рішення дасть змогу у літній час проводити різноманітні культурно-освітні заходи просто неба (рис. 5.8).

Навчальний проєкт ст. Мосієвського О., керівники – д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Копиляк І. М., асист. Дмитраш О. Ю., під назвою «Дизайн архітектури, дійової організації, інтер'єрів і благоустрою

Міжвузівського центру культури у м. Львів» посів перше місце на Міжнародному XXII огляді-конкурсі дипломних проєктів випускників архітектурних та художніх спеціальностей вищих навчальних закладів у м. Одеса 2013 року.

Проєктна пропозиція полягає у створенні нової багатофункційної будівлі поруч із головним корпусом Львівської політехніки на вул. С. Бандери у Львові. Будівля спроектована так, щоб не перешкоджати руху пішоходів, адже розташовується на головній транзитній магістралі кампуса. На першому поверсі, який слугує критим переходом, розташовано навчальні зони з гнучким плануванням, побутові приміщення, хол, рецепцію, кафе, книгарню, сходові марші та ліфти, на інших поверхах – аудиторії місткістю 70, 80 та 340 місць, конференц-зали, навчальні кімнати, виставковий простір, простори для групового та індивідуального навчання, критий атриум, також запроектовано експлуатований дах, де пропонується організувати місця для навчання та відпочинку просто неба (рис. 5.9).

Навчальний проєкт ст. Ценової С., керівники д-р архітектури, проф. Проскуряков В. І., асист. Копиляк І. М., асист. Дмитраш О. Ю., на тему «Дизайн архітектури міжнародного міжвузівського центру культури у м. Львів». Концепцією цієї роботи є створення спеціальної будівлі призначеної для міжнародної співпраці університету, проведення культурних та освітніх заходів. Ділянка для проєктування розташовується на вулиці А. Шептицького на території кампуса Національного університету «Львівська Політехніка» та межує з сусідніми будівлями I, IV та V навчальних корпусів. Запропоновано створити двоповерхову будівлю з експлуатованим дахом, до функційного наповнення якої увійшли рецепція, кафетерій з усіма допоміжними приміщеннями, універсальний глядацький зал на 270 місць, конференц-зал, лекційні аудиторії, виставкові простори, гурткові приміщення (рис. 5.10).

Навчальний проєкт ст. Сенів І., керівники д-р архітектури, проф. Проскуряков В. І., асист. Дмитраш О. Ю. під назвою «Дизайн архітектури

неформального студентського культурного товариства Львівської політехніки на вул. Устияновича у м. Львів». Концепція полягає в тому, щоб створити сучасну архітектуру, яка б доповнювала, а не спотворювала існуючу історично сформовану забудову. Будівля товариства має зручне розташування, що забезпечує швидкий доступ до неї для студентів та викладачів під час перерв у навчальному процесі. Під час проектування були враховані всі вимоги, які пов'язані із доступом до інтернет-ресурсів та електромережі. Основним завданням цієї роботи було виявити головні тенденції проектування сучасних інтер'єрів навчальних приміщень. Внутрішній простір студентського товариства поділяється на декілька основних просторових зон, користуючись якими, студенти зможуть не тільки зайнятись самопідготовкою, але й відпочити від занять, випити смачної кави з тістечками та придбати або прочитати цікаву книгу. Застосований просторовий дизайн всередині будівлі є візуально цікавим, і при цьому не відволікає від здатності зосереджуватися. Основна ідея полягала в тому, щоб створити комфортні умови для навчання та відпочинку студентів на території університету, а саме простір для навчання поза аудиторіями, який би не лише приваблював студентів цікавим дизайном але й спонукав до самонавчання та спілкування (рис. 5.11).

Дипломна робота ст. Яким Л., керівники д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Дмитраш О. Ю. «Дизайн архітектури європейського міжвузівського культурного центру на вул. Пекарська у м. Львів». Загальна ідея проекту полягає в тому, щоб забезпечити студентів львівських ВНЗ «Львівський національний медичний університет» та «Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій» простором для проведення вільного часу і навчання після пар.

Культурний центр знаходиться в історично сформованому архітектурному середовищі. Забудова Пекарської різноманітна: віденський класицизм, модерн, конструктивізм, сталінський ампір, новобудови. Ділянка розташована у парковій зоні, будівлю оточує велика кількість дерев, а схил та характер рельєфу дають змогу влаштувати ландшафтний театр з

розташуванням сцени та кінопроекційної стіни на тильному фасаді будівлі – це створює відпочинкову зону. У двоповерховій будівлі розташовано концертний зал, виставкові простори і бібліотеку. Варто підкреслити цікаве вирішення експлуатованого терасованого озелененого даху будівлі, який спускається до рівня землі і слугуватиме місцем для індивідуального навчання просто неба у вільний від пар час. Відвідування такого центру, буде цікавим не тільки для студентів, оскільки будівля передбачає вільний доступ для всіх бажаючих (рис. 5.12).

Результати дослідження також проходили апробацію у роботі над дипломними проектами студентів:

1) Полейчука В. М. «Сучасні тенденції дизайну архітектури культурно-просвітницьких закладів університетів Світу. з3 розробкою міжуніверситетського культурного центру на вул. Ак. Сахарова в м. Львів», керівники д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Дмитраш О. Ю.;

2) Яремкович Ю. Ю. «Сучасні особливості побудови архітектурного середовища міжуніверситетських культурних центрів. з розробкою континентального студентського центру в м. Кельце», керівники – д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Дмитраш О. Ю.

3) Пронів М. Б. «Дизайн архітектурного середовища неформальних навчальних просторів кампуса Львівської політехніки», керівники д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Дмитраш О. Ю.

4) Захарчук О. Л. «Дизайн архітектури міжвузівського центру культури на вул. С. Бандери у м. Львів», керівники – д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Копиляк І. М., асист. Дмитраш О. Ю.

5) Кваса О. І. «Дизайн архітектурного середовища міжуніверситетського культурного центру у м. Кельце, Польща», керівники – д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Дмитраш О. Ю.

6) Лозового О. В. «Дизайн архітектури культурного центру Національного університету «Львівська Політехніка» на вул. Устияновича, м. Львів», керівники – д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Дмитраш О. Ю.

Підсумовуючи, варто зазначити, що сьогодні в Україні не існує закладів, що спрямовані на співпрацю ВНЗ, які б дозволяли вчитись та проводити дозвілля студентам в одному місці. Також у межах університетів, здебільшого, крім навчальних аудиторій та читальних залів при бібліотеках, приміщень чи просторів для проведення дозвілля студентів теж немає. Можна з упевненістю сказати, що сьогодні у кожному великому місті є ЗВО, що співпрацюють у різних освітніх програмах із закордонними університетами. Кожен ЗВО України є неповторним та має свою індивідуальність, історичні надбання, культурне та наукове спрямування, досвід, що є неоціненим скарбом. Саме тому надзвичайно важливим є обмін цих знань, за допомогою створення культурно-просвітницьких міжуніверситетських центрів на базі ЗВО.

Рис. 5.7. Проект університетського культурного центру політехнічних шкіл Європи в м. Кельце, Польща, робота ст. Дмитраш О. Ю., керівники д-р архітектури, проф. Проскуряков В. І., асист. Копиляк І. М. (рисунок отримано з архіву каф. ДАС НУ «Львівська політехніка»)

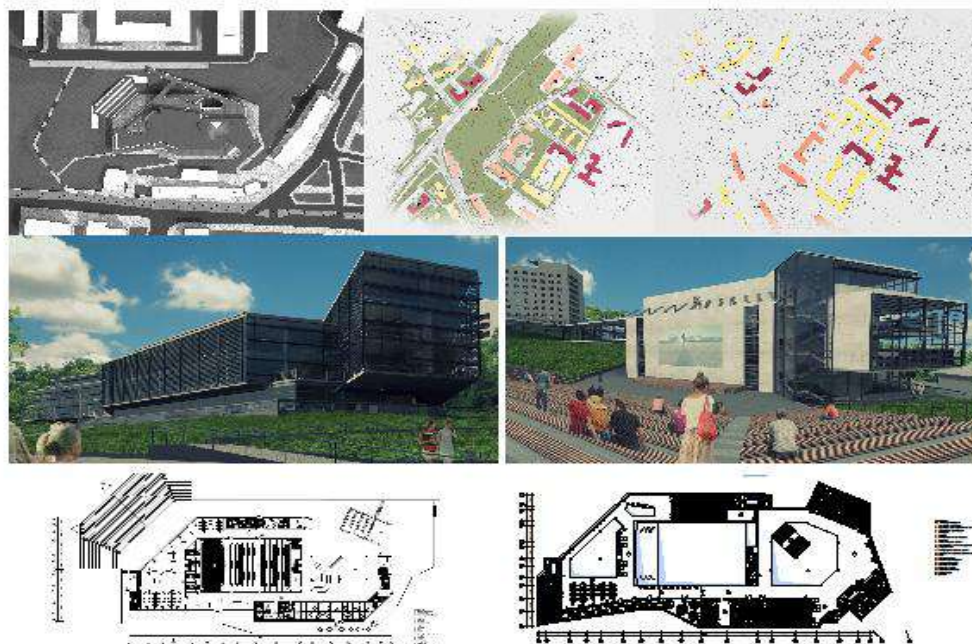

Рис. 5.8. Проект Міжвузівського центру культури на перехресті вулиць Ак. Сахарова і Кн. Ольги у місті Львів. Виконав О. Мосієвський, керівники д-р архітектури, проф. Проскуряков В. І., асист. Копиляк І. М., асист. Дмитраш О. Ю. (рисунок отримано з архіву каф. ДАС НУ «Львівська політехніка»)

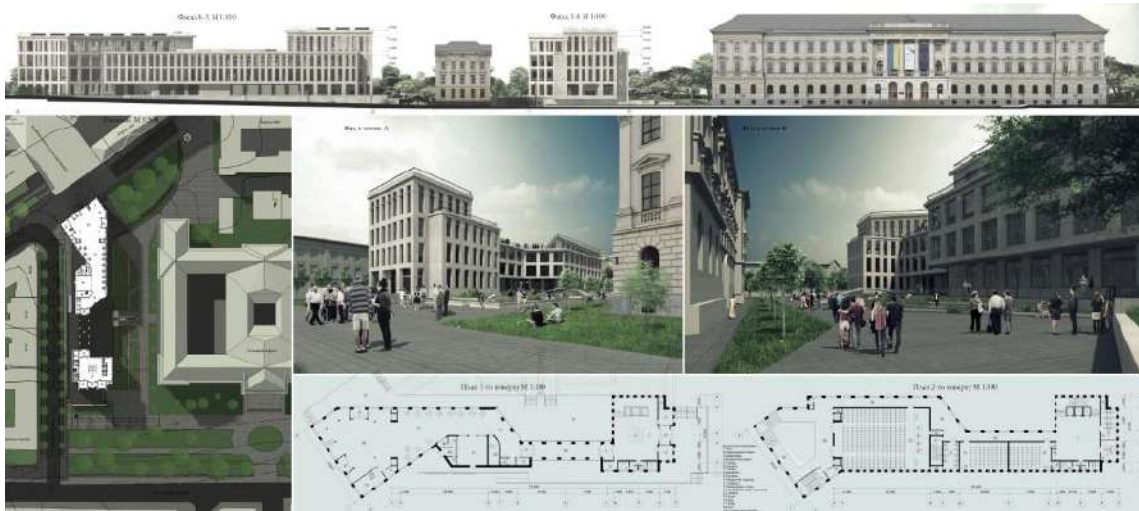

Рис. 5.9. Проект університетського культурного центру НУ «Львівська політехніка» на вул. С. Бандери у м. Львів. Виконав О. Мосієвський, керівники д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Копиляк І. М., асист. Дмитраш О. Ю. (рисунок отримано з архіву каф. ДАС НУ «Львівська політехніка»)

Рис. 5.10. Проект міжнародного міжвузівського центру на вул. А. Шептицького у м. Львів. Виконала С. Ценова, керівники д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Копиляк І. М., асист. Дмитраш О. Ю. (рисунок отримано з архіву каф. ДАС НУ «Львівська політехніка»)

Рис. 5.11. Проект студентського культурного товариства Львівської політехніки на вул. Устияновича. Виконала ст. І. Сенів, керівники д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Дмитраш О. Ю. (рисунок отримано з архіву каф. ДАС НУ «Львівська політехніка»)

Рис. 5.12. Проект європейського міжвузівського культурного центру на вул. Пекарська у м. Львів. Виконала ст. Л. Яким, керівники д-р архітектури, проф. Проскураков В. І., асист. Дмитраш О. Ю. (рисунок отримано з архіву каф. ДАС НУ «Львівська політехніка»)

Висновки до п'ятого розділу

1. Виникає необхідність доповнити нормативну базу, а саме ДБН В. 2.2-3-2018 «Будівлі і споруди. Заклади освіти», внести поняття **Міжуніверситетський культурний центр (МКЦ)**, також внести до цього нормативного документа поняття **«навчальний простір з гнучким плануванням»**.

2. Вперше розроблена класифікація МКЦ за видами: культурно-дозвіллевий, спортивно-видовищний, релігійно-просвітницький, науково-дослідний. Розроблене функційне зонування ділянки для проєктування МКЦ, що потрібно застосовувати для розробки проєктних рішень, а саме: репрезентативна, культурно-видовищна, навчальна, відпочинково-спортивна, побутова.

3. У розділі вперше подано основні принципи розташування будівлі МКЦ у планувальній структурі кампуса університету. Сформовано основні складові елементи функційного зонування будівель МКЦ, зокрема: вхідна група приміщень, група основних приміщень, група приміщень побутового обслуговування, рекреаційна зона. Розроблена схема загальної функційно-планувальної організації приміщень міжуніверситетського культурного центру. Також розроблено класифікацію навчальних просторів з гнучким плануванням.

4. Вперше подана теоретична модель розташування міжуніверситетських культурних центрів на теренах України. Варто зазначити, що клубні та культурно-дозвіллеві заклади при ЗВО сьогодні класифікуються за рівнем обслуговування як заклади періодичного або епізодичного відвідування. Внаслідок застосування розроблених автором принципів і засобів формування архітектурної типології, під час проєктування нових МКЦ ці заклади набувають ознак класифікації повсякденного відвідування.

5. Висвітлена апробація результатів дослідження у навчально-пошуковому на експериментальному проєктуванні дипломних робіт студентів кафедри ДАС НУ «Львівська політехніка».

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В дисертаційному дослідженні у п'яти розділах автором вирішено поставлені завдання – виявлено тенденції і стан розвитку архітектури об'єктів культури при університетах, визначено чинники і принципи формування архітектурної типології, розроблено рекомендації щодо проєктування і розміщення міжуніверситетських культурних центрів у структурі сучасних університетів і міст.

1. У результаті проведеного аналітичного огляду і систематизації наукових праць, виявлено, що у вітчизняній науково-практичній літературі відсутні дослідження принципів формування архітектури міжуніверситетських культурних центрів. У межах розробки термінологічного апарату автором запропоновано визначення поняття «Міжуніверситетський культурний центр» (МКЦ) – це багатофункційний заклад, призначений для проведення культурно-просвітницьких, спортивно-видовищних, науково-освітніх і дозвіллевих заходів, діяльність якого спрямована на втілення співпраці закладів вищої освіти. Вперше автором подано поняття «навчальний простір з гнучким плануванням» – приміщення та зони, призначені для здійснення навчання у вільний час поза межами формальних навчальних приміщень (аудиторій, лекційних залів), що мають здатність трансформуватися та пристосовуватися до різних потреб. Проведений аналіз історичного формування архітектури об'єктів культури в складі університетів показав, що історичними прототипами МКЦ є палац (дім) культури і мистецтв, клубний заклад, студентський центр. Проте в сучасних умовах будівлі такого типу стикаються з проблемами ефективності та інтенсивності їх використання, тому виникає потреба розробки принципів та засобів формування архітектури нового типу культурно-видовищного та дозвіллевого закладу в складі університетів – МКЦ.

2. У роботі використано синтез комплексного та системного підходу, що формує методологічний фундамент цієї роботи, розроблена організаційна структура роботи, яка формується послідовним використанням методів дослідження.

3. Внаслідок детального аналізу нормативних документів, автором було виявлено, що термін «міжуніверситетський культурний центр» не знаходить відображення в жодному з них. Виникає необхідність доповнити нормативну базу, а саме: у ДБН В. 2.2-3-2018 «Будівлі і споруди. Заклади освіти» внести до п.3, терміни та визначення, поняття «міжуніверситетський культурний центр» та поняття «навчальний простір з гнучким плануванням». У п. 5.9, що регламентує вимоги до функціональних зон ділянок закладів освіти, внести культурно-видовищну функціональну зону. Пункти, що стосуються клубно-видовищних та гуртково-студійних приміщень доповнити положеннями, що висвітлюють особливості проектування МКЦ. Завдяки проведеному дослідженню закордонних аналогів (близько 55 будівель у 19 країнах світу) було виявлено, що запорукою успішності та економічної рентабельності експлуатації закладів МКЦ є наявність в їхньому функційному наповненні закладів торгівлі та громадського харчування, норми проектування цих установ регламентуються у ДБН В. 2.2-25-2009 і ДБН В. 2.2-23-2008.

4. В ході дослідження було виявлено основні функції МКЦ: культурна, освітня, рекреаційна, побутова. Проведена класифікація існуючих типів закладів культури для студентів: за статусом, за формою власності, за призначенням, за циклічністю використання, за характером або часом експлуатації, за рівнем обслуговування відвідувачів, за відкритістю і місткістю глядацьких залів, за об'ємно-просторовим вирішенням, за типом архітектурно-планувальної схеми.

5. Визначено чинники, що впливають на формування принципів архітектури МКЦ, до яких зараховано: соціально-економічний, містобудівний, архітектурно-просторовий, функційний. Розроблено принципи і запропоновано засоби формування архітектурної типології структур міжуніверситетських культурних центрів, зокрема: принцип індивідуалізації та узагальнення, принцип естетизації, принцип багатофункційності, принцип адаптивності. Варто зазначити, що клубні та культурно-дозвілєві заклади при ЗВО сьогодні класифікуються за рівнем обслуговування як заклади періодичного або

епізодичного відвідування. Внаслідок застосування розроблених автором принципів і засобів формування архітектури нових МКЦ ці заклади набувають ознаки класифікації повсякденного відвідування.

6. Вперше розроблена класифікація МКЦ за типами: культурно-дозвіллєвий, спортивно-видовищний, релігійно-просвітницький, науково-дослідний. Подане функційне зонування ділянки на проектування МКЦ, що треба застосовувати під час розробки проєктних рішень, зокрема: репрезентативна, культурно-видовищна, навчальна, відпочинково-спортивна, побутова. Сформовано основні складові елементи функційного зонування будівель МКЦ, а саме: вхідна група приміщень, група основних приміщень, група приміщень побутового обслуговування, рекреаційна група. Розроблено класифікацію навчальних просторів з гнучким плануванням.

7. Визначено 4 основних міста України, які потенційно є найсприятливішими для створення у них МКЦ, – Київ, Львів, Харків та Дніпро. На прикладі м. Львів продемонстровано алгоритм підбору ділянки для проектування МКЦ на етапі передпроектної розробки та концепції. У роботі вперше подано основні принципи розташування будівлі МКЦ у планувальній структурі кампуса університету. Розроблено стратегії розташування цих закладів у структурі забудови університетських містечок України: централізована, сфокусована, розподілена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативні та законодавчі акти

1. ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій». Наказ Мінрегіону №104 від 26 квітня 2019 року.
2. ДБН В. 2.2-17:2006 «Доступність будівель і споруд для маломобільних груп населення».
3. ДБН В. 2.2-23-2008 «Будівлі і споруди. Підприємства торгівлі».
4. ДБН В. 2.2-25-2009 «Будівлі і споруди. Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства)».
5. ДБН В. 2.2-3-2018 «Будівлі і споруди. Заклади освіти».
6. ДБН В. 2.2-9-2018 «Будівлі і споруди. Громадські будівлі і споруди».
7. ДБН В.2.2-16:2019 «Будівлі і споруди. Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади». Інформаційний бюлетень Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України №7/2019.
8. ДК 018-2000 «Державний класифікатор будівель та споруд». К.: Держстандарт України, 2000.
9. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень: ДБН 360-92**– [Чинний від 2014-01- 01]. К. : Мінрегіонбуд України 2009. 6, 11–17. 51 с.
10. Примірне Положення про клубний заклад. Наказ Міністерства культури і туризму України № 35 від 23.05.2007 р.

Друковані видання

11. Bender T. (ed.) The University and The City: From Medieval Origins to The Present. New York and Oxford: Oxford University Press, 1988.
12. Bin Muslim M. H. The Use of Informal Learning Space By Students in UiTM Shah Alam Campus, Department of Town and Regional Planning, Faculty of Architecture, 2011.

13. Coulson J., Roberts P., Taylor I. University Planning and Architecture. The search for Perfection, New York, Routledge, 2011. 290 p.
14. Coulson J., Roberts P., Taylor I. University Trends: Contemporary Campus Design University Trends: Contemporary Campus Design, 2014. 208 p.
15. den Heijer A. Managing University Campus, 2011. 432 p.
16. Dugdale S. Space Strategies for the New Learning Landscape / S. Dugdale, EDUCAUSE Review. Vol. 44. No. 2. March/April, 2009.
17. Dursun P. SPACE SYNTAX IN ARCHITECTURAL DESIGN «056» : Proceedings, 6th International Space Syntax Symposium, Istanbul, 2007.
18. Edwards B. University Architecture. Spon Press, 2000. 164 c.
19. Edwards B. Libraries and Learning Resource Centres, 2009. 284 p.
20. Ferruolo S. Parisius - Paradisus: the city, its schools, and the origins of the University of Paris (1988). In: The university and the city.
21. Herz M. (Ed.) Campus Landscape Planning & Design. 2014. 272 p.
22. Kronenburg R. Flexible : Architecture that Responds to Change / Robert Kronenburg // Publisher : Laurence King. 2007. 240 p.
23. Lee K. University Architecture, Design Media Publishing Ltd, 2011.
24. Neuman David J. Building Type Basics for College and University Facilities, Wiley ; 2 ed., 2013. 416 p.
25. Spaces for learning. A review of learning spaces in further and higher education. A report for the Scottish Funding Council prepared by AMA Alexi Marmot Associates in association with haa design. 46 p.
26. Turner P. Campus. An American Planning Tradition, Massachusetts and London. MIT Press, 1987. 330 p.
27. von Naredi-Rainer P. Museum Buildings. A Design Manual. 248 p.
28. Yee R. Educational environment No 2., New-York, 2005. 220 p.
29. Абызов В. А., Куцевич В. В. Архитектура общественных зданий с гибкой планировкой. К.: Будівельник, 1990. 112 с.

30. Авраменко О. Б. Науково-методологічні основи формування технічних знань / О. Б. Авраменко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. Я. Зязюн (голова) [та ін.]. – Київ ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. Вип. 33. 585 с. – С. 196–202.
31. Авраменко О. Б. Системний підхід як необхідна умова якості технологічної освіти / О. Б. Авраменко // Зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини / [гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. Ч. 2. С. 9–18.
32. Адамчик М. В. Архитектура. Краткий справочник. М., 2005. 317 с.
33. Аникин В. И. Театрально-зрелищные и культурно-просветительные здания. Минск : БПИ, 1978.
34. Апопій В. В. Соціальна функція торгівлі / В. В. Апопій // Економіка і прогнозування. 2007. № 4. 93 с.
35. Архитектура українського театру. Простір і дія [Текст] / В. І. Проскураков ; Національний ун-т «Львівська політехніка». Л. : Вид-во Національного ун-ту «Львівська політехніка», 2001. 564 с.: іл., табл.
36. Архитектурне проектування громадських будівель і споруд : навч. посіб. / С. М. Лінда; Нац. ун-т «Львів. політехніка». Л., 2010. 605 с.
37. Бадаєв С. Л., Ковалєв Е. Н., Щеголева Р. Л. Некоторые технологические особенности проектирования и реконструкции зданий высших учебных заведений / Проектирование и строительство ВУЗ. Сб. трудов, ред. Потокин А. А. Вып. 12, 1982 г., Москва. 88 с.
38. Бархін М. Б. Методика архітектурного проектування в системі архітектурного освіти : навч.-метод. посіб. для архіт. ВУЗів і факультетів. М.: Стройиздат, 1969. 224 с.
39. Баскаров А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования; 2-е изд., испр. МАУП. Вид. «Телесик» К., 2004. 215 с.
40. Бевз М. В. Архітектурно-містобудівне середовище центру історичного міста: ергодизайнерський аспект / М. В. Бевз // Вісник ХДАДМ. 2005. № 8. С. 3–19.

41. Бевз М. В. Завдання збереження та регенерації цінних архітектурно-містобудівних комплексів історичних міст / Проблеми розвитку міського середовища. Вип. 5–6. Київ, 2011. С. 15–23.
42. Бородченко Н. В. До проблеми формування внутрішнього простору сучасного концертного залу / Візуальні мистецтва. Наук. зап. Серія: «Мистецтвознавство». 2012. № 3. С. 249–253.
43. Бородченко Н. В. Передумови створення внутрішнього середовища сучасних багатофункціональних видовищних комплексів та суспільно-культурних центрів [Текст] / Н. В. Бородченко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство / редкол.: М. Є. Станкевич, О. М. Голубець, Л. А. Кондрацька [та ін.] ; головн. ред. О. С. Смоляк. Тернопіль : ТНПУ, 2013. Вип. 1. С. 143–147.
44. Бородченко Н. В. Принципи формування внутрішнього простору кінотеатрів (кінець 60-х – початок 80-х рр. ХХ ст.) / Вісник ХДАДМ № 5, 2011. С. 48–51.
45. Булах І. В. Систематизація принципів і методів символічного підходу у містобудівному проектуванні / Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури, 2015. № 12 (213).
46. Волков С. В. Научно-исследовательские здания с гибкой структурой / С. В. Волков // Архитектура СССР. 1972. № 5.
47. Воронкова І. С. Еволюція просторів бібліотек вищих навчальних закладів України (на прикладі найстаріших університетів). / І. С. Воронкова // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Архітектура. – 2014. – № 793.
48. Гейл Я. Города для людей [пер. с англ.]. / Ян Гейл. М. : Альпина Паблишер, 2012. 276 с.
49. Глибовець М. М., Гороховський С. С. Архітектура колаборативного навчального простору / The Fourth International Conference Theoretical and Applied Aspects of Program Systems Development, Ukraine, Berdyansk, 4–9 September 2007.

50. Градов, Г. А. Система и типы учебных и кооперированных зданий / Сб. науч. тр. М.: ЦНИИЭП учебных зданий, 1978.
51. Дерябина О. А. Принципы размещения зданий клубов в урбанизированной среде / Наук.-техн. зб. Комунальне господарство міст. № 101, 2011. С. 601–604.
52. Дида І. Методологічні проблеми української дизайнознавчої термінології / І. Дида, С. Мигаль // Зб. наук. праць: «Проблеми української термінології». 2010.
53. Дмитренко А. Ю. Основи та методи архітектурного проектування : навч. посіб. Полтава : ПолтНТУ, 2011. 269 с.
54. Дударець В. М. Культурно-видовищні установи та принципи їх організації і формування в дизайні / Актуальні питання культурології. Вип. 11. Рівне, 2011.
55. Ежов В. И. Архитектура общественных зданий и комплексов / В. И. Ежов, С. В. Ежов, Д. В. Ежов. К.: ВІСТКА, 2006. 380 с.
56. Зеликина Н. М. Формирование центров культуры в планировочной структуре городов / Н. М. Зеликина. М.: ЦНТИ по гражданскому строительству и архитектуре, 1976. 42 с.
57. Іваночко У. І. Методичні проблеми типології та класифікації будівель та споруд / У. І. Іваночко, С. М. Лінда // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка», серія «Архітектура», № 674, 2010. С. 32–36.
58. Казаков Г. В., Діденко Е. А. Архітектурно-просторове проектування візуально-світлового середовища навчальних приміщень / Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія «Архітектура», № 632. Львів, 2008. С. 197–201.
59. Ковальська Г. Л. Соціально-педагогічні передумови розвитку закладів вищої освіти в Україні / Г. Л. Ковальська // Региональные проблемы архитектуры и градостроительства. Вып. 2. Одеса: ОГАСА, 2000. С. 192–196.
60. Ковальська Г. Л., Соколова Ю. В. Функціонально-планувальна структура територій закладів освіти / Scientific Journal «ScienceRise» №3/1(3), 2014. С. 8.
61. Ковальський Л. М. Сучасні тенденції у проектуванні вищих навчальних закладів [Текст] / Л. М. Ковальський, Г. Л. Ковальська // Будівництво України. № 5. 2007. С. 10–15.

62. Король Ю. В. Типологічні аспекти та тенденції розвитку кінотеатрів / Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Вип. 27, 2011. С. 210–217.
63. Лившиц В. И. Проект комплекса запорожского государственного университета / Проектирование и строительство ВУЗ. Сб. трудов, ред. Потокин А. А. Вып. 12, 1982 г., Москва. 88 с.
64. Литвиненко В. В. Комунікативна та комунікаційна системи – диференціація понять / В. В. Литвиненко // Current Issues of Mass Communication. 2013. Is. 14. С. 30–32.
65. Лінда С. М. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд : навч посіб., 2-ге вид. Львів, 2013. 644 с.
66. Мардер А. П. Эстетика архитектуры: Теоретические проблемы архитектурного творчества. М., 1988. 216 с.
67. Мардер А. П., Євреїнов Ю. М., Пламеницька О. А. та ін. Архітектура: короткий словник-довідник. К. Будівельник, 1995. 335 с.
68. Муравська С. Університетські центри Західної України як об'єкти туризму // Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму ; зб. матер. IV Регіональної наук.-практ. конф. (Львів, 25 березня 2016 р.). С. 33.
69. Новиков А. М. Методология / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. М. : СИНТЕГ. 2007. 667 с.
70. Ольховская Е. В. Морфологические этапы развития архитектуры университетских центров в городах Украины // Містобудування та територіальне планування. К., 2006. Вип. 23. С. 204–216.
71. Ольховська О. В. Містобудівні аспекти університетських центрів України / Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. Вип. 17. Київ, 2010. С. 201–208.
72. Ольховська О. Містобудівні аспекти архітектури університетських центрів України / О. Ольховська // Українська академія мистецтва. Вип. 17, 2010. С. 201–208.

73. Панеро Д. Основы эргономики. Человек, пространство, интерьер: справочник по проектным нормам / Д. Панеро, М. Зелник. М. : Астрель, 2006. 320 с.
74. Панова Л. П. Системность архитектурной среды : моногр. / Л. П. Панова ; Харьк. нац. акад. город. хоз-ва. Х. : ХНАГХ, 2010. 235 с.
75. Платонов Ю. П., Сергеев К. И., Зосимов Г. И. Проектирование научных комплексов, Москва: Стройиздат, 1977.
76. Полищук А. А. Структурно-функциональная модель в пространственном моделировании как теоретическая основа преобразования сложившейся структуры учреждений культуры и досуга клубного типа / Проблемы архитектуры і містобудування. Вип. 4(96). Донецьк, 2012. С. 156–162.
77. Поліщук А. А. Регіонально-просторові особливості формування системи закладів культури і дозвілля клубного типу 20–70-х рр. ХХ ст. м. Донецька / Сучасне промислове та цивільне будівництво 2013. Т. 9, № 2. С. 123–129.
78. Потаев Г. А. Общественный центр города : учеб.-метод. пособ. по дисциплин. «Архитектурное проектирование» для студ. спец. 1-69.01.01 «Архитектура» / Г. А. Потаев, В. В. Вашкевич, В. А. Сысоева ; Белорусский национальный технический университет, кафедра градостроительства. Минск : БНТУ, 2014. 94 с., [8] л. ил., табл.
79. Потокин А. А. Проектирование и строительство ВУЗ / Сб. трудов, ред. А. А. Потокин. Вып. 12. Москва, 1982 г. 88 с.
80. Проскуряков В. І. Архітектурно-планувальна організація комплексу будівель Львівської Духовної Семінарії 1783–1945 рр. / В. І. Проскуряков, Р. З. Стоцько // Зб. наук. праць. Харків : ХДАДМ. 2004. Вип. № 1–2. С. 157–160.
81. Проскуряков В. І. Конструювання та обладнання інтер'єрів / В. І. Проскуряков, Р. М. Кубай, О. В. Проскуряков. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2014. 86 с.
82. Проскуряков В. І., Дмитраш О. Ю. Сучасні тенденції формування архітектури міжвузівських об'єктів культури / Вісник НУ «Львівська політехніка», серія «Архітектура», № 757. Львів, 2013. С. 105–108.

83. Проскуряков В. І., Черпінська І. С. Навчальне архітектурне проектування бібліотек для вищих навчальних закладів на прикладі діяльності львівської архітектурної школи / Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія «Архітектура», № 568. Львів, 2006. С. 231–235.
84. Проскуряков О. В. Типологічна складова в архітектурному проектуванні громадських будівель у практиці сучасних архітекторів / Вісник НУ «Львівська політехніка», серія «Архітектура» № 585. Львів, 2007.
85. Проектирование объектов высшей школы / Зб. матер. Всесоюзної конф-ї, Львів, 1974.
86. Савченко М. Р. Архитектура как наука: методология прикладного исследования. Едиториал УРСС, 2004 г. 320 с.
87. Савченко М. Р. Зал и зрелище. Условия видимости: Кинозалы, театральные, концертные, спортивные залы и арены. Функциональная форма. Критерий комфортности. М.: Изд-во ЛКИ, 2007. 200 с.
88. Савченко М. Р. Основания архитектуры. Введение в архитектурную онтологию, парадигмы и универсалии, категории, типология. КомКнига, 2006 г.
89. Садовский В. Н. Основания общей теории систем. Логико-методологический анализ / В. Н. Садовский. М. : Наука, 1974. 276 с.
90. Скороходова А. В. Сучасне архітектурне середовище та його вплив на поведінку людини / А. В. Скороходова, Ю. В. Купрійова // Архітектура : [зб. наук. пр.] / відп. ред. Б. С. Черкес. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. С. 131–133.
91. Солобай П. А. Еволюція університетського утворення і планувальних структур університетських комплексів / П. А. Солобай // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. праць худож.-будів. профілю України та Росії. Вип. 6, 2000. С. 11–14.
92. Солобай П. А. Проблемы реконструкции материальной базы вузов г. Харькова. // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. Вип. 1-2. 2003 р. С. 218–220.

93. Стоцько Р. З. Особливості архітектури будівель Острозької академії XVI століття як прообразу закладів духовно-гуманітарної освіти в Україні. / Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Вип. 40. 2015.
94. Стоцько Р. З. Особливості дизайну архітектурного комплексу будівель Львівської Духовної семінарії УГКЦ / Р. З. Стоцько// Технологія і техніка друкарства №3(49). 2015. С. 100–114.
95. Сулик Т. Р. Поняття багатофункціональних культурних центрів та програми їхнього формування. КНУБА 27, 2011. 297 с.
96. Тімохін В. О. Основи дизайну архітектурного середовища : підруч. / В. О. Тімохін, Н. М. Шебек, Т. В. Малік та ін. К. : КНУБА, 2010. 400 с.
97. Трегубов К. Ю. Типологічні особливості музеїв та поліфункціональних музейних комплексів / Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Наук.-техн. зб. КНУБА. Вип. 32. Київ, 2013. С. 485–491.
98. Філософський енциклопедичний словник / В. Шинкарук (гол. редкол.) та ін.; Л. Озадовська, Н. Поліщук (наук. ред.). Київ: Абрис, 2002. 742 с.
99. Хазанова В. Э. Клубная жизнь и архитектура клуба: 1917–1941. М.: Изд-во «Жираф», 2000. 159 с.
100. Хмельницька А. В. Досвід проектування культурно-видовищних центрів на сучасному етапі їх розвитку / Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Наук.-техн. зб. КНУБА. Вип. 32. Київ, 2013. С. 508–517.
101. Цытович Г. Н. Современные принципы архитектурно-планировочного решения учебных корпусов вузов. Проектирование объектов высшей школы / Зб. матер. всесоюзної конф. Львів, 1974. С. 25–27.
102. Цытович Г. Н. Высшие учебные заведения с развивающейся планировочной структурой. М.: Стройиздат, 1982. 199 с.
103. Цытович Г. Н. Руководство по проектированию высших учебных заведений / ЦНИИЭП учебных зданий Госгражданстроя. М. : Стройиздат, 1980.
104. Черкес Б. С., Лінда С. М. Архітектура сучасності: остання третина XX – початок XXI століть : навч. посіб. ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». Л. : Вид-во Львівської політехніки, 2010. 380 с.

105. Черкес Б., Юрик Я. Методологічні основи дослідження міської ідентичності та її об'єктів-символів / Вісник національного університету «Львівська політехніка», серія «Архітектура», № 757. Львів, 2013. С. 3–6.
106. Чернявський В. Г. Класифікація елементів предметно-просторового середовища інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери / Вісник КНУБА. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Вип. 27, 2011. С. 319–325.
107. Чернявський В. Г. Основні принципи гнучкої планувальної організації громадських будівель соціальної сфери / Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Науково-технічний збірник КНУБА, Київ. Вип. 28. 2011.
108. Шарков Ф. И. Основы теории коммуникации / Ф. И. Шарков. М. : Перспектива, 2002. 246 с.
109. Щедровицкий Г. П. Проблемы методологии системного исследования / Г. П. Щедровицкий. М. : Знание. 1964. Вып. 47.
110. Яців М. Б. Архітектурно-інженерні аспекти реновації актового залу і навчального корпусу Національного університету «Львівська політехніка» / М. Б. Яців, Е. А. Нестерович // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Архітектура. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. № 893. С. 122–128.

Дисертаційні роботи

111. Воронкова І. С. Архітектурно-типологічні принципи реновації бібліотек вищих навчальних закладів України : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури : 18.00.02 – архітектура будівель і споруд / Іванна Святославівна Воронкова ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». 2016. 292 с.
112. Гуменник І. В. Розвиток архітектурної типології ландшафтних театрів в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури : 18.00.02 – архітектура будівель та споруд / Інна Вадимівна Гуменник ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2019. 349 с.

113. Ковальська Г. Л. Принципи та методи оптимізації функціонально-планувального розвитку вищих навчальних закладів в існуючій міській забудові : дис. канд. арх., 18.00.02. К., 2002. 168 с.
114. Колозали Р. В. Об'ємно-планувальна структура будівель багатопрофільних університетів (на прикладі Кіпру) : дис. канд. арх., 18.00.02. Київ, 2002.
115. Куцевич В. В. Реформування архітектурно-методологічної бази проектування об'єктів соціокультурного призначення в сучасних умовах України : автореф. дис. д-ра архітектури. КНУБА. К., 2004. 34 с.
116. Лукаш О. Н. Архитектурно-дизайнерские принципы формирования среды торгово-развлекательных центров : дис. канд. арх., 05.23.20. Москва, 2012.
117. Панов В. В. Архитектурно-типологические принципы проектирования музеев вузов : дисертация кандидата архитектуры, 18.00.02. Москва, 2002. С. 224.
118. Привалов И. Т. Багатофункціональні комплекси громадських центрів як средство інтенсифікації використання території : дис. канд. арх., 18.00.02. Москва, 1985.
119. Солобай П. А. Структурно-функціональне і композиційне моделювання навчальних комплексів (на прикладі університету) : дис. канд. арх., 18.00.01. Харків, 2001.
120. Трегубов К. Ю. Принципи формування архітектурно-планувальних рішень поліфункціональних музейних комплексів : дис.... на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури, 18.00.02. Макіївка, 2014. 192 с.
121. Усманов М. С. Функціонально-планувальна організація учреджень досуга молоді в найбільших містах : дис. канд. арх., 18.00.02. Ташкент, 1985.
122. Формування архітектурного середовища вищих навчальних закладів другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття (на прикладі Львова) [Текст] : дис.... канд. архітектури. 18.00.01 / Стасюк Олена Степанівна ; Національний ун-т «Львівська політехніка». Л., 2003. 218 с.

123. Чечельницький С. Г. Методологічні основи візуальної екології архітектурного середовища : автореф. дис. д-ра арх. : спец. 18.00.01 / С. Г. Чечельницький ; Харків. держ. техн. ун-т буд-ва і архіт. Харків, 2011. 36 с.

Електронні ресурси

124. Schneider, Mark, 2002, Do school facilities affect academic outcomes?, National Clearinghouse for Educational Facilities, November. Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/234633779_Do_School_Facilities_Affect_Academic_Outcomes (дата звернення 16.02.2021).

125. Dober Richard P. (1992) Campus Planning. 289 p. Режим доступу : https://books.google.com.ua/books/about/Campus_Design.html?id=yJRPAAAAMA AJ&redir_esc=y (дата звернення 16.02.2021).

126. Dober Richard P. (1996) Campus Architecture: Building in the Groves of Academe. 258 p. Режим доступу : https://books.google.com.ua/books/about/Campus_Architecture.html?id=HZNPAAAAMAAJ&redir_esc=y (дата звернення 16.02.2021).

127. Dober Richard P. (2000), Campus Landscapes: Functions, Forms, Features. 288 p. Режим доступу: <https://www.amazon.com/Campus-Landscapes-Functions-Forms-Features/dp/0471353566> (дата звернення 16.02.2021).

128. de Ridder-Symoens H. (1992, 1996), Rüegg W. (2004, 2011) A History of the University in Europe. 536 с. Режим доступу : <https://www.amazon.com/History-University-Europe-v1/dp/0521541131> (дата звернення 16.02.2021).

129. Kramer S. Colleges & Universities – Educational Spaces, Braun Publish, Csi; 1 ed., 2010. 272 p. Режим доступу : <https://www.braun-publishing.ch/en/architecture/colleges-universities-educational-spaces.html> (дата звернення 16.02.2021).

130. Pearce M. University Builders Hardcover – 29 May 2001. 224 p. Режим доступу : <https://www.goodreads.com/book/show/5055687-university-builders> (дата звернення 16.02.2021).

131. Na'ilah Suad Nasir & Jasiyah Al-Amin. Space Strategies for the New Learning Identity-Safe Spaces on College Campuses for Muslim Students. P. 22–27 //

Published online: 07 Aug 2010. Режим доступу : <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3200/CHNG.38.2.22-27> (дата звернення 16.02.2021).

132. Brown M. & Long P. Trends in Learning Space Design, Learning Spaces. 2006. Available from : www.educause.edu/learningspaces (дата звернення 16.02.2021).

133. Bulotaite N. University heritage – an institutional tool for branding and marketing/Nijole Bulotaite// Higher Education in Europe. Vol. 28. Is. 4. 2003. P. 449–454. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0379772032000170417> (дата звернення 16.02.2021).

134. Diana G. Oblinger, Editor, Learning Spaces, 2006 EDUCAUSE. Available from : <https://www.educause.edu/ir/library/pdf/pub7102.Pdf> (дата звернення 16.02.2021).

135. JISC Designing Spaces for Effective Learning, A guide to 21st century learning space design. Available from : www.jisc.ac.uk (дата звернення 16.02.2021).

136. Radcliffe D. A Pedagogy-space-technology (PST) framework for designing and evaluating learning places. In D. Radcliffe, H. Wilson, D. Powell, & B. Tibbetts (Eds.). Learning spaces in higher education: Positive outcomes by design. Brisbane, Qld: The University of Queensland and the Australian Learning and Teaching Council (2009). Available from : <http://www.uq.edu.au/nextgenerationlearningspace/proceedings> (дата звернення 16.02.2021).

137. UK Higher Education Space Management Project, Review of space norms, 2006. Available from : <http://www.smg.ac.uk/documents/spacenorms.pdf> (дата звернення 16.02.2021).

138. www.usablebuildings.co.uk: Probe Studies, postoccupancy evaluation, Mar. – Apr. 2001, Building Research & Information, Vol. 29, No. 2 (дата звернення 16.02.2021).

139. Бородченко Н. В. До проблеми формування внутрішнього простору сучасного концертного залу // Н. В. Бородченко / Наукові записки

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство. 2012. № 3. С. 249–253. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUm_2012_3_44 (дата звернення 16.02.2021).

140. Ковальський В. П., Куртак А. І. / Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 22–24 березня 2017 р. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fbtegp/all-fbtegp-2017/paper/view/2406> (дата звернення 16.02.2021).

141. Львівський національний університет імені Івана Франка другий рік поспіль є найпопулярнішим серед вступників. Електронний ресурс. Режим доступу : <http://vnz.org.ua/novyny/podiyi/8232-lvivskiy-natsionalnyj-universytet-imeni-ivana-franka-drugyj-rik-pospil-e-najpopuljarnishym-sered-vstupnykiv> (дата звернення 16.02.2021).

142. Поняття багатофункціональних культурних центрів та програми їхнього формування / Т. Р. Сулик // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. 2011. Вип. 27. С. 297–303. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sram_2011_27_42 (дата звернення 16.02.2021).

143. Рейтинг ВНЗ «Топ-200 Україна» – 2015. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://osvita.ua/vnz/rating/47049/> (дата звернення 16.02.2021).

144. Шаталюк Ю. В. Прийоми та принципи формування адаптивної архітектури. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://int-konf.org/ru/2016/nauka-i-zhittya-suchasni-tendentsiji-integratsiya-v-svitovu-naukovu-dumku-16-18-05-2016/1251-shatalyuk-yu-v-prijomi-ta-printsipi-formuvannya-adaptivnoji-arkhitekturi> (дата звернення 16.02.2021).

145. Юрик Я. М. Естетика архітектурного середовища міста в умовах його сталого розвитку. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://www.sworld.com.ua/simpoz6/76.pdf> (дата звернення 16.02.2021).

Список джерел до ілюстрацій

146. Рис. 1.1. Coulson J., Roberts, P., Taylor, I., University Planning and Architecture. The searche for Perfection, New York, Routledge. 2011, p. 5.

147. Рис. 1.2. http://baroqueart.museumwnf.org/database_item.php?id=monument;BAR;it;Mon12;8;en.
148. Рис. 1.3, а. https://uk.m.wikipedia.org/wiki/:The_Chapel_Pembroke_College4.jpg.
149. Рис. 1.3, б. https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Sheldonian_Theatre_Oxford.jpg.
150. Рис. 1.4. <https://www.music.ox.ac.uk/about/facilities/holywell-music-room/>.
151. Рис. 1.5. Turner P. Campus. An American Planning Tradition, Massachusetts and London. MIT Press, 1987, 330 p.
152. Рис. 1.6, а. Turner P. Campus. An American Planning Tradition, Massachusetts and London. MIT Press, 1987. 76 p.
153. Рис. 1.6, б. <http://delovoy-kvartal.ru/universitet-virdzhinii-sharlotsvill-ssha/>.
154. Рис. 1.7. <https://jagabond.com/memories-pittsburgh-cathedral-learning/>.
155. Рис. 1.8. Martin Pearce (2001), University Builders.
156. Рис. 1.9. https://www.aiachicago.org/dea_archive/2015/university-center-of-lake-county/.
157. Рис. 1.10. Radcliffe D. (2009). A Pedagogy-space-technology (PST) framework for designing and evaluating learning places. In D. Radcliffe, H. Wilson, D. Powell, & B. Tibbetts (Eds.). Learning spaces in higher education: Positive outcomes by design. Brisbane, Qld: The University of Queensland and the Australian Learning and Teaching Council. <http://www.uq.edu.au/nextgenerationlearningspace/proceedings>.
158. Рис. 3.1. http://www.palac.dp.ua/palace/history_
159. Рис. 3.2. Лившиц В. И. Проект комплекса запорожского государственного университета / Проектирование и строительство ВУЗ ; сб. труд., ред. А. А. Потокин. Вып. 12. Москва, 1982 г. С. 58–62.
160. Рис. 3.3. Бадаев С. Л., Ковалев Е. Н., Щеголева Р. Л. Некоторые технологические особенности проектирования и реконструкции зданий высших учебных заведений / Проектирование и строительство ВУЗ ; сб. труд., ред. А. А.

Потокин. Вып. 12, 1982 г. С. 28–32. Электронный ресурс. Режим доступа : <https://ru.foursquare.com/v/>.

161. Рис. 3.4. <http://wikimapia.org/1002857/uk/>.

162. Рис. 3.5. http://ukrchess.org.ua/turnir/Vivat_Academia/academia_u.html.

163. Рис. 3.6. <https://www.ksnip.org.ua/uk/project/dvorec-studentov-xnagx/>.

164. Рис. 3.7. <https://miesarch.com/work/4262>.

165. Рис. 3.8. https://www.aiachicago.org/dea_archive/2015/university-center-of-lake-county/.

166. Рис. 3.9. <https://www.mooreruble-yudell.com/projects/joseph-steger-student-life-center-university-cincinnati>.

167. Рис. 3.10. <https://www.archdaily.com/24519/ucsd-price-center-east-yazdani-studio>.

168. Рис. 3.11. <https://www10.aecafe.com/blogs/arch-showcase/2011/12/07/beacom-school-of-business-theodore-r-and-karen-k-muenster-university-center-the-university-of-south-dakota-in-vermillion-by-charles-rose-architects-inc/>.

169. Рис. 3.12. <https://www.archdaily.com/190850/paichai-university-appenzeller-memorial-hall-iarc-architects>.

170. Рис. 3.13. <https://www.archdaily.com/97522/haifa-university-student-center-chyutin-architects>.

171. Рис. 3.14. <https://www.archdaily.com/273439/bastow-institute-of-educational-leadership-maddison-architects/50527eab28ba0d33c600001e-bastow-institute-of-educational-leadership-maddison-architects-north-and-south-elevations>.

172. Рис. 3.15. <https://www.archdaily.com/555540/lse-saw-hock-student-centre-odonnell-tuomey-architects>.

173. Рис. 4.1. Alexandra den Heijer, *Managing University Campus*, 2011. 432 p.

174. Рис. 4.3. <https://www.archdaily.com/506830/john-henry-brookes-and-abercrombie-building-design-engine>.

175. Рис. 4.4. <https://www.archdaily.com/490155/henry-w-bloch-executive-hall-at-university-bnim-moore-ruble-yudell>.

176. <http://datumgojer.com/portfolio/student-activity-center/index.html>.

177. <http://theatreprojects.com/en/project/view/139/ucla-glorya-kaufman-hall>.
178. <http://www.bu.edu/cpo/project/yawkey-center-for-student-services/>.
179. <http://www.mackeymitchell.com/projects/mu-student-center/>.
180. <http://www.robaid.com/architecture/green-architecture-clarkson-university-student-center.htm>.
181. <https://2rw.com/averett-university-student-center/>.
182. <https://aasarchitecture.com/2013/08/new-mexico-highlands-universitys-new-student-center-by-diamond-schmitt-architects.html/>.
183. <https://aecom.com/projects/hub-coventry-university/>.
184. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Black_Hills_State_University%E2%80%94Rapid_City.JPG.
185. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bronco_Student_Center.jpg.
186. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:John_Henry_Brookes_building_front,_February_2014.jpg.
187. https://en.wikipedia.org/wiki/John_E._Jaqua_Center_for_Student_Athletes.
188. https://en.wikipedia.org/wiki/University_of_Manchester_Students%27_Union.
189. https://en.wikipedia.org/wiki/University_of_Warwick_Students%27_Union.
190. <https://estatemag.io/projects/lower-sproul-redevelopment-moore-ruble-yudell-architects-and-planners/>.
191. <https://hamlineuniversitycenter.wordpress.com/>.
192. <https://miesarch.com/work/796>.
193. <https://ociassociates.com/projects/07195-vc-bldg-11-university-center/>.
194. <https://thevarsity.ca/2013/08/30/university-of-toronto-scarborough-a-guide/student-centre-1/>.
195. <https://uwaterloo.ca/student-life-centre/>.
196. https://www.aiachicago.org/dea_archive/2015/university-center-of-lake-county/.
197. <https://www.alamy.com/stock-photo-library-and-learning-centre-university-of-economics-vienna-austria-105462294.html>.

198. <https://www.andersen-const.com/portfolio/project/university-of-washington-samuel-e-kelly-ethnic-cultural-center>.
199. <https://www.archdaily.com/131156/the-gateway-center-westchester-community-college-ennead-architects>.
200. <https://www.archdaily.com/169312/cleveland-state-university-student-center-gwathmey-siegel-associates-architects-with-braun-steinl-architects/5015b9b628ba0d5a4b000bce-cleveland-state-university-student-center-gwathmey-siegel-associates-architects-with-braun-steinl-architects-photo>.
201. <https://www.archdaily.com/190850/paichai-university-appenzeller-memorial-hall-iarc-architects>.
202. <https://www.archdaily.com/24519/ucsd-price-center-east-yazdani-studio>.
203. <https://www.archdaily.com/273439/bastow-institute-of-educational-leadership-maddison-architects/50527eab28ba0d33c600001e-bastow-institute-of-educational-leadership-maddison-architects-north-and-south-elevations>.
204. <https://www.archdaily.com/494660/the-new-school-university-center-skidmore-owings-and-merrill>.
205. <https://www.archdaily.com/503318/iba-student-centre-najmi-bilgrami-collaborative>.
206. <https://www.archdaily.com/555540/lse-saw-hock-student-centre-o-donnell-tuomey-architects>.
207. <https://www.archdaily.com/97522/haifa-university-student-center-chyutin-architects>.
208. <https://www.archscene.net/interior-design/karolinska-institute-future-learning-environments-tengbom/>.
209. <https://www.architectmagazine.com/project-gallery/uc-davis-student-community-center>.
210. <https://www.bnim.com/project/bloch-executive-hall>.
211. <https://www.brandeis.edu/mandel-center-humanities/index.html>.
212. <https://www.designengine.co.uk/projects/uow-new-student-centre-winchester/>.

213. <https://www.dewberry.com/news/article/2013/12/12/Oklahoma-State-University-Student-Union-Named-Most-Amazing-in-the-U-S>.
214. <https://www.eventective.com/akron-oh/university-of-akron-student-union-conference-center-36930.html>.
215. <https://www.longworth-uk.com/projects/blackburn-college-beacon-centre-rimex/>.
216. <https://www.makearchitects.com/projects/university-square-stratford/>.
217. <https://www.mccarthy.com/projects/robert-margrit-mondavi-center>.
218. <https://www.moorerubleyudell.com/projects/joseph-steger-student-life-center-university-cincinnati>.
219. <https://www.moorerubleyudell.com/projects/olin-business-school%E2%80%94knight-hall-bauer-hall-washington-university-st-louis>.
220. <https://www.moorerubleyudell.com/projects/yasumoto-international-academic-park-and-wu-ho-man-yuen-building-chinese-university-hong>.
221. <https://www.prweb.com/releases/2014/02/prweb11617737.htm>.
222. <https://www.qub.ac.uk/directorates/sgc/>.
223. <https://www.ryderarchitecture.com/project/grimsby-institute-university-centre/>.
224. <https://www.sasaki.com/projects/california-state-university-chico-wildcat-recreation-center/>.
225. <https://www.sasaki.com/projects/slippery-rock-university-robert-m-smith-student-center/>.
226. <https://www.sasaki.com/projects/university-of-arizona-student-recreation-center-expansion/>.
227. <https://www.sdc.co.uk/portfolio/university-centre-peterborough/>.
228. <https://www.stantec.com/en/projects/united-states-projects/u/university-hall-at-westfield-state-university>.
229. <https://www.turnerconstruction.com/experience/project/2029/eastern-michigan-university-student-center>.

230. <https://www10.aecafe.com/blogs/arch-showcase/2011/12/07/beacom-school-of-business-theodore-r-and-karen-k-muenster-university-center-the-university-of-south-dakota-in-vermillion-by-charles-rose-architects-inc/>.

ДОДАТКИ

Додаток А

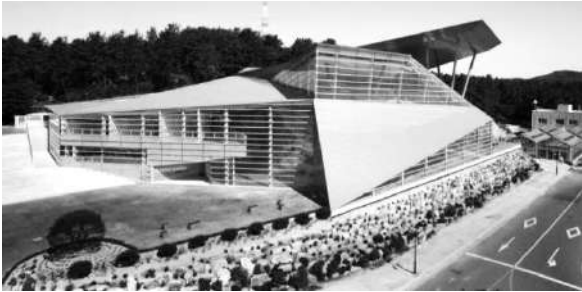
Таблиця А.1

Сучасний світовий досвід проектування та будівництва університетських культурних центрів

№	Університет, країна	К-сть студентів	Культурний центр	Рік відкриття	Площа (м ²)	Вартість
1	2	3	4	5	6	7
1	Університет Каліфорнії, Davis, США [217]	35 400	Mondavi Center 	2002	9 670	\$60,9 млн
2	Університет Сієтлу, США [225]	7 800	Студентський центр 	2002	5 950	

3	Державний Політехнічний Університет Каліфорнії, США [185]	22 200	Студентський Центр Bronco 	2003	5 300	\$18,3 млн
4	Університет Цинциннаті, США [218]	43 700	Joseph A. Steger Student Life Center 	2004	8 560	\$26,2 млн
5	Університет Ватерлоо, Канада [195]	30 000	Student Life Center 	1967 2004	11 400	

6	Університет Акрона, США [214]	26 500	Students Union Conference Hall 	2004	17 860	\$45 млн
7	Університет Торонто, Канада [194]	65 600	Студентський центр 	2004	4 465	\$14 млн
8	Університет Манчестера, Англія [188]	38 430	Будівля Студентського товариства 	1990 2004	2 600	

9	Коледж Лейк-Каунті, США [196]		<p>Міжвузівський центр Лейк-Каунті (об'єднує 18 університетів штату Іллінойс)</p> 	2005	8 500	\$25,6 млн
10	Каліфорнійський Університет, США [177]		<p>Glorya Kaufman Hall for World Arts & Cultures</p> 	2005		\$35 млн
11	Pai Chai University, Південна Корея [201]	14 000	<p>Appenzeller Memorial Hall</p> 	2005	9 883	

12	Averett University, США [181]	2 700	Студентський центр 	2006	3 890	\$7,03 млн
13	Університет Східного Мічигану, США [229]	23 400	Студентський центр 	2006	16 840	\$33 млн
14	Університет Вінчестера, Англія [212]	7 000	Університетський Центр 	2007	3 000	£6,5 млн

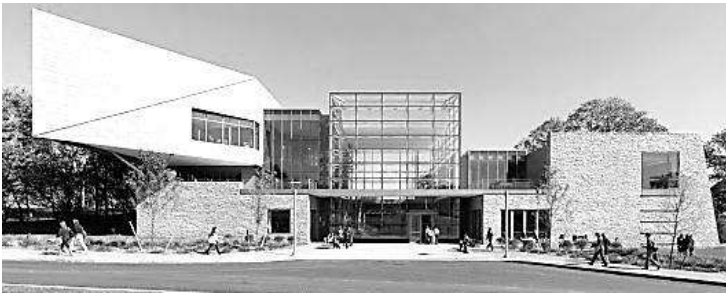

15	Queen's University, Ірландія [222]	25 000	Будівля Студентського Товариства 	1967 2007		£9 млн
16	Політехніка Вроцлавська, Польща [192]	35 300	Інтегрований Студентський центр 	2007	3 406	PLN 47,7 млн
17	Каліфорнійський Університет, США [202]	32 500	Price Center 	1989 2008	16 000	\$53 млн

18	Університет Міссурі, США [179]	35 400	Студентський Центр 	2009	21 300	\$64 млн
19	Університет Південної Дакоти, США [230]	12 500	Університетський центр Мюнстера 	2009	7 070	\$17,5 млн
20	Peterborough Regional College and Anglia Ruskin University, Англія [227]	7 000	Університетський центр 	2009	2 800	

21	California State University Chico, США [224]	17 300	<p style="text-align: center;">Wildcat Recreation Center</p> 	2009	10 325	\$43 млн
22	Коледж Валенсії, США [193]	59 900	<p style="text-align: center;">Університетський Центр</p> 	2009	9 300	\$23 млн
23	Університет Кларксон, США [180]	3 900	<p style="text-align: center;">Студентський центр</p> 	2010	5 300	\$18,6 млн

24	Університет Брандейса, США [211]	5 800	Mandel Center for the Humanities 	2010	3 400	\$20 млн
25	Університет Орегону, США [187]	24 200	John E. Jaqua Academic Center for Student 	2010	3 720	
26	Університет Арізони, США [226]	42 000	Центр студентської рекреації 	2010	5 000	\$22,7 млн

27	University of Glamorgan, University of Central Lancashire, Lancaster University, Англія [215]	21 500 32 000 12 500	Міжвузівський центр Blackburn College 	2010	8 700	£14 млн
28	Державний Університет Клівленда, США [200]	17 200	Студентський центр 	2010	12 830	\$44 млн
29	Університет Ворвіка, Велика Британія [189]	23 420	Студентський союз 	1965 2010		£11 млн

30	Westchester Community College, США [199]	27 800	Gateway Center 	2010	6 500	\$40 млн
31	USD, SDSU, BHSU, NSU, DSU, США [184]		Міжвузівський центр Rapid City 	2010	4 900	\$13,4 млн

32	Університет Хайфи, Ізраїль [207]	18 000	Студентський центр 	2010	6 200	
33	Grimsby Institute of Further & Higher Education, Grimsby College Англія [223]		Міжвузівський центр 	2011	7 000	£20 млн
34	Техаський Університет, США [176]	50 000	Студентський центр 	2011	13 860	

35	Державний Університет Оклахоми, США [213]	23 500	Будівля Студентського Товариства 	1950 2011	50 485	
36	Університет Ковентрі, Велика Британія [183]	27 270	Студентський Центр 	2011	8 950	£24 млн
37	Bastow Institute of Educational Leadership, Австралія [203]		Bastow Institute of Educational Leadership 	2012	1 500	\$16,6 млн

38	Hamline University, США [191]	5 000	Anderson University Center 	2012	6 790	
39	Бостонський Університет, США [178]	30 000	Студентський Центр 	2012	11 350	\$48 млн
40	The Chinese University of Hong Kong, Китай [220]	28 700	Yasumoto International Academic Park and Wu Ho Man Yuen Building 	2012		

41	University of California Davis, США [209]	35 400	<p data-bbox="943 196 1424 228">The Student Community Center</p> 	2012	4 800	
42	Institute of Business Administration, Пакистан [205]	2 000	<p data-bbox="1021 671 1346 703">Студентський центр</p> 	2013	3 160	

43	University of East London and Birkbeck University of London, Англія [216]	28 000 19 000	<p style="text-align: center;">University Square Stratford</p> 	2013	8 600	£18 млн
44	New Mexico Highlands University, США [182]	4 000	<p style="text-align: center;">Студентський центр</p> 	2013	6 500	

45	Віденський Університет Економіки та Бізнесу, Австрія [197]	23 500	<p data-bbox="965 196 1402 233">Library and Learning Centre</p> 	2013	28 000	€492 млн
46	Державний Університет Вестфілда, Англія [228]	5 500	<p data-bbox="1066 647 1301 684">University Hall</p> 	2013	12 550	\$59 млн
47	Університет Міссурі, США [210]	35 400	<p data-bbox="943 1062 1424 1099">Henry W. Bloch Executive Hall</p> 	2013	6 325	\$32 млн

48	Університет Вашингтону, США [198]	45 200	<p>Samuel E. Kelly Ethnic Cultural Center</p> 	1972 2013	2 420	\$15 млн
49	Каролінський Інститут, Швеція [208]	8 500	<p>Future Learning Environment</p> 	2013	2 000	
50	Вашингтонський Університет в Сент-Луїсі, США [219]	14 200	<p>Knight Hall & Bauer Hall</p> 	2014	16 500	\$90 млн

51	Oxford Brookes University, Англія [186]	18 500	<p data-bbox="958 196 1411 233">John Henry Brookes Building</p> 	2014		£32 млн
52	Лондонська Школа Економіки, Велика Британія [206]	18 500	<p data-bbox="891 769 1478 805">Студентський центр ім. Со Суї Хока</p> 	2014	6 100	£38 млн

53	Tidewater Community College, США [221]	37 000	<p data-bbox="1021 196 1346 233">Студентський центр</p> 	2014	5 430	\$15,7 млн
54	The New School University, США [204]	10 350	<p data-bbox="987 671 1379 708">Університетський Центр</p> 	2014	34 880	

55	Каліфорнійський Університет, США [190]	36 200	Lower Sproul Redevelopment 	2015	10 050	\$223 млн
----	---	--------	--	------	--------	-----------

Додаток Б

1. Склад і норми площі комплексу для глядачів на одне місце в залах для глядачів потрібно приймати згідно з табл. Б.1.

Таблиця Б.1

Найменування приміщень	Площа на одного глядача/відвідувача, м ² , не менше	Додаткові вказівки
Касовий вестибюль, у тому числі: касові кабінки	0,05–0,06 –	Передбачається за сумарної місткості залів для глядачів 400 місць і більше Площею не менше 2,5 м ² . Кількість касових кабін визначається з розрахунку: одна кабіна на 400 місць у запах для глядачів
Кабінет чергового адміністратора	–	Площею не менше 6 м ²
Вхідний вестибюль, у тому числі: комплексу для глядачів клубного комплексу	0,2–0,3 0,3 на одного глядача 0,15 на одного відвідувача клубного комплексу	
Гардеробна за бар'єром	0,08–0,1	
Кімната для куріння	0,05–0,07	
Санітарні вузли: комплексу для глядачів клубного комплексу	2,0–2,5 на один прилад	Проектуються з розрахунку рівного співвідношення чоловіків і жінок Кількість приладів у санвузлах треба приймати: в чоловічих – один унітаз, два пісуари, один умивальник на 100 чоловіків; у жіночих – два унітази, один умивальник на 50 жінок; з розрахунку: один унітаз, один пісуар, один умивальник на 150 чоловіків; два унітази, два умивальники на 150 жінок
Фойє-вестибюль	0,4–0,45	
Фойє-зал для масових заходів	0,5–0,63	При центрах культури за завданням на проектування
Буфет або буфетна стійка у фойє чи фойє-вестибюлі з допоміжними приміщеннями		З розрахунку 12–15 % відвідувачів комплексу для глядачів
Комора меблів при фойє	0,02	Площею не менше 10 м ²
Кулуари	0,25	Передбачаються під час проектування театрального-концертного залу

Комора для інвентарю та меблів при залі	0,05	Площею не менше 10 м ² . Треба передбачати при залах з горизонтальною підлогою
Вестибюльна група приміщень може бути загальною для всієї будівлі або передбачатися на дві–три групи приміщень для відвідувачів чи в кожній з функційних груп.		

2. Склад і площі приміщень технологічного забезпечення сцени (естради), приміщень, що обслуговують сцену (естраду), і виробничих приміщень треба приймати згідно з табл. Б.2.

Таблиця Б.2

Найменування приміщень	Одиниця виміру	Площа (1), м ² (або % від площі сцени) (3), не менше				Додаткові вказівки
		при естраді		при сцені		
		Е-1, Е-2	Е-3÷Е-6	С-1÷С-3, С-5	С-4, С-6	
1	2	3	4	5	6	7
Звукоапаратна (2)	м ²	–	6	12	18	
Кабіна диктора (мовна)	– " –	–	–	–	8	
Світлопроекційна (2)	– " –	–	12	12	18	За місткості залу 500 і більше місць
Кінопроекційна (2)	– " –	На два кінопроектори				
Світлоапаратна (2)	– " –	12	15	15	18	За місткості залу 500 і більше місць
Тиристорна	– " –	–	–	25	35	
Суміщена світлоапаратна та тиристорна	– " –	–	20	30	40	Для сцен – за місткості залу 500 і менше місць; для естрад – за місткості залу 400 і більше місць
Кімната відпочинку робітників сцени	– " –	–	–	12	12	
Санвузли з умивальниками в шлюзі	– " –	4	6	6	6	
Душові	– " –	–	4	8	16	
Костюмерні (3)	%	15	15	15	15	Треба передбачати за місткості залу 300 і більше місць
Гриперно-перукарські (3)	%	5	5	5	5	Площею не менше 10 м ²

Склади об'ємних та станкових декорацій, сценічної електроапаратури, меблів, бутафорії і реквізиту (3)	– " –	15	25	40	55	
Кімната художника (3)	– " –	–	15	15	15	Площею не менше 40 м ²
Столярна майстерня (3)	– " –	–	10	10	10	Площею не менше 30 м ²
Механічна майстерня (3)	– " –	–	5	5	5	Площею не менше 10 м ²
Сейф згорнутих декорацій	–	–	–	–	–	Згідно з п. 9 ДБН В.2.2–16–2005
<p>1) Для об'єктів, що призначені для постійних театральних гастролей, допускається змінювати склад та збільшувати площі приміщень згідно з завданням на проектування.</p> <p>2) Допускається розташовувати в загальному приміщенні світлопроеційну та світлоапаратну, за місткості залу для глядачів до 700 місць допускається розташовувати і кінопроеційну, а за місткості залу до 400 місць – також звукоапаратну.</p> <p>3) Відсотки треба визначати від площі сцени.</p>						

3. Норми площі лекційно–інформаційної групи приміщень на одного відвідувача треба приймати згідно з табл. Б.3.

Таблиця Б.3

Найменування приміщень	Площа (1) на одного відвідувача, м ² , не менше	Додаткові вказівки
Аудиторія (2) (кінозал)	0,8–1,2	Треба влаштовувати естраду на площі аудиторії
Кулуари аудиторії	0,2–0,4	Допускається об'єднувати з вестибюлем, вітальною
Виставковий зал	3,0–4,5	Площею не менше 50 м ²
Навчальний кабінет (бізнес-клас)	2,0–2,6	Площею не менше 24 м ²
Зал свят та обрядів	2,4–3,6	Площею не менше 50 м ²
Бібліотека	–	Склад і площі приміщень потрібно приймати за завданням на проектування та СН 548

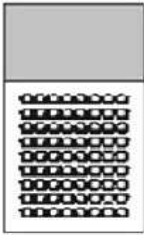
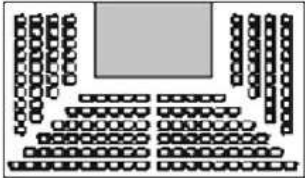
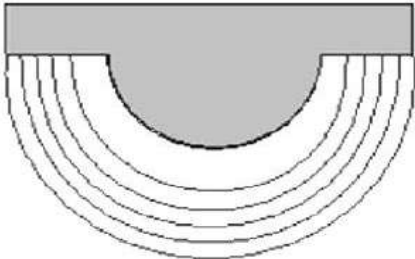
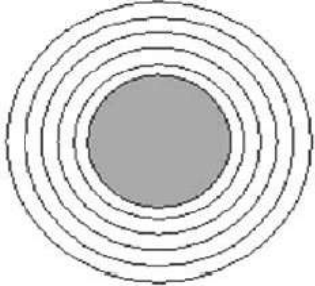
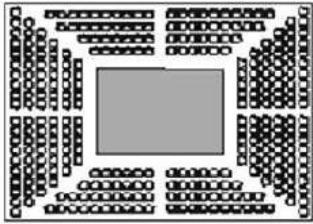

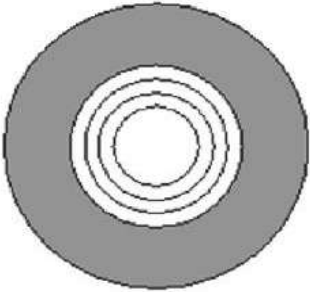
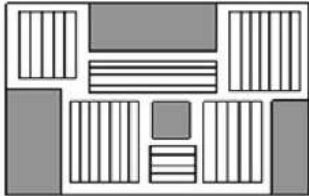
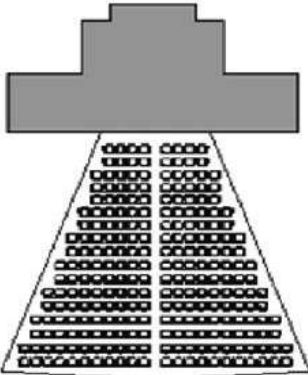
Відеокомплекс	–	Згідно з вимогами цих Норм та за завданням на проектування
Комп'ютерний зал	6,0	Площа визначається згідно із завданням на проектування з урахуванням габаритів обладнання
<p>1) З урахуванням підсобних приміщень і комор. 2) За місткості аудиторії 120 та більше відвідувачів треба додатково передбачати проекційну на один кінопроектор (допускається на два кінопроектори), а в аудиторіях меншої місткості – місце для пересувної кіно- або відеоустановки.</p>		

4. Норми площі гуртково-студійної групи приміщень на одного відвідувача потрібно приймати згідно з табл. Б.4.

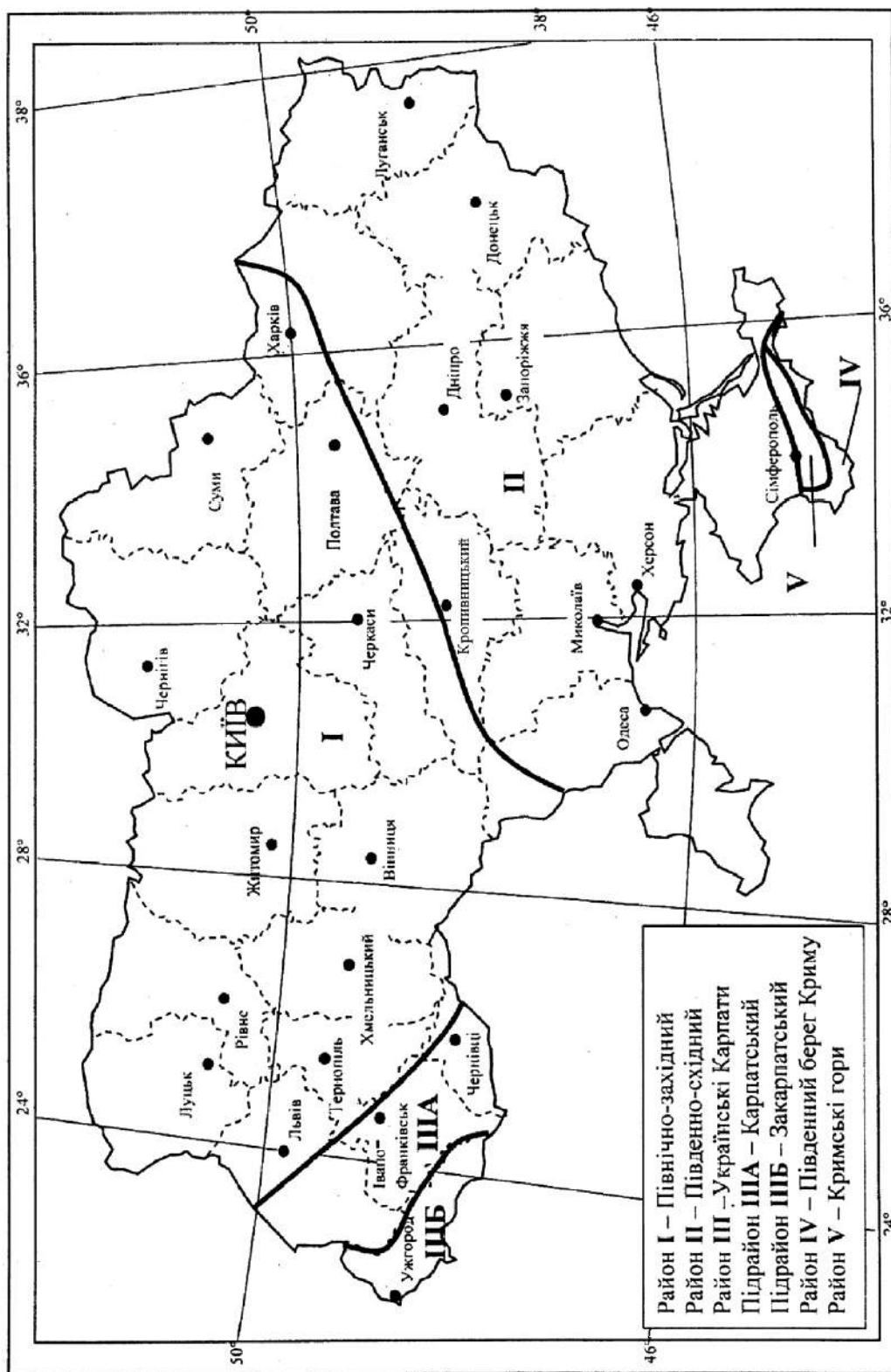
Таблиця Б.4

Найменування приміщень	Площа на одного відвідувача, м ² , не менше	Додаткові вказівки
Приміщення гуртків:		
хорового та за інтересами	1,4–1,8	
універсального призначення, театрального-драматичного, образотворчого мистецтва, технічного (без великогабаритного обладнання), кіно-, фотогуртки	2,0–3,6	
культури побуту (домоводства), оркестрового, музичних ансамблів	2,5	
танцювального, циркового, технічного (з великогабаритним обладнанням), художніх промислів та ремесел	4–6	
Комори, вбудовані шафи	0,1 площі приміщень гуртків	Додатково до площі гуртків образотворчих, кіно-, фото, оркестрового, художніх промислів та ремесел; в решті випадків – на площі гуртків
Кімнати керівників гуртків		Одне приміщення на 100–150 учасників гуртків площею не менше 12 м ²
Роздягальні з душовими при залах для хореографії, циркового мистецтва, драматичної студії	1,4–1,5	

**Типи взаємозв'язку сцени (естради) та місць для глядачів у залі згідно з
ДБН В. 2.2-16-2019**

Сцена в торці зали	Трибічна	Трибічна античного типу
		
Сцена-арена	Сцена-ринг	Панорамна
		
Кільцева	Дисперсна	Глибинна, традиційна
		
Умовні позначення:		
<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> Зала для глядачів </div> <div style="display: flex; align-items: center; margin-top: 5px;"> <div style="width: 15px; height: 15px; background-color: grey; margin-right: 5px;"></div> Сцена (естрада) </div>	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> Крісла </div> <div style="display: flex; align-items: center; margin-top: 5px;"> <div style="width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> Лави </div>	

Архітектурно-будівельне кліматичне районування території України,
згідно з ДБН Б.2.2-12:2019

Анкетування студентів, працівників ВНЗ і діячів архітектури

АНКЕТА № 1

Соціологічне опитування студентів

Шановний/на.....

1. У якому вищому навчальному закладі Ви навчаєтесь?

.....
.....
.....

2. Чи приймали б Ви активнішу участь у культурній діяльності університету, якби для цього було відведено (збудовано) спеціалізовану будівлю?

а) так; б) ні; в) інша відповідь

.....
.....
.....

3. Як часто Ви користуєтесь послугами закладу культури у Вашому університеті?

а) кожного дня; б) 2–3 рази на тиждень; в) 1 раз на місяць;
г) 1 раз на рік; д) ніколи.

4. Чи хотіли б Ви проводити більше свого дозвілля в університеті?

а) так; б) ні; в) інша відповідь;

.....
.....

5. Чи відвідували Ви заклади культури інших університетів?

а) міста, в якому навчаєтесь; б) в межах України;
в) за кордоном; г) не відвідував/ла.

6. Чи користуєтесь Ви зонами (просторами, приміщеннями) для відпочинку у межах території університету:

а) так;
б) ні;
в) якщо так, перелічіть:

.....
.....

7. На Вашу думку, чи варто поєднувати зони для відпочинку із закладами харчування і торгівлі?

- а) так; б) ні; в) інша відповідь

.....

8. Які, на Вашу думку, приміщення повинні входити до складу студентського культурного центру? (Потрібне позначити)

- а) універсальний глядацький зал; б) бібліотека; в) мистецька галерея; г) кафе; д) кінотеатр; е) коворкінг-простір ж) творчі майстерні; з) гурткові приміщення к) торгові крамниці; л) спортивні секції; м) ваші варіанти:

.....

9. В якому режимі має працювати студентський культурний центр?

- а) відкритий тільки тоді, коли там проводиться подія; б) пн–пт, з 8:30–19:00; в) без вихідних, 9:00–20:00; г) Ваш варіант:

.....

10. Як Ви вважаєте, чи буде робота студентського центру ефективнішою, якщо він буде створений не для одного університету, а для декількох?

- а) так; б) ні; в) не знаю; г) інший варіант

.....

Дата заповнення:.....

АНКЕТА № 2
Соціологічне опитування викладачів

Шановний/на.....
.....

1. У якому вищому навчальному закладі Ви працюєте?

.....
.....

2. Чи сприяє активна громадська діяльність студентів їхній успішності в навчанні та особистісному розвитку?

а) так; б) ні; в) інша відповідь.

.....
.....
.....

3. Чи впливає проведений час дозвілля студентів на території університету на успішність у навчанні?

а) так; б) ні; в) інша відповідь.

.....
.....
.....

4. Чи актуальним є впровадження у структуру будівель університетів навчальних просторів із гнучким плануванням для проведення вільного часу між заняттями ?

а) так; б) ні; в) Ваш варіант.

.....
.....

5. Чи відвідували Ви заклади культури інших університетів?

а) міста, в якому навчаєтесь; б) в межах України; в) закордоном;
г) не відвідував/ла

6. Чи користуєтеся Ви зонами (просторами, приміщеннями) для відпочинку у межах території університету:

а) так; б) ні; в) якщо так, перелічіть:

.....
.....

7. На Вашу думку, чи слід поєднувати зони для відпочинку із закладами харчування і торгівлі?

а) так; б) ні; в) інша відповідь.

.....

8. Які, на Вашу думку, приміщення повинні входити до складу студентського культурного центру? (Потрібне позначити)

а) універсальний глядацький зал; б) бібліотека; в) мистецька галерея;
 г) кафе; д) кінотеатр; е) коворкінг простір ж) творчі майстерні; з)
 гурткові приміщення к) торгові крамниці; л) спортивні секції; м) Ваші
 варіанти:

.....

9. В якому режимі має працювати студентський культурний центр?

а) відкритий тільки тоді, коли там проводиться подія; б) пн–пт, з 8:30–
 19:00;
 в) без вихідних, 9:00–20:00; г) Ваш варіант:

.....

10. Як Ви вважаєте, чи буде робота студентського центру ефективнішою, якщо він буде створений не для одного університету, а для декількох?

а) так; б) ні; в) не знаю; г) інший варіант

.....

 Дата заповнення:.....

АНКЕТА № 3

Соціологічне опитування діячів архітектури

Шановний/на.....

1. Яку відсоткову частину у Вашій творчій діяльності займає реальне проєктування об'єктів архітектури?

а) 0 %; б) 25 %; в) 50 %; г) 75 %; д) 100 %.

2. Чи розроблялись у Вашій архітектурній практиці будівлі, споруди чи простори для вищих навчальних закладів?

а) так; б) ні; в) інша відповідь.

.....

3. Яка відсоткова складова проєктів багатофункційних культурно-видовищних і дозвілєвих будівель і споруд відносно інших Ваших розробок?

а) 0 %; б) 25 %; в) 50 %; г) 75 %; д) 100 %.

4. Виберіть з наведеного переліку чинники, які на Вашу думку впливають на проєктування закладів культури для студентів:

- а) соціальний, а саме вікова група;
- б) особливості побудови простору;
- в) поєднання різних функцій, не лише освітньої та культурної;
- г) невідповідність існуючих об'єктів сучасним вимогам і потребам;
- д) відсутність об'єктів культури в структурі деяких університетів;
- е) комплексного дослідження навколишньої території;
- ж) Ваші варіанти.

.....

5. Який із перелічених нижче принципів проєктування міжуніверситетських культурних центрів Ви вважаєте основним? (Можна обрати декілька варіантів):

- а) принцип індивідуалізації і узагальнення, для проєктування відкритих навчальних зон з гнучким плануванням;
- б) принцип адаптивності, як для проєктованих з нуля, так і для пристосування чи реконструкції існуючих будівель і приміщень;
- в) принцип багато функційності, для забезпечення потреб усіх університетів, що співпрацюють у межах міжуніверситетського центру, та забезпечення активної відвідуваності та експлуатації закладу;
- г) принцип естетизації середовища перебування відвідувачів засобами ергономіки, масштабності та пропорційності, персоналізації та безпеки.

- д) принцип компенсування функцій у випадку, коли проєктована будівля доповнює міське середовище функціями, яких не вистачало, або навпаки, не дублюючи функцій, які присутні в достатній кількості;
- е) Ваші варіанти.
-
-

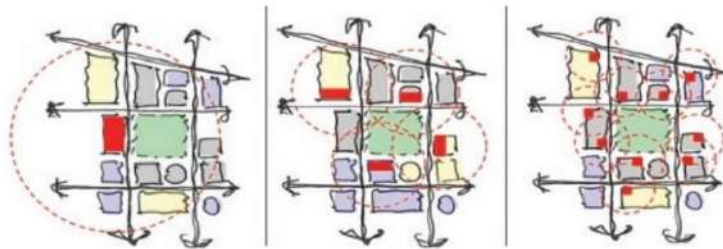
6. Яка з поданих стратегій розташування закладів міжуніверситетського центру культури в структурі міста буде найефективнішою?

- а) централізована; б) сфокусована; в) розділена; г) Ваш варіант:

Централізована

Сфокусована

Розподілена

7. Державне нормування яких типів будівель і споруд, на Вашу думку, впливає на проєктування міжуніверситетських культурних центрів? (Можна обрати декілька варіантів)

- а) заклади освіти;
- б) культурно-видовищні та дозвіллеві заклади;
- в) заклади ресторанного господарства;
- г) підприємства торгівлі;
- д) адміністративні та побутові будівлі й споруди;
- е) культові будівлі та споруди;
- ж) громадські будівлі та споруди;
- з) спортивні будівлі та споруди;
- к) готелі;
- л) інші варіанти:
-
-

8. Які приміщення, на Вашу думку, повинні входити до складу міжуніверситетського студентського культурного центру? (Потрібне позначити)

а) універсальний глядацький зал; б) бібліотека; в) мистецька галерея; г) кафе; д) кінотеатр; е) коворкінг простір ж) творчі майстерні; з) гурткові приміщення к) торгові крамниці; л) спортивні секції; м) готель н) ваші варіанти:

.....

9. До якої категорії установ має належати міжуніверситетський культурний центр?

а) містоутворюючі; б) обслуговуючі; в) Ваш варіант.

.....

10. За рівнем обслуговування відвідувачів, до якої категорії має належати міжуніверситетський культурний центр?

а) повсякденного; б) періодичного; в) епізодичного.

Аспірант Дмитраш О. Ю.

Доктор архітектури, професор Проскураков В. І.

Кафедра дизайну архітектурного середовища

Національний університет «Львівська політехніка»

79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12,

Головний корпус, кім. 329.

e-mail: dmytrash_olga@ukr.net

Контактний телефон: +38(067)

Впровадження результатів дослідження

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Данила Галицького
СТОМАТОЛОГІЧНИЙ МЕДИЧНИЙ ЦЕНТР

79010 м. Львів, вул. Пекарська, 69а
79010 м. Львів, вул. Пекарська, 69 а

тел.: (032) 275-55-60, факс: 275-70-66 ер. <http://stomatika.lviv.ua/>
тел. / факс: 2600903

30.06.15 № 253
На №

АКТ

про впровадження результатів дисертаційної роботи Дмитран Ольги Ігорівни «Принципи архітектурної типології і проектування міжвузівських центрів культури» представленої на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.02 «Архітектура будівель і споруд»

Директор Стоматологічного медичного центру ЛНМУ ім. Данила
Галицького к.м.н., PhD Шибінський В.Я.

цим актом підтверджує, що результати дисертаційного дослідження асистента кафедри Дизайну архітектурного середовища Інституту Архітектури Національного Університету «Львівська політехніка» Дмитран О.Ю., які отримані при написанні дисертаційної роботи на тему «Принципи архітектурної типології і проектування міжвузівських центрів культури» були використані при розробці проекту-пропозиції облаштування неформальних навчальних зон в хвілі будівлі Стоматологічного медичного центру Львівського Національного Університету імені Данила Галицького на вул. Пекарській 69а, у місті Львові.

Директор
Стоматологічного медичного центру
ЛНМУ ім. Д. Галицького,
к.м.н., PhD

Шибінський В.Я.

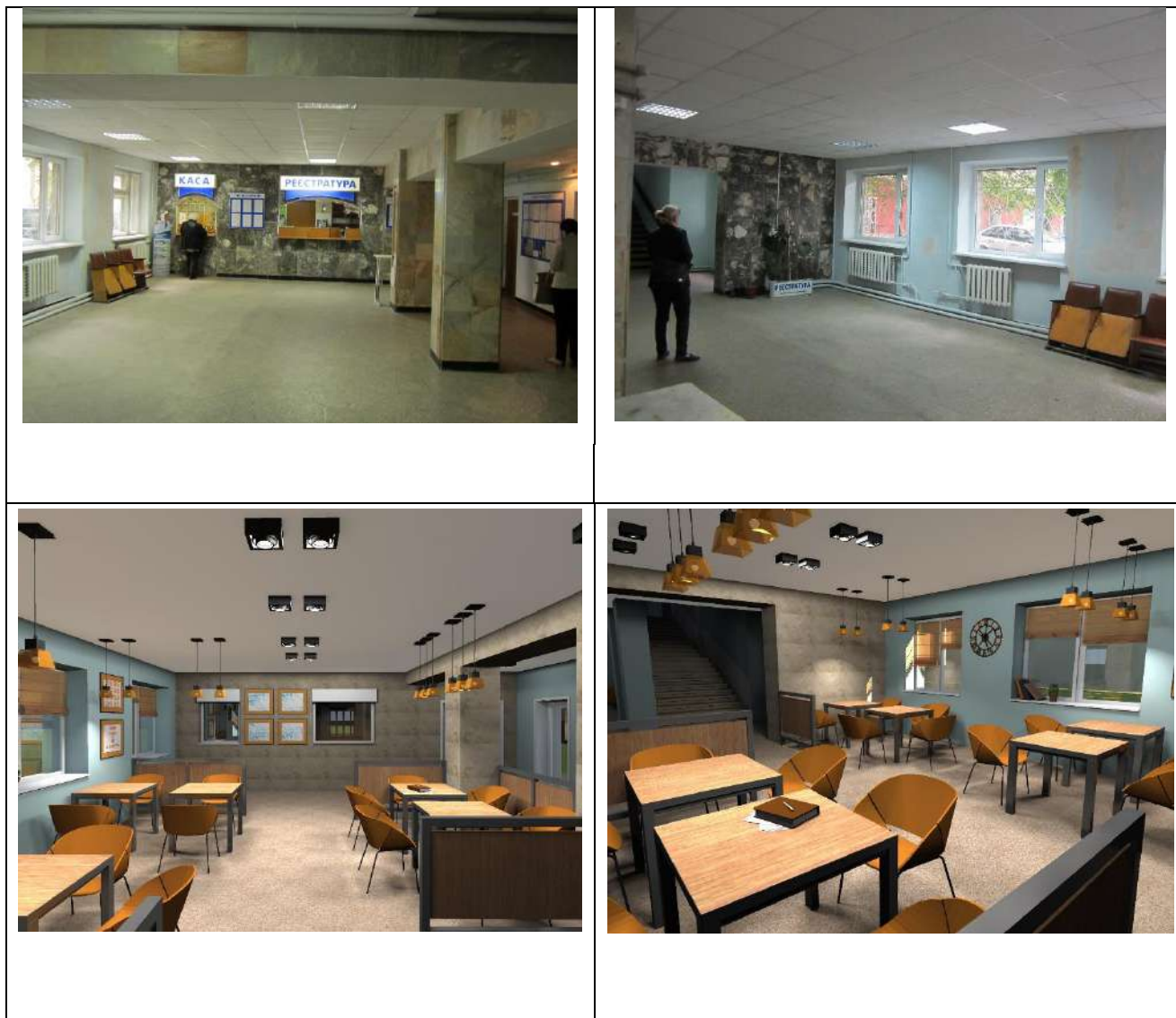

Рис. Д.Е.1. Вгорі фотофіксація холу будівлі Стоматологічного медичного центру по вул. Пекарській 69в (фото автора); внизу візуалізація облаштування неформальної навчальної зони для студентів ЛНМУ ім. Данила Галицького у холі будівлі будівлі Стоматологічного медичного центру по вул. Пекарській 69в (візуалізації автора)

ТзОВ «Львівський медичний інститут»
 ЄДРПОУ 32893200, Інд. под. № 328932013060, МФО 380913
 Свідоцтво № 18079602, р/р 260080230671 в АТ БМ Банк

26.06.15 № 80

на № _____

АКТ

про впровадження результатів дисертаційної роботи Дмитрані Ольги Юрївни «Принципи архітектурної типології і проєктування міжвузівських центрів культури» представленої на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.02 «Архітектура будівель і споруд»

Проректор з навчальної роботи
 ТзОВ «Львівський медичний інститут»
 к.м.н., доцент О.М. Гуменюк

цим актом підтверджую, що результати дисертаційного дослідження асистента кафедри Дизайну архітектурного середовища інституту Архітектури Національного Університету «Львівська політехніка» Дмитрані О.Ю., які отримані при написанні дисертаційної роботи на тему «Принципи архітектурної типології і проєктування міжвузівських центрів культури» були використані при розробці проєкту-пропозиції облаштування неформальних навчальних зон в холі будівлі Львівського медичного інституту, по вул. Поліщука, 76 у місті Львові.

Проректор з навчальної роботи
 ТзОВ «Львівський медичний інститут»
 к.м.н., доцент

О.М. Гуменюк

79010, м. Львів, вул. Пекарська, 57/59 (юридична адреса)
 79015, м. Львів, вул. Поліщука, 76 (поштова адреса)
 тел.: (032) 239-37-06, 239-37-05
 e-mail: lvivmedinst@gmail.com
 http://www.medinstytut.lviv.ua

Затверджую

Проректор з науково-
педагогічної роботиНаціонального університету
"Львівська політехніка"

Давидчак О. Р.

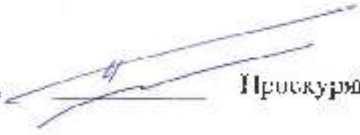
2015 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Дмитраш Ольги Юрївни
представленої на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури
за спеціальністю: 18.00.02 "Архітектура будівель і споруд"

Даним актом підтверджується, що результати дисертаційного дослідження аспіранта кафедри дизайну архітектурного середовища Інституту Архітектури Національного університету "Львівська політехніка" Дмитраш О.Ю., отримані при написанні дисертаційної роботи на тему: "Принципи архітектурної типології і проектування студентських центрів культури", а саме: підбір функціональних елементів і розрахунок місткості студентських центрів, вимоги до об'ємно-просторового і конструктивного рішення даних будівель, загальні принципи проектування неформальних навчальних зон, принципи розташування студентських центрів в структурі університетського кампуса чи міста, впроваджені при навчальному, пошуковому та конкурентному проектуванні та при розробці бакалаврських та магістерських кваліфікаційних робіт, за спеціальністю "Архітектура", студентів кафедри дизайну архітектурного середовища Інституту Архітектури Національного університету "Львівська політехніка" (дипломні кваліфікаційні роботи студентів кафедри ДАС 2013-2015 років випуску: Мосієвський О., Леськів А., Ценова С., Захарчук О., Назарик М., Сєнів І., Яким Л.)

Завідувач кафедри дизайну
архітектурного середовища,
д. арх., проф.

Прискурков В. І.

Витяг з протоколу № 22
засідання Вченої ради Національного університету
"Львівська політехніка"

від « 19 » квітня 2016 року

Головує – ректор Ю.Я. Бобало

Присутні – 109 членів ради

СЛУХАЛИ: Про уточнення теми кандидатської дисертації.

Доповіла проректор з наукової роботи проф. Н.І. Чухрай.

УХВАЛИЛИ: Затвердити уточнену тему кандидатської дисертації аспіранта кафедри дизайну архітектурного середовища Дмитраш Ольги Юріївни "Принципи формування архітектурної типології і проектування міжуніверситетських культурних центрів".

Науковий керівник д.арх., проф. Проскураков В.І.

Ухвала прийнята одногосно.

Витяг вірний

Вчений секретар

Р.Б. Брилинський